

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

6 mei 2019

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de wet van
6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide
voortplanting en de bestemming van de
overtallige embryo's en de gameten, wat
betreft de anonimiteit bij donatie van gameten**

VERSLAG OVER DE HOORZITTINGEN

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE VOLKSGEZONDHEID, HET LEEFMILIEU EN
DE MAATSCHAPPELIJKE HERNIEUWING
UITGEBRACHT DOOR
MEVROUW **Valerie VAN PEEL**

Zie:

Doc 54 **0618/ (2014/2015):**
001: Wetsvoorstel van de dames Battheu en Somers.
002 en 003: Amendementen.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

6 mai 2019

PROPOSITION DE LOI

**modifiant la loi du 6 juillet 2007 relative à
la procréation médicalement assistée et à la
destination des embryons surnuméraires et
des gamètes, en ce qui concerne l'anonymat
dans le cadre d'un don de gamètes**

RAPPORT SUR LES AUDITIONS

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA SANTÉ PUBLIQUE, DE L'ENVIRONNEMENT ET
DU RENOUVEAU DE LA SOCIÉTÉ
PAR
MME **Valerie VAN PEEL**

Voir:

Doc 54 **0618/ (2014/2015):**
001: Proposition de loi de Mmes Battheu et Somers.
002 en 003: Amendements.

11507

**Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date de dépôt du rapport**

Voorzitter/Président: Anne Dedry

A. — Vaste leden / Titulaires:

N-VA An Capoen, Yoleen Van Camp, Valerie Van Peel, Jan Vercammen
PS André Frédéric, Alain Mathot, Daniel Senesael
MR Luc Gustin, Benoît Piedboeuf, Damien Thiéry

CD&V Nathalie Muylle, Els Van Hoof
Open Vld Dirk Janssens, Ine Somers
sp.a Karin Jiroflée
Ecolo-Groen Anne Dedry
cdH Catherine Fonck

B. — Plaatsvervangers / Suppléants:

Daphné Dumery, Rita Gantois, Werner Janssen, Sarah Smeyers, Bert Wollants
Nawal Ben Hamou, Frédéric Daerden, Olivier Henry, Fabienne Winckel
Sybille de Coster-Bauchau, Caroline Cassart-Mailleux, Olivier Chastel, Stéphanie Thoron
Franky Demon, Nahima Lanjri, Vincent Van Peteghem
Katja Gabriëls, Nele Lijnen, Frank Wilrycx
Monica De Coninck, Maya Detiège
Sarah Schlitz, Evita Willaert
Michel de Lamotte, Benoît Lutgen

C. — Niet-stemgerechtigd lid / Membre sans voix délibérative:

DéFI Véronique Caprasse

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:	Abréviations dans la numérotation des publications:
DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA: Questions et Réponses écrites
CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag	CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV: Beknopt Verslag	CRABV: Compte Rendu Analytique
CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)	CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN: Plenum	PLEN: Séance plénière
COM: Commissievergadering	COM: Réunion de commission
MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)	MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers	Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
Bestellingen: Natieplein 2 1008 Brussel Tel.: 02/ 549 81 60 Fax: 02/549 82 74 www.dekamer.be e-mail: publicaties@dekamer.be	Commandes: Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél.: 02/ 549 81 60 Fax: 02/549 82 74 www.lachambre.be courriel: publications@lachambre.be
De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier	Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

INHOUD	Blz.	SOMMAIRE	Pages
INLEIDING	4	INTRODUCTION	4
DEEL I – INLEIDENDE UITEENZETTINGEN	5	PREMIÈRE PARTIE – EXPOSÉS INTRODUCTIFS	5
I. Instellingen	5	I. Institutions.....	5
A. Inleidende uiteenzetting door de heer Bruno Vanobbergen, Kinderrechtencommissaris	5	A. Exposé introductif de M. Bruno Vanobbergen (“Kinderrechtencommissaris”).....	5
B. Inleidende uiteenzetting door de heer Paul Cosyns (RCB).....	8	B. Exposé introductif de M. Paul Cosyns (CCB)	8
II. Verenigingen.....	11	II. Associations.....	11
A. Inleidende uiteenzetting door de heer Guy Brusselmans (vzw “Donorfamilies”)	11	A. Exposé introductif de M. Guy Brusselmans (ASBL “Donorfamilies”)	11
B. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw “Donorkinderen”).....	14	B. Exposé introductif de Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL “Donorkinderen”)	14
C. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Jacinta Agten (vzw “Donorkind”).....	17	C. Exposé introductif de Mme Jacinta Agten (ASBL “Donorkind”).....	17
III. Deskundigen uit de academische wereld	21	III. Spécialistes académiques.....	21
A. Inleidende uiteenzetting door de heer Yvon Englert (ULB)	21	A. Exposé introductif de M. Yvon Englert (ULB)	21
B. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Jehanne Sosson (UCL)	23	B. Exposé introductif de Mme Jehanne Sosson (UCL)	23
C. Inleidende uiteenzetting door de heer Willem Lemmens (UA)	27	C. Exposé introductif de M. Willem Lemmens (UA)	27
D. Inleidende uiteenzetting door de heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven)	30	D. Exposé introductif de M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven).....	30
E. Inleidende uiteenzetting door de heer Guido Pennings (UGent)	35	E. Exposé introductif de M. Guido Pennings (UGent)	35
IV. Artsen.....	39	IV. Praticiens	39
A. Inleidende uiteenzetting door de heer Herman Tournaye (UZ Brussel).....	39	A. Exposé introductif de M. Herman Tournaye (UZ Brussel).....	39
B. Inleidende uiteenzetting door de heer Luc Roegiers (CUSL)	42	B. Exposé introductif de M. Luc Roegiers (CUSL)	42
C. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Candice Autin (UMC Sint-Pieter)	45	C. Exposé introductif de Mme Candice Autin (CHU Saint-Pierre).....	45
D. Inleidende uiteenzetting door de heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent)	48	D. Exposé introductif de M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent).....	48
DEEL II – BESPREKING	50	DEUXIÈME PARTIE – DISCUSSION	50
I. Voorwerp van het wetsvoorstel.....	50	I. Objet de la proposition de loi.....	50
II. De bekendmaking van de donor	51	II. Sur l’identification du donneur	51
A. Geheimhouding en anonimiteit	51	A. Secret et anonymat	51
B. Geheimhouding	51	B. Secret	51
1. De noodzaak om het geheim te onthullen	51	1. Nécessité de la levée du secret.....	51
2. Nadere regels in verband met de onthulling van het geheim.....	54	2. Modalités de la levée du secret	54
C. Anonimiteit.....	55	C. Anonymat.....	55
1. Belangen van de partijen	55	1. Intérêts des parties	55
a) Donoren.....	55	a) Donneurs	55
b) Ouders.....	59	b) Parents	59
c) Kinderen	62	c) Enfants.....	62
2. Toezicht op het bestaande recht.....	68	2. Contrôle du droit existant.....	68
3. Inhoud van een eventuele hervorming	69	3. Modalités d’une réforme éventuelle.....	69
a) Matching	69	a) Appariement	69
b) Terugwerkende kracht	72	b) Rétroactivité.....	72
c) Oprichting van een databank met genetische data	73	c) Institution d’une banque de données génétiques.....	73
4. Verscheidenheid van de medisch begeleide voortplanting	74	4. Diversité des procréations médicalement assistées	74
a) Donaties van sperma, eicellen en embryo’s	74	a) Dons de sperme, d’ovocyte et d’embryon.....	74
b) Scheiding van de eicelkern en het cytoplasma	76	b) Technique de la scission du noyau de l’ovocyte et du cytoplasme	76
III. Begeleiding	76	III. Sur l’accompagnement.....	76

INLEIDING

DAMES EN HEREN,

Tijdens haar vergadering van 24 februari 2015 is uw commissie overgegaan tot hoorzittingen.

De volgende deskundigen werden gehoord:

1° de heer Bruno Vanobbergen, Kinderrechten-commissaris, die daarbij ook het standpunt van de heer Bernard De Vos, *Délégué général aux droits de l'enfant*; heeft vertolkt;

2° de heer Paul Cosyns, ondervoorzitter van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek (RCB);

3° vertegenwoordigers van verenigingen:

- a) de heer Guy Brusselmans (vzw "Donorfamilies");
- b) mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw "Donorkinderen"); en
- c) mevrouw Jacinta Agten (vzw "Donorkind");

4° deskundigen uit de academische wereld:

- a) de heer Yvon Englert, decaan van de faculteit Geneeskunde van de ULB;
- b) mevrouw Jehanne Sosson, hoogleraar aan de faculteit Rechten en Criminologie van de UCL;
- c) de heer Willem Lemmens, woordvoerder van het "Centrum voor Ethiek" van de Universiteit Antwerpen (UA) en hoogleraar aan de UA;
- d) de heer Jean-Jacques Cassiman, emeritus hoogleraar van de KULeuven, en
- e) de heer Guido Pennings, hoogleraar aan de Universiteit Gent (UGent);

5° artsen verbonden aan de fertiliteitscentra van de universitaire ziekenhuizen:

- a) de heer Herman Tournaye, gynaecoloog, diensthoofd van het Centrum voor Reproductieve Geneeskunde (CRG) van het Universitair Ziekenhuis Brussel (UZ Brussel);
- b) de heer Luc Roegiers, kinderpsychiater, diensthoofd van de dienst gynaecologie, andrologie et *in vitro*-fertilisatie van de *Cliniques universitaires Saint-Luc* (CUSL);
- c) mevrouw Candice Autin, gynaecologe, hoofdarts van het *Centre de Procréation Médicalement Assistée* (CHU Saint-Pierre);
- d) de heer Frank Vandekerckhove, gynaecoloog, adjunct-diensthoofd van de "Vrouwenkliniek" van het Universitair Ziekenhuis Gent (UZ Gent).

INTRODUCTION

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a consacré sa réunion du 24 février 2015 à des auditions afférentes à la présente proposition de loi.

À cette occasion, elle a entendu:

1° M. Bruno Vanobbergen, "*Kinderrechten-commissaris*", exprimant un point de vue commun avec M. Bernard De Vos, *délégué général aux droits de l'enfant*;

2° M. Paul Cosyns, vice-président du Comité consultatif de Bioéthique (CCB);

3° des représentants d'associations:

- a) M. Guy Brusselmans (ASBL "*Donorfamilies*");
- b) Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL "*Donorkinderen*"); et
- c) Mme Jacinta Agten (ASBL "*Donorkind*");

4° des spécialistes académiques:

- a) M. Yvon Englert, doyen de la faculté de médecine de l'ULB;
- b) Mme Jehanne Sosson, professeur à la faculté de droit et de criminologie de l'UCL;
- c) M. Willem Lemmens, porte-parole du "*Centrum voor Ethiek*" de l'Université d'Anvers (UA) et professeur à cette université;
- d) M. Jean-Jacques Cassiman, professeur émérite à la KULeuven; et
- e) M. Guido Pennings, professeur à l'Université de Gand (UGent);

5° des praticiens actifs dans des centres de fertilité d'hôpitaux universitaires:

- a) M. Herman Tournaye, gynécologue, chef de service du "*Centrum voor Reproductieve Geneeskunde*" (CRG) de l'"*Universitair Ziekenhuis Brussel*" (UZ Brussel);
- b) M. Luc Roegiers, pédopsychiatre, chef du service de gynécologie, d'andrologie et de fécondation *in vitro* des Cliniques universitaires Saint-Luc (CUSL);
- c) Mme Candice Autin, gynécologue, médecin responsable du Centre de Procréation Médicalement Assistée du CHU Saint-Pierre;
- d) M. Frank Vandekerckhove, gynécologue, chef de clinique adjoint de la "*Vrouwenkliniek*" de l'"*Universitair Ziekenhuis Gent*" (UZ Gent).

De leden van de commissie voor de Justitie werden op deze hoorzittingen uitgenodigd.

DEEL I INLEIDENDE UITEENZETTINGEN

I. — INSTELLINGEN

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Bruno Vanobbergen, Kinderrechtencommissaris

In zijn advies vestigt de Kinderrechtencommissaris de aandacht op vier punten¹:

1° een breder debat over afstamming is noodzakelijk;

2° anoniem donorschap is niet toelaatbaar: kinderen hebben recht op trapsgewijze toegang tot afstammingsinformatie;

3° er is nood aan een onafhankelijke centrale organisatie voor bewaring, beheer en registratie van informatie van herkomst van het kind;

4° een goede begeleiding van alle actoren is van belang.

1. Afstammingsinformatie

a) Wettelijke regeling

Het wetsvoorstel behandelt uitsluitend de anonimiteit van zaadcel- of eiceldonatie. Problemen rond informatie over biologische afstamming duiken echter ook op in een reeks andere situaties, zoals bij embryodonatie, draagmoederschap en adoptie. Het Kinderrechtencommissariaat is daarom voorstander om voor al deze situaties een gelijkaardige wettelijke regeling uit te werken.

Uit het klachtenonderzoek van het commissariaat en uit verschillende andere onderzoeken blijkt hoe belangrijk het is te weten van wie een kind afstamt. De vraag duikt op bij kinderen en jongeren die verwekt zijn via anoniem donorschap, net als bij kinderen die via een draagmoeder ter wereld kwamen of van wie de moeder in Frankrijk anoniem beviel en kinderen die geadopteerd zijn. Die kinderen en jongeren hebben een

¹ De spreker verwijst ook naar de fiche "Recht op afstammingsinformatie voor kinderen" in het memorandum 2014 van het Kinderrechtencommissariaat. Die fiche is beschikbaar op de website: <http://www.Kinderrechtencommissariaat.be>.

Les membres de la commission de la Justice ont été invités à ces auditions.

PREMIÈRE PARTIE EXPOSÉS INTRODUCTIFS

I. — INSTITUTIONS

A. Exposé introductif de M. Bruno Vanobbergen ("Kinderrechtencommissaris")

Dans son avis, le *Kinderrechtencommissaris* attire l'attention sur quatre points¹:

1° il faut ouvrir un débat plus large sur la filiation;

2° le don anonyme n'est pas admissible: les enfants ont le droit d'accéder progressivement aux informations relatives à leurs origines;

3° il faut mettre en place une organisation centrale indépendante chargée de la conservation, de la gestion et de l'enregistrement des informations relatives à l'origine de l'enfant;

4° un bon accompagnement de tous les acteurs est indispensable;

1. Informations relatives à la filiation

a) Régime légal

La proposition de loi traite exclusivement de l'anonymat du don de sperme ou d'ovocyte. La question des informations relatives à la filiation biologique se pose toutefois dans une série d'autres situations, comme le don d'embryon, la maternité pour autrui et l'adoption. Le *Kinderrechtencommissariaat* est dès lors favorable à l'élaboration d'un régime légal analogue pour toutes ces situations.

L'examen des plaintes du commissariat et diverses autres études font apparaître combien il importe d'identifier les géniteurs d'un enfant. La question surgit chez les enfants et les jeunes qui ont été conçus par le biais d'un don anonyme, comme chez ceux qui ont été mis au monde dans le cadre d'une maternité pour autrui ou dont la mère a accouché sous X en France, et chez les enfants adoptés. Ces enfants et ces jeunes ont une

¹ L'orateur renvoie également à la fiche "Recht op afstammingsinformatie voor kinderen" du memorandum 2014 du *Kinderrechtencommissariaat*. Cette fiche est disponible sur le site internet: <http://www.Kinderrechtencommissariaat.be>.

biologische en sociale realiteit. Ook al is het sociale aspect het belangrijkste, toch hebben velen te maken met een dubbele loyaliteit.

b) *Breder debat*

Volgens de Kinderrechtencommissaris is er een nood aan een fundamenteel maatschappelijk politiek debat over kinderen en hun afstammingsvragen. Dat debat vraagt een brede, interdisciplinaire invulling. De vraag waar de Belgische samenleving de familiebanden baseert en hoe die banden juridisch een vorm krijgen, moet het onderwerp zijn van een brede discussie over familierecht. Veel nieuwe familievormen passen immers niet in het huidige familierecht.

De Kinderrechtencommissaris vraagt bovendien een fundamenteel onderzoek naar de behoeften van kinderen rond onder andere hun recht op informatie. Welke ondersteuning en begeleiding vragen kinderen? Hoe percipiëren kinderen het donorschap? Dat onderzoek is nodig om in het bredere debat het perspectief en het belang van kinderen en jongeren duidelijk tot hun recht te laten komen.

2. Recht op trapsgewijze toegang tot afstammingsinformatie

Op basis van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989, beklemtoont de Kinderrechtencommissaris het belang om aan minderjarigen toegang tot zowel identificerende als niet-identificerende gegevens van de donor te verlenen. Hij is voorstander van een trapsgewijze toegang tot afstammingsinformatie voor minderjarigen, zoals in Nederland geldt.

De wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtalige embryo's en de gameten, bepaalt dat zaadcel- of eiceldonatie in de regel anoniem is en mist dus deze kinderrechtenfocus. Ook in het voorliggende wetsvoorstel dat de keuze laat tussen donoren en wensouders uit verschillende gradaties van anonimiteit, ontbreekt een duidelijke omzetting van het Kinderrechtenverdrag. Niet alle kinderen en jongeren die door middel van een fertiliteitsbehandeling met donormateriaal verwerkt worden, krijgen immers het recht om over afstammingsinformatie te beschikken.

De Kinderrechtencommissaris verwijst hier naar artikel 7 van het voornoemde Verdrag. Hij citeert ook twee auteurs (A. Van der Linden, kinderrecht, en

réalité biologique et une réalité sociale, et même si l'aspect social est le plus important, beaucoup d'entre eux sont confrontés à une "double loyauté".

b) *Élargir le débat*

Selon le *Kinderrechtencommissaris*, il est nécessaire d'ouvrir un débat politique fondamental sur les enfants et leurs questions relatives à leur filiation. Ce débat requiert une approche vaste et interdisciplinaire. Sur quoi la société belge fonde-t-elle les liens familiaux? Comment ces liens peuvent-ils se voir conférer une forme juridique? Ces questions doivent faire l'objet d'une large discussion en ce qui concerne le droit de la famille. Beaucoup de nouvelles structures familiales ne s'inscrivent en effet plus dans le droit de la famille actuel.

Le *Kinderrechtencommissaris* réclame en outre une étude fondamentale concernant les besoins de l'enfant en matière, notamment, de droit à l'information. Quel soutien et quel accompagnement les enfants demandent-ils? Cette étude est nécessaire pour mettre clairement en valeur, dans le débat élargi, la perspective et l'intérêt des enfants et des jeunes.

2. Droit à un accès progressif aux informations relatives à la filiation

Sur la base de la Convention relative aux droits de l'enfant, adoptée par l'Assemblée générale des Nations unies le 20 novembre 1989, le *Kinderrechtencommissaris* insiste sur l'importance d'accorder aux mineurs l'accès aux éléments tant constitutifs que non constitutifs de l'identité du donneur. Il préconise de permettre aux mineurs d'accéder progressivement aux informations relatives à leur filiation, à l'instar du système en vigueur aux Pays-Bas.

La loi du 6 juillet 2007 relative à la procréation médicalement assistée et à la destination des embryons surnuméraires et des gamètes prévoit que le don de sperme ou d'ovocytes est généralement anonyme. De ce fait, elle ignore cet aspect essentiel des droits de l'enfant. La proposition de loi à l'examen, qui permet aux donneurs et aux parents demandeurs de choisir entre plusieurs degrés d'anonymat, ne traduit pas non plus clairement la Convention relative aux droits de l'enfant. Tous les enfants et jeunes conçus au moyen d'un traitement contre l'infertilité recourant aux gamètes d'un donneur n'auront en effet pas le droit de disposer des informations relatives à leur filiation.

À cet égard, le *Kinderrechtencommissaris* renvoie à l'article 7 de la Convention susvisée. Il cite également deux auteurs (A. Van der Linden, juge des enfants, et

P. laardingerbroek, hoogleraar familie- en jeugdrecht), die op basis van deze bepaling het volgende stellen: *“Elk kind heeft het recht op kennis van zijn identiteit en daartoe behoort niet alleen dat het kind mag vernemen dat het een juridische status heeft die niet overeenstemt met de genetische waarheid, maar ook dat het, indien het kind daar prijs op stelt, mag weten van wie het daadwerkelijk afstamt. Met de kennis over de identiteit zijn immers voor het kind psychologische, sociologische, medische en juridische belangen gemoeid.”*².

“The right to know one’s origins” wordt verder ondersteund door artikel 8 van het Kinderrechtenverdrag dat bepaalt dat overheden het recht van het kind om haar of zijn identiteit te behouden moeten eerbiedigen.

Het recht van het kind om toegang te hebben tot informatie over zijn ouders vindt verder zijn grondslag in artikel 13 van het Kinderrechtenverdrag (het recht op het zoeken en verkrijgen van informatie), alsook in artikel 16 (het recht op eerbied voor het privé en gezinsleven van het kind). De spreker citeert hier een artikel uit de rechtsleer³.

In Nederland is sinds 2004 de anonimiteit van donoren opgeheven. Donorkinderen die verwekt zijn na 2004 krijgen stapsgewijs toegang tot beschikbare informatie over hun donor. Vanaf 12 jaar hebben ze recht op fysieke en sociale gegevens over hun donor.

Vanaf 16 jaar is er de mogelijkheid om in contact te komen met de donor of eventuele halfbroers en -zussen. Voor donorkinderen die verwekt zijn voor 2004, blijft de anonimiteit van hun donor gelden. Wel kunnen deze donoren vrijwillig hun anonimiteit opheffen en zich inschrijven in een register of aanmelden voor een DNA databank.

Voor donorkinderen is er diezelfde mogelijkheid. Als een *“match”* (een koppeling) volgt, hebben zij hetzelfde recht op toegang tot informatie als donorkinderen die verwekt zijn na 2004.

3. Nood aan een onafhankelijke centrale autoriteit

Het is voor de heer Vanobbergen belangrijk de bevoegdheid tot registratie, bewaring, beheer en

² A. Van der Linden en P. Vlaardingerbroek, “De kansen en risico’s van adoptie”, Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, 25 (5), 104-112, p. 105.

³ L. Pluym, “Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België”, Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten, 2012, 1, 5-22.

P. Vlaardingerbroek, professor de droit de la famille et de la jeunesse), qui affirment ce qui suit au sujet de cette disposition: “Tout enfant a le droit de connaître son identité et, à cette fin, il convient non seulement que l’enfant puisse apprendre qu’il a un statut juridique qui ne correspond pas à la réalité génétique, mais aussi que, s’il le souhaite, il puisse savoir qui sont ses véritables géniteurs. La connaissance de l’identité revêt en effet une dimension psychologique, sociologique, médicale et juridique pour l’enfant.”².(traduction)

Le droit de connaître ses origines est en outre consolidé par l’article 8 de la Convention relative aux droits de l’enfant, aux termes duquel les États s’engagent à respecter le droit de l’enfant de préserver son identité.

Le droit de l’enfant d’accéder à des informations sur ses parents émane par ailleurs de l’article 13 de la Convention relative aux droits de l’enfant (le droit de rechercher et de recevoir des informations), ainsi que de l’article 16 (le droit au respect de la vie privée et familiale de l’enfant). L’orateur cite, à cet égard, un article de la doctrine³.

Le principe de l’anonymat des donneurs a été supprimé en 2004 aux Pays-Bas. Les enfants qui ont été conçus grâce à un don de gamètes après 2004 ont progressivement accès aux informations disponibles relatives à leur donneur. Dès 12 ans, ils ont le droit d’obtenir des informations sur les caractéristiques physiques et sociales de leur donneur.

À partir de 16 ans, ils ont la possibilité d’entrer en contact avec celui-ci ou avec d’éventuels demi-frères ou demi-sœurs. L’anonymat du donneur est maintenu pour les enfants conçus avant 2004. Ces donneurs peuvent toutefois renoncer à l’anonymat et s’inscrire dans un registre ou dans une banque de données ADN.

Cette possibilité d’inscription existe également pour les enfants issus d’un don. En cas de *“match”* (si les données coïncident), ces derniers ont le même droit d’accès aux informations que les enfants conçus après 2004.

3. Nécessité de désigner une autorité centrale indépendante

M. Vanobbergen estime qu’il est important de confier à une instance indépendante le pouvoir d’enregistrer,

² A. Van der Linden en P. Vlaardingerbroek, “De kansen en risico’s van adoptie”, Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, 25 (5), 104-112, p. 105.

³ L. Pluym, “Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België”, Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten, 2012, 1, 5-22.

kennisgeving over de herkomst van het kind toe te vertrouwen aan een onafhankelijke instantie. Onderzoek en praktijk geven aan dat er behoefte is aan begeleiding en psychosociale ondersteuning van alle betrokkenen: kinderen, wensouders, geboorteouders, biologische ouders. Dit expertisecentrum zou ook toegankelijke begeleiding moeten aanbieden voor de betrokken volwassenen en minderjarigen.

B. Inleidende uiteenzetting door de heer Paul Cosyns (RCB)

1. Algemeen

Over het onderwerp dat in dit wetsvoorstel aan bod komt, namelijk anonimiteit bij gametendonatie, gaat advies nr. 27 van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek van 8 maart 2004 “betreffende de donatie van sperma en eicellen”. Andere adviezen hebben incidenteel betrekking op deze materie, te weten advies nr. 29 van 21 juni 2004 “betreffende embryodonatie” en advies nr. 38 van 13 november 2006 “betreffende genetisch onderzoek met het oog op het vaststellen van de afstamming na het overlijden”. Deze adviezen vullen het eerste aan maar betwisten de conclusies ervan niet.

Bij gametendonatie zijn drie partijen betrokken: de donor, de ouders en het kind (geboren of ongeborn). Wanneer in deze materie wordt geraakt aan de rechten of de belangen van een van de drie partijen, dan heeft dat gevolgen voor de situatie van de andere. De donor en de ouders hebben gegronde redenen om voor anonimiteit te kiezen. Evenzeer legitiem is de wens van het kind om zijn genetische oorsprong te kennen. De betrokken belangen kunnen dus strijdig met elkaar zijn. Afhankelijk van de wijze waarop de hiërarchie van belangen wordt opgevat, zal de anonimiteit van de gametendonatie anders worden beoordeeld.

2. Conclusies van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek

Alle leden van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek waren het er bij de redactie van advies nr. 27 over eens:

1° dat de voorwaarden voor de donatie goed bekend moeten zijn van bij de aanvang van het proces;

2° dat zodra die voorwaarden zijn vastgesteld, ze achteraf niet kunnen worden gewijzigd. Dit tweede punt sluit dus uit dat met terugwerkende kracht ook maar enige verandering in de omstandigheden wordt aangebracht.

De wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtalige

de conserver, de gérer et de communiquer les données relatives aux origines de l'enfant. Les études et la pratique montrent que tous les intéressés (enfants, parents demandeurs, parents de naissance, parents biologiques) ont besoin d'un accompagnement et d'un soutien psychosocial. Ce centre d'expertise devrait également offrir un encadrement accessible aux adultes et aux mineurs concernés.

B. Exposé introductif de M. Paul Cosyns (CCB)

1. Généralités

Le sujet abordé par la proposition de loi, à savoir l'anonymat dans le cadre d'un don de gamètes, a fait l'objet de l'avis n° 27 du Comité consultatif de Bioéthique, du 8 mars 2004, relatif “au don de sperme et d'ovules”. D'autres avis portent incidemment sur cette matière, à savoir l'avis n° 29 du 21 juin 2004 relatif “au don d'embryon” et l'avis n° 38 du 13 novembre 2006 “relatif aux tests génétiques en vue d'établir la filiation après le décès”. Ces avis complètent le premier mais n'en contestent pas les conclusions.

La relation dans le cadre d'un don de gamètes est tripartite: le donneur, les parents et l'enfant (né ou à naître). Dans cette matière, toucher aux droits ou aux intérêts d'une des trois parties a des conséquences sur la situation des autres. Le donneur et les parents ont des raisons légitimes de choisir l'anonymat. Tout aussi légitime est la volonté de l'enfant de connaître ses origines génétiques. Les intérêts en présence peuvent donc entrer en conflit. Selon la manière dont la hiérarchie des intérêts sera perçue, l'anonymat du don de gamètes sera différemment apprécié.

2. Conclusions du Comité consultatif de Bioéthique

Au sein du Comité consultatif de Bioéthique, à l'occasion de la formulation de l'avis n° 27, tous les membres ont marqué leur accord sur le fait:

1° que les conditions de la donation doivent être bien connues, dès le début du processus;

2° qu'une fois fixées, ces conditions ne peuvent être modifiées par après. Ce deuxième point exclut donc toute modification des conditions avec effet rétroactif.

La loi du 6 juillet 2007 relative à la procréation médicalement assistée et à la destination des embryons

embryo's en de gameten biedt drie opties: volledige anonimiteit van de donor, een afgezwakte anonimiteit met identificatiemogelijkheid wanneer het kind een bepaalde leeftijd heeft bereikt en kennis van de identiteit van de donor (een situatie die voornamelijk voorkomt bij eiceldonatie).

Na een uitvoerige argumentatie is het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek tot de volgende conclusies gekomen:

1° “de argumenten zijn niet doorslaggevend noch in de richting van de geheimhouding noch in de richting van het opheffen ervan” (blz. 22);

2° “De leden van het Comité zijn van oordeel dat geen enkel argument sterk genoeg is om de ouders die opteren voor geheimhouding ertoe te dwingen deze geheimhouding op te heffen” (blz. 22);

3° “alle leden van het Comité menen dat de ouders het recht hebben om de omstandigheden van de bevruchting al dan niet aan hun kind mee te delen” (blz. 42).

Persoonlijk vindt de heer Cosyns dat als ouders besluiten aan het kind te onthullen dat het aan de hand van gametendonatie is verwekt, die onthulling zo spoedig mogelijk moet gebeuren.

In het Comité werden drie standpunten vertolkt omtrent de belangenhiërarchie tussen de leden van de driedelige onderlinge verhouding (bladzijden 24 en 25 van het advies). Ten gunste van het behoud van anonimiteit is bijvoorbeeld betoogd dat het belang van de ouders (dat erin bestaat op een donor een beroep te kunnen doen) primeerde op het belang van de kinderen. Ten gunste van een opheffing van de anonimiteit hebben leden erop gewezen dat het recht van het kind over om de informatie omtrent zijn oorsprong te kennen (“*The right to know one's roots*”) moest primeren op de rechten van de andere partijen. Er werd ook een derde optie geopperd, te weten een gemengd standpunt, een tweesporenbeleid dat een alternatief biedt (ofwel anonimiteit, ofwel kennis van de identiteit) en dat berust op een afweging van de belangen. De wetgever heeft voor die derde optie gekozen, en volgens de spreker hebben ook de indieners van het wetsvoorstel zich daardoor laten inspireren. De donor kan beslissen of hij al dan niet identificeerbaar is, aangezien er geen doorslaggevend argument voorhanden is om anonimiteit te verbieden. De ouders kunnen over het soort donor – anoniem of niet – beslissen, met inachtneming van diens wens. Het kind kan op een bepaalde leeftijd beslissen zijn donor te leren kennen indien de ouders en de donor voor identificeerbaarheid hebben gekozen.

surnuméraires et des gamètes offre trois options: un anonymat complet du donneur, un anonymat tempéré par une possibilité d'identification lorsque l'enfant atteint un certain âge et une connaissance de l'identité du donneur (situation surtout rencontrée dans le cadre d'un don d'ovule).

À la suite d'une argumentation détaillée, le Comité consultatif de Bioéthique est arrivé aux conclusions suivantes:

1° aucun argument déterminant n'a été trouvé “ni dans le sens du secret, ni dans le sens de l'interdiction de celui-ci” (p. 22);

2° aucun argument n'est assez fort “pour qu'on puisse imposer la levée du secret aux parents qui désirent le maintenir” (p. 23);

3° tous les membres “estiment que les parents gardent le droit de dévoiler ou non à leurs enfants les circonstances qui ont présidé à leur conception” (p. 43).

À titre personnel, M. Cosyns estime que si les parents décident de dévoiler à l'enfant la circonstance ayant présidé à leur conception consistant en un don de gamètes, cette révélation doit intervenir le plus tôt possible.

Trois positions ont été exprimées au sein du centre sur la hiérarchie des intérêts entre les membres de la relation tripartite (p. 24 et 25 de l'avis). En faveur du maintien de l'anonymat, il a par exemple été soutenu que l'intérêt des parents (consistant à pouvoir faire appel à un donneur) primait sur l'intérêt des enfants. En faveur d'une levée de l'anonymat, des membres ont indiqué que le droit à l'enfant de connaître les informations relatives à ses origines (“*The right to know one's roots*”) devait prévaloir sur les droits des autres parties. Une troisième voie a été proposée, à savoir une position mixte, offrant une alternative (soit l'anonymat, soit la connaissance de l'identité) et reposant sur une pondération des intérêts. Cette troisième voie a été suivie par le législateur et semble également constituer, pour l'intervenant, l'inspiration des auteurs de la proposition de loi. Le donneur peut décider s'il est identifiable ou non, en raison du fait qu'il n'existe pas d'argument déterminant pour l'interdire d'être anonyme. Les parents peuvent décider du type – anonyme ou non – de donneur, en respectant la volonté de ce dernier. L'enfant peut décider de connaître son donneur, à un âge déterminé, si les parents et le donneur ont choisi d'être identifiables.

3. *Schadelijkheid van geheimhouding*

De spreker merkt op dat het vraagstuk of de geheimhouding omtrent gametendonatie eventueel schadelijk is voor het kind, een ingewikkelde aangelegenheid is. Identiteit en identiteitsvorming zijn immers complexe psychologische, sociale en culturele kwesties, en ze berusten op een niet noodzakelijkerwijs biologische grondslag. Sommige mensen maken gewag van psychologische problemen (vooral degenen die al een zekere leeftijd hebben wanneer zij ervan op de hoogte worden gebracht dat zij middels gametendonatie werden verwekt).

Alle leden van het Comité betreurden dat over het onderwerp volstrekt geen wetenschappelijk gefundeerde onderzoeksgegevens voorhanden zijn. De schadelijkheid van geheimhouding is dan ook niet in aanmerking genomen als beleidsargument. Hoewel het advies al van lang geleden dateert (2004), kan volgens de spreker op grond van geen enkel recenter onderzoeksgegeven worden aangetoond dat geheimhouding eventueel schadelijk is.

4. *Matching*

Het wetsvoorstel strekt ertoe de ouders toe te staan te kiezen welk soort donor het geschiktst lijkt, en zorgt dus voor een vorm van “*matching*”. Over dat aspect heeft het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek zich niet uitgesproken, behalve dan dat het heeft aangegeven dat het elke eugenetische praktijk afwijst. De spreker verwijst evenwel naar artikel 53 van de voormelde wet van 6 juli 2007, dat als volgt luidt: “de *matching* tussen donor(en) en ontvanger(s) kan niet worden beschouwd als een eugenetische praktijk (...)”.

Ook in dit geval bestaat er volgens de heer Cosyns geen enkel wetenschappelijk gefundeerd gegeven om aan de hand daarvan een standpunt in te nemen. Dat doet in die zin moeilijkheden rijzen dat voor de *matching* veel verschillende kenmerken in aanmerking kunnen worden genomen en dat geen enkel wetenschappelijk onderzoek heeft bepaald in welke mate de ouders bij hun keuze voor het ene of het andere kenmerk zouden opteren.

3. *Nocivité du secret*

L'orateur relève la complexité de la question de la nocivité éventuelle pour l'enfant du secret qui entoure un don de gamètes. L'identité et la formation de l'identité constituent en effet des questions psychologiques, sociales et culturelles complexes, et relèvent d'une construction non nécessairement biologique. Certaines personnes, souvent informées sur le tard d'une conception par don de gamètes, font état de problèmes psychologiques.

Les membres du Comité ont regretté à l'unanimité l'absence de données de recherches fondées scientifiquement sur le sujet. La nocivité du secret n'a donc pas été retenue comme argument politique. L'intervenant estime que malgré le caractère déjà ancien de l'avis (datant de 2004), aucune donnée de recherche plus récente ne permet de mettre en évidence une éventuelle nocivité du secret.

4. *Appariement*

La proposition de loi entend permettre aux parents de choisir quel type de donneur semble le plus adéquat, et organise donc une forme de “*matching*” (appariement). Sur ce point, le Comité consultatif de Bioéthique ne s'est pas prononcé, si ce n'est qu'il refuse toute pratique eugénique. L'intervenant renvoie toutefois à l'article 53 de la loi précitée du 6 juillet 2007, selon lequel “l'appariement entre donneur(s) et receveur(s) ne peut être considéré comme une pratique à caractère eugénique”.

Ici aussi, selon M. Cosyns, il n'existe aucune donnée scientifiquement fondée pour prendre position. Ceci pose problème en ce sens qu'il est possible de retenir un grand nombre de caractéristiques différentes pour l'appariement et qu'aucune recherche n'a défini dans quelle mesure les parents retiendraient dans leur choix l'une ou l'autre caractéristique.

II. — VERENIGINGEN

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Guy Brusselmans (vzw “Donorfamilies”)

1. *Duidelijke richtlijnen inzake psychologische begeleiding*

De vzw “Donorfamilies” erkent het “*right to know one’s roots*” van de kinderen. De spreker ijvert dus voor openheid ten aanzien van de kinderen over hoe hun gezin tot stand is gekomen. Gesteund door de praktijkervaring van ouders is de vzw overtuigd dat een langdurige geheimhouding ernstige risico’s inhoudt voor het welzijn van de familie. Dagelijks leven met een geheim valt ouders zwaar, en als de waarheid dan uiteindelijk toch uitkomt (wat dikwijls het geval is) kan dit negatieve gevolgen hebben voor de psychologische gezondheid van het kind.

De meeste centra in België geven momenteel de raad aan ouders om hun kind al op jonge leeftijd in te lichten over hoe zij op de wereld zijn gezet. Het wetsvoorstel om deze praktijk ook te formaliseren door middel van een koninklijk besluit kan dan ook enkel toegejuicht worden.

Uit de praktijk weet de spreker echter dat er nog steeds een grote kloof ligt tussen de goede raad die in de centra meegegeven wordt en de omzetting van deze raad in daden. Volgens de heer Brusselmans zijn er twee noodzakelijke voorwaarden om geheimhouding ook daadwerkelijk verder aan banden te leggen:

1° Er is nood aan een meer neutrale vorm van psychologische begeleiding, los van het behandelende fertiliteitcentrum en volledig losgekoppeld van de psychologische *screening* van de ouders in het proces.

Hoe goed de centra ook hun best doen, ervaren ouders de psychologische begeleiding die momenteel verstrekt wordt toch dikwijls als een soort toegangsexamen, wat niet echt een ideale omgeving is om zich open te stellen voor toekomstige problemen. Op dat moment is er van een kind nog geen sprake. Er is zelfs nog onzekerheid of de behandeling kan opgestart worden, en dat overheerst het denken.

2° Er is nood aan psychologische begeleiding die ver na de conceptie doorwerkt.

Opinies en overtuigingen evolueren significant. De periode waarin een donorbehandeling wordt opgestart is psychologisch belastend. Het is pas later, als de

II. — ASSOCIATIONS

A. Exposé introductif de M. Guy Brusselmans (ASBL “Donorfamilies”)

1. *Des directives claires pour un accompagnement psychologique*

L’ASBL “Donorfamilies” reconnaît que les enfants ont le droit de connaître leurs racines (“*right to know one’s roots*”). L’orateur estime dès lors qu’il faut se montrer franc à l’égard des enfants et leur expliquer clairement comment s’est formée leur famille. Forte de l’expérience pratique partagée par les parents, l’ASBL est convaincue que les secrets gardés trop longtemps menacent gravement le bien-être de la famille. Il n’est pas facile pour les parents de vivre au quotidien avec un secret, et lorsque la vérité éclate (ce qui est souvent le cas), cela peut avoir des conséquences négatives pour la santé psychique de l’enfant.

La plupart des centres belges conseillent déjà aux parents d’informer leur enfant dès son jeune âge de la façon dont il a été conçu. La proposition de loi visant à formaliser cette pratique par le biais d’un arrêté royal constitue donc une évolution positive.

La pratique montre toutefois qu’à l’heure actuelle, les conseils prodigués dans les centres ne sont pas toujours suivis, loin s’en faut. M. Brusselmans estime que deux conditions essentielles doivent être réunies pour inciter concrètement les parents à révéler la vérité:

1° Il faut mettre en place une forme plus neutre d’accompagnement psychosocial, indépendamment du centre de fécondation chargé du traitement et indépendamment du *screening* psychologique auquel sont soumis les parents au cours du processus.

Quels que soient les efforts fournis par les centres, les parents vivent souvent l’accompagnement psychologique comme une sorte d’examen d’entrée. Ce n’est donc pas l’environnement idéal pour s’ouvrir aux problèmes qui risquent de se poser dans le futur. À ce stade, il n’est pas encore question d’enfant; il n’est même pas encore certain que le traitement pourra être entamé. Ces considérations-là prennent le pas sur toutes les autres.

2° Il est nécessaire de mettre en place un accompagnement psychologique qui se poursuivra bien après la conception.

Les opinions et les convictions évoluent fortement avec le temps. Le commencement d’un traitement impliquant un donneur de gamètes est une période

kinderen er ook daadwerkelijk zijn, dat er meer bereidheid tot openheid is. Psychologische begeleiding op die momenten is bepalend om ouders ook effectief de stap te laten zetten om het niet geheim te houden voor hun kinderen. Praktische tips en positieve ervaringen van andere ouders, die door hetzelfde proces zijn gegaan, helpen om intenties effectief in daden om te zetten. Meer middelen voor professionele psychologische begeleiding na de geboorte is cruciaal om ook openheid te scheppen.

2. Meerdere opties bij de keuze van een donor

De kern van het debat ligt bij de vraag of “*The right to know one’s roots*” ook inhoudt dat het principe van anonimiteit van de donor dient opgeheven te worden. Hierover bestaan verschillende opinies, ook onder donorouders. Op dit punt evolueren de opinies, zowel op individueel als op maatschappelijk vlak.

Vele donorouders evolueren in hun denken, maar de evolutie is volgens de spreker altijd in een richting, namelijk naar meer openheid. Ook maatschappelijk neemt het draagvlak voor volledige anonimiteit af. Anonieme donatie past in een wereld waar er een sociaal taboe heerst rond begrippen als onvruchtbaarheid, donatie, kunstmatige inseminatie of donorfamilies. Hoewel er taboes nog bestaan, is het duidelijk in welke richting de maatschappij evolueert.

Ondertussen zullen er echter donorkinderen blijven bestaan die – zelfs als ze met de beste zorgen en de juiste informatie zijn grootgebracht – meer informatie over hun donor wensen te kennen. Deze wens dient erkend te worden. Informatie achterhouden, die nochtans wel beschikbaar is, voor volwassen burgers is niet meer van deze tijd. De spreker is er dan ook van overtuigd dat de maatschappij over 20 of 30 jaar met onbegrip zal terugkijken naar de periode waar anonieme donatie de norm was. De spreker verwelkomt dan ook het initiatief van de indieners van het wetsvoorstel om het debat terug open te trekken en wijzigingen voor te stellen.

Gezien er nog verschillende opinies bestaan, lijkt op het eerste zicht een systeem met verschillende keuzes geen slecht idee. Bij nader inzien zijn er echter toch bezwaren.

1° De beslissing tussen anonimiteit of traceerbaarheid bij de wensouders leggen, net op het moment dat zij door een lange psychologisch belastende periode zijn gegaan, en nog door een rouwproces over hun eigen

psychologisch lichte. Ce n’est que plus tard, lorsque les enfants sont là, que les parents sont plus disposés à l’ouverture. L’accompagnement psychologique qui sera offert aux parents à ce moment-là sera déterminant pour les décider à révéler la vérité à leurs enfants. Les conseils pratiques et les expériences positives d’autres parents qui ont vécu le même processus peuvent les aider à franchir le pas. Mais si l’on veut atteindre cet objectif, il est crucial de dégager davantage de moyens pour l’accompagnement psychologique professionnel après la naissance.

2. Différentes options lors du choix du donneur

Le cœur du débat est la question de savoir si le “droit de connaître ses origines” implique également que le principe de l’anonymat du donneur doit être abrogé. Les opinions divergent à ce propos, y compris parmi les parents ayant fait appel à un donneur. Les avis évoluent, sur ce point, tant sur le plan personnel que dans la société.

S’il est vrai que les avis de nombreux parents ayant fait appel à un donneur évoluent, l’orateur estime que cette évolution ne va que dans un sens, celui d’une plus grande ouverture. Le soutien accordé à l’anonymat complet diminue également dans la société. Les dons anonymes s’inscrivent dans un cadre où les notions d’infertilité, de don, d’insémination artificielle ou de familles avec donneur sont l’objet de tabous sociaux. Bien que certains tabous existent encore, le sens de l’évolution de la société est clair.

Dans l’intervalle, il restera toutefois des enfants de donneurs qui – bien qu’ils aient été élevés avec le plus grand soin et qu’ils aient reçu toutes les informations adéquates – souhaiteront avoir plus d’informations sur leurs donneurs. Il convient de reconnaître ce souhait. Il est anachronique de dissimuler, à des adultes, des informations qui sont pourtant disponibles. Dès lors, l’orateur est convaincu que, dans vingt ou trente ans, la société ne comprendra pas la période durant laquelle il était normal que les dons soient anonymes. C’est pourquoi l’orateur accueille favorablement l’initiative des auteurs de la proposition de loi qui vise à rouvrir ce débat et à proposer des modifications.

Étant donné que plusieurs opinions coexistent encore à ce sujet, il semble judicieux, à première vue, de prévoir un système qui offre plusieurs possibilités. Cependant, réflexion faite, celui-ci soulève plusieurs objections.

1° Il n’est pas évident de permettre aux candidats parents de choisir entre l’anonymat ou la traçabilité au moment précis où ils sortent d’une période longue et lourde sur le plan psychologique, et où ils font encore

onvruchtbaarheid gaan, is niet evident. De meeste ouders gaan door een evolutie in hun denken. Vele wensouders verkiezen de volledige anonimiteit op het moment van de operatie. Deze aanvankelijke gedachte is niet noodzakelijk de juiste op lange termijn.

2° De kans dat de beslissing besmet wordt door een tekort in aanbod is reëel. Het wetsvoorstel stelt dat, mits de juiste stimulansen, er ook een significant aanbod van open donors zal zijn. Het wetsvoorstel blijft echter vaag over wat die stimulansen dan wel horen te zijn. De ervaring in het buitenland toont aan dat rekrutering van open of traceerbare donors een verschillend rekruteringsbeleid vereist vergeleken met rekrutering van anonieme donors. De rekrutering van anonieme donors is het enige wat Belgische centra (met succes) tot nu toe gedaan hebben. Het is maar de vraag hoe vrij de keuze tussen anonieme of traceerbare profielen echt is, als er verschillen in wachttijd tussen de twee bestaan.

3° Voor de vzw vertrekt het wetsvoorstel niet vanuit de rechten van het kind. België zou hierdoor een structurele ongelijkheid bevestigen en bepaalde volwassen burgers andere rechten geven dan anderen. Het verkrijgen van informatie over de donor door een kind is verschillend. Dit schept een sociaal probleem en creëert een ernstig risico op familiale spanningen (teleurstelling in de keuze van zijn eigen ouders). Het houdt ook een structurele ongelijkheid in behandeling in stand, zonder verantwoording.

3. **Besluiten**

De vzw "Donorfamilies" steunt het initiatief om de wetgeving aan te passen en steunt de intentie om meer openheid structureel te verankeren. De vzw gelooft dat het aan de wetgever toekomt om duidelijke keuzes te maken. Die keuze doorschuiven naar wensouders is niet wenselijk.

Volgens de vzw is een ander systeem haalbaar in de huidige maatschappelijke context in België:

1° de ouders zouden enerzijds, als ze dat wensen, een zekere inspraak hebben in de "matching" door middel van onidentificeerbare profielen;

2° de kinderen zouden anderzijds:

- a) als ze op leeftijd zijn; en
- b) als ze dat wensen; en
- c) met de hulp van een bemiddeling;

le deuil de leur propre infertilité. La majorité des parents évoluent dans leur réflexion. Beaucoup de parents demandeurs préfèrent l'anonymat complet au moment de l'opération. Ce choix initial n'est pas nécessairement le bon à long terme.

2° Le risque que la décision soit contaminée par un déséquilibre de l'offre est réel. La proposition de loi indique que, moyennant les incitants adéquats, il y aura également une offre significative de donneurs "ouverts". La proposition de loi reste toutefois vague sur ce qu'il y a lieu d'entendre par "incitants". L'expérience de l'étranger montre que le recrutement de donneurs "ouverts" ou traçables requiert une politique de recrutement différente de celle utilisée pour le recrutement de donneurs anonymes. Le recrutement de donneurs anonymes est la seule chose que les centres belges ont fait jusqu'ici (avec succès). La question est de savoir jusqu'à quel point le choix entre profils anonymes ou traçables est vraiment libre, s'il existe des différences de délai d'attente entre les deux.

3° Pour l'ASBL, la proposition de loi ne se base pas sur les droits de l'enfant. Ce faisant, la Belgique confirmerait une inégalité structurelle et donnerait à certains citoyens adultes des droits différents de ceux accordés à d'autres. L'obtention d'informations sur le donneur par un enfant est variable. Cela soulève un problème social et crée un risque sérieux de tensions familiales (déception vis-à-vis du choix de ses propres parents). Cette situation maintient également une inégalité structurelle de traitement, sans justification.

3. **Conclusions**

L'ASBL "Donorfamilies" soutient l'initiative visant à modifier la législation et soutient l'intention d'ancrer structurellement une plus grande ouverture. L'ASBL croit qu'il incombe au législateur de faire des choix clairs. Il n'est pas souhaitable de reporter ces choix sur les parents demandeurs.

Selon l'association, un autre système pourrait être instauré dans le contexte sociétal belge actuel:

1° d'une part, s'ils le souhaitent, les parents pourraient, dans une certaine mesure, être associés au "matching" à l'aide de profils non identifiants;

2° d'autre part, les enfants,

- a) une fois l'âge requis atteint; et
- b) s'ils le souhaitent; et
- c) avec l'aide d'une médiation;

de volgende twee rechten kunnen uitoefenen:

a) meer informatie krijgen over hun donor; en

b) eventueel, met wederzijdse instemming, contact hebben met hun donor.

Als alle actoren zich hier achter scharen, en als middelen worden vrijgemaakt voor een andere rekrutering van donoren, een betere coördinatie tussen de centra en een betere psychologische begeleiding, moet ook in België kunnen wat reeds in andere Europese landen bereikt is. Met de hoge kwaliteit van de Belgische medische sector staat niets in de weg om het beter te doen en een duidelijk voorbeeld te worden.

B. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw “Donorkinderen”)

1. Standpunt over het wetsvoorstel

Volgens de vzw “Donorkinderen” is het voorliggende voorstel ontoereikend, voor de volgende redenen.

a) Specifieke kritieken

Het voorstel beoogt een uitbreiding in keuzemogelijkheden voor wensouders en donoren, waarbij de toegang tot afstammingsinformatie van het kind afhangt van de keuze die derden maken. Toegang tot die informatie hoort een recht en mogelijkheid te zijn voor elke mens die door zulke behandelingen wordt verwekt. Aan haar of hem zelf de keuze om te willen beschikken over die informatie. Deze mogelijkheid tot toegang hoort voor elk donorkind hetzelfde te zijn. Anders creëert de wetgever een verschil in behandeling tussen donorkinderen, zonder verantwoording. De vzw ziet hier ook een schending van artikelen 2, 7 en 8 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989.

Openheid over de wordingsgeschiedenis verandert niets aan de behoefte die het kind kan en zal ervaren om meer te weten over de personen die genetisch bijdroegen tot zijn wezen.

Door het aanbieden van een keuzemogelijkheid, zou de wetgever de keuze expliciet bij de (wens)ouders leggen. Die keuze kan een kind later zijn ouders kwalijk nemen.

De meeste (wens)ouders beseffen niet ten volle welke implicaties een bepaalde keuze kan hebben. Zo wijzen onderzoeken uit dat ouders zelf een nieuwsgierigheid

pourraient exercer les deux droits suivants:

a) obtenir davantage d'informations concernant leur donneur; et

b) éventuellement, moyennant un accord réciproque, entrer en contact avec leur donneur.

Si tous les acteurs se rallient à cette vision et que les moyens sont dégagés pour permettre un autre recrutement des donneurs, une meilleure coordination entre les centres et un meilleur accompagnement psychologique, il doit être possible de réaliser en Belgique ce que d'autres pays européens ont déjà atteint. Eu égard à la qualité élevée du secteur médical belge, rien n'empêche de faire mieux et de devenir un réel exemple.

B. Exposé introductif de Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL “Donorkinderen”)

1. Point de vue sur la proposition de loi

Selon l'ASBL “Donorkinderen”, la proposition de loi à l'examen est insuffisante, et ce, pour les motifs suivants:

a) Critiques spécifiques

La proposition de loi vise à étendre les possibilités de choix pour les parents demandeurs et pour les donneurs, l'accès aux informations relatives à la filiation de l'enfant dépendant du choix opéré par des tiers. L'accès à ces informations doit être un droit et une possibilité pour toute personne conçue à l'aide de tels traitements. C'est à elle que revient le choix de vouloir disposer de ces informations. Cette possibilité d'accès doit être identique pour tout enfant issu d'un don. À défaut, le législateur crée, sans justification, une différence de traitement entre les enfants issus de dons. L'association considère qu'il s'agit en l'occurrence d'une violation des articles 2, 7 et 8 de la Convention relative aux droits de l'enfant, adoptée par l'Assemblée générale des Nations unies le 20 novembre 1989.

L'ouverture concernant l'histoire de la conception ne change rien au besoin que l'enfant peut ressentir ou ressentira d'en savoir plus au sujet des personnes qui ont contribué génétiquement à son existence.

En offrant une possibilité de choix, le législateur remettrait explicitement le choix entre les mains des parents (demandeurs). Un enfant pourrait ultérieurement reprocher ce choix à ses parents.

La majorité des parents (demandeurs) ne se rendent pas pleinement compte des implications que peut avoir un choix donné. Des études montrent ainsi que les

naar de donor ervaren wanneer ze hun kinderen zien opgroeien. Ouders horen de mogelijkheid te hebben tot meer informatie, mochten ze dit op een later tijdstip wensen. Het betreft namelijk informatie die ook voor hen nuttig of van belang kan zijn. Het gaat namelijk over hun kinderen.

Vandaag worden veel wensouders door centra en artsen gestuurd in het maken van een keuze en ontbreekt het aan transparantie aangaande allerlei aspecten met betrekking tot behandelingen met donormateriaal. Volgens de spreker zorgt dit wetsvoorstel niet voor een grotere transparantie noch degelijkere uitvoering van het beleid.

De keuzemogelijkheid is geen vernieuwing, noch een stap naar een moderner beleid. Vandaag worden reeds drie van de voorgestelde type donoren aangeboden: anoniem, gekend en open profiel donoren.

Ook een donor kan op latere leeftijd spijt hebben van zijn keuze en nieuwsgierigheid ervaren naar de donorkinderen die werden verwekt met haar of zijn materiaal. Zo zijn er studenten die pas later – en door bijvoorbeeld zelf een gezin te starten – beseffen dat er kinderen van hem rondlopen: halfbroers en –zussen van zijn eigen kinderen.

b) *Transversale denksporen*

Het voorstel is voor de vzw geen vernieuwing, noch een verbetering van het huidige beleid. Het verloochent zelfs volgens de spreker de essentie van donorconceptie en ouderschap. Het herleidt de kinderen die erdoor verwekt worden tot minderwaardig, daar hen bewust de toegang wordt ontzegd tot belangrijke informatie die hen aanbelangt.

Volgens de vzw geeft het huidige beleid gezinnen een valse start, daar het geen rekening houdt met een ruimer perspectief en ten koste gaat van fundamentele rechten van een kind.

Waarom wordt de discussie vaak herleidt tot het behoud van de anonimiteit? Voor de vzw gaat het ook niet om, maar wel het uitwerken van een modern en correct beleid waarbij tegemoet wordt gekomen aan de belangen van alle partijen. De invulling van een kinderwens en het toekennen van het recht op kennis over diens afkomst van het kind, hoort een inclusief verhaal te zijn.

Door een beleid uit te werken dat het recht op kennis omarmt, zou de wetgever op een betere begeleiding van

parents eux-mêmes ressentent de la curiosité envers le donneur lorsqu'ils voient leurs enfants grandir. Les parents doivent disposer de la possibilité d'obtenir davantage d'informations au cas où ils le souhaiteraient ultérieurement. En effet, elles peuvent aussi leur être utiles ou avoir de l'importance pour eux puisqu'il s'agit de leurs enfants.

Actuellement, les centres et les médecins assistent de nombreux parents demandeurs dans le choix qu'ils opèrent. Divers aspects relatifs aux techniques de procréation par don de gamètes manquent de transparence. L'orateur estime que la proposition de loi à l'examen n'aura pas pour effet d'accroître la transparence ni d'améliorer la mise en œuvre de la politique.

La possibilité de choisir ne constitue ni une innovation ni une modernisation par rapport à la politique actuelle. Aujourd'hui, il existe déjà trois types de donneurs, à savoir: les donneurs anonymes, les donneurs connus et les donneurs ouverts.

Un donneur peut lui aussi regretter son choix ultérieurement et ressentir de la curiosité envers les enfants qui ont été conçus grâce à ses gamètes. Ainsi des étudiants prennent-ils conscience a posteriori – en fondant eux-mêmes une famille par exemple – qu'il existe des enfants issus de leurs dons, c'est-à-dire des demi-frères et demi-sœurs de leurs propres enfants.

b) *Pistes de réflexion transversales*

Pour l'ASBL, la proposition ne constitue ni une innovation ni une amélioration par rapport à la politique actuelle. Selon l'intervenante, elle désavoue même l'essence de la conception par donneur et de la parentalité. Elle dévalorise les enfants conçus de cette manière en leur interdisant délibérément l'accès à des informations importantes les concernant.

Selon l'ASBL, la politique actuelle fait prendre un mauvais départ aux familles, dès lors qu'elle ne tient pas compte d'une perspective plus large et qu'elle est mise en œuvre au détriment de certains droits fondamentaux de l'enfant.

Pourquoi la discussion est-elle souvent réduite au maintien de l'anonymat? Pour l'ASBL, il ne s'agit pas de cela, mais bien de l'élaboration d'une politique moderne et correcte rencontrant les intérêts de toutes les parties. La réalisation du désir d'enfant et l'octroi du droit à connaître les origines de cet enfant doivent former un tout.

En élaborant une politique incluant le droit de savoir, le législateur assurerait un meilleur accompagnement

de ouders inzetten en het gezin ook stevigere handvaten geven om deze bijzondere gezinsvorming naar waarde te schatten, te aanvaarden en te plaatsen, zonder dat onderlinge gezinsrelaties of personen er onder hoeven te lijden.

Het is noch voor ouders, noch voor kinderen verplicht om alle informatie over de donor op te vragen. Als die informatie van in het begin niet wordt bijgehouden, kan die echter ook later niet opgevraagd worden.

Andere landen namen de – voor de vzw terechte – ethische beslissing een ander soort beleid uit te tekenen door net in te zetten op die langere termijn visie: Verenigde Koninkrijk, Nederland, Duitsland, Zwitserland, Zweden, Nieuw Zeeland en nu ook Ierland. Dit beleid is gezinnen alleen maar ten goede gekomen. Dit resulteerde niet in een dramatische daling van het aantal donoren. Integendeel: Engeland bewerkstelligde een stijging in het aantal sperma- en eiceldonoren. De “Cryo Bank” in München haalt donoren binnen in die mate dat ze andere ziekenhuizen kan bevoorraden.

2. Oproep tot een breder debat

De Belgische maatschappij wordt vaak omschreven met woorden als “progressief”, “zelfbeschikking”, “transparant” en “open-minded”. Die begrippen zouden ook in het donorconceptiebeleid moeten worden weerspiegeld.

De spreekster wijst op het belang van het ouderschap en het wederzijdse engagement tussen ouders en kinderen. De overheid dient een beleid uit te werken zonder discriminatie tussen de kinderen op basis van het manier waarop zij geboren zijn. De ouders dienen ook ondersteund te worden en de regeling dient minder complex te worden. Deze doeleinden kunnen pas gerealiseerd worden door in openheid en transparantie de dialoog aan te gaan, te evalueren en reflecteren en het perspectief eindelijk te verruimen.

De vzw is dan ook voorstander van een groter debat en een koppeling aan elkaar van de thema's die raakvlakken delen, zoals afstamming, meeoouderschap, hervorming van het afstammingsrecht, draagmoederschap. In Nederland werd er een commissie voor de herijking van het ouderschap opgericht.

Het risico bestaat dat een Belgische donorkind naar een rechter stapt om anonimiteit aan te klagen. In andere landen, waaronder Duitsland, is zoiets al gebeurd. Het *Bundesverfassungsgericht* van Duitsland heeft al

aux parents et offrirait aux familles des points de référence plus solides pour apprécier à sa juste valeur cette manière particulière de constituer une famille, de l'accepter et de la comprendre, sans que les relations familiales ou que certaines personnes doivent en pâtir.

Ni les parents, ni les enfants ne sont obligés de demander l'ensemble des informations relatives au donneur. Cependant, si ces informations ne sont pas conservées dès le début, il sera impossible de les demander plus tard.

D'autres pays ont – selon l'ASBL, à juste titre – pris la décision éthique de mener une politique différente en misant précisément sur cette vision à long terme: le Royaume-Uni, les Pays-Bas, l'Allemagne, la Suisse, la Suède, la Nouvelle Zélande, et maintenant l'Irlande. Cette politique n'a eu que des effets bénéfiques pour les familles. Elle n'a pas donné lieu à une diminution dramatique du nombre de donneurs. Au contraire: l'Angleterre a observé une augmentation du nombre de donneurs de sperme et d'ovocytes. La “Cryo Bank” à Munich compte un tel nombre de donneurs qu'elle peut approvisionner d'autres hôpitaux.

2. Appel à un débat plus large

Pour définir la société belge, on utilise souvent les mots “progressiste”, “auto-détermination”, “transparence” et “ouverture d'esprit”. Ces notions devraient également se refléter dans la politique en matière de dons à des fins de conception.

L'oratrice souligne l'importance de la parentalité et de l'engagement réciproque entre parents et enfants. Les autorités doivent élaborer une politique n'introduisant aucune discrimination entre les enfants en fonction de la manière dont ils sont nés. Les parents doivent également être soutenus, tandis que la réglementation doit être moins complexe. Ces objectifs ne pourront être atteints que si l'on noue le dialogue de manière ouverte et transparente, si on le soumet à l'évaluation et à la réflexion, et, enfin, si on en élargit l'horizon.

L'ASBL de l'oratrice plaide donc pour que l'on élargisse le débat et relie entre elles les thématiques qui se chevauchent, comme la filiation, la coparentalité, la réforme du droit de la filiation et la maternité de substitution. Aux Pays-Bas, une commission de réévaluation de la parentalité a été créée.

Le risque existe qu'un enfant belge issu d'un don de gamètes aille en justice pour contester l'anonymat entourant sa conception. Cela s'est d'ailleurs déjà produit dans d'autres pays, notamment en Allemagne, où

aan de donorkinderen gelijk gegeven en hun recht op informatie erkend.

Gezinnen, ouders en kinderen zouden ondersteuning en mogelijkheden aangeboden worden die ervoor zullen zorgen dat de fundamentele waarden door onderlinge gezinsrelaties een stevige en degelijke ondergrond krijgen.

C. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Jacinta Agten (vzw "Donorkind")

Hoewel de belangen van donorkinderen voor de vzw steeds het uitgangspunt vormen, vindt de vzw het ook belangrijk om daarbij de ruimere maatschappelijke context niet uit het oog te verliezen. Een constructieve dialoog met alle betrokken partijen zou leiden tot oplossingen waarmee ouders en donoren akkoord gaan. De belangen van die actoren worden vaak ten onrechte voorgesteld als tegengesteld aan de belangen van de donorkinderen. De vzw is er van overtuigd dat er een beleid mogelijk is dat recht doet aan alle betrokken partijen.

De vzw is verheugd dat er met een kritische blik naar de anonimiteit van donoren gekeken wordt. Het wetsvoorstel tracht meer rekening te houden met de belangen van donorkinderen. De vzw heeft echter een aantal kritische bedenkingen op de huidige vorm van het wetsvoorstel:

1° Het wetsvoorstel maakt geen duidelijk onderscheid tussen het recht op correcte informatie over de verwekking en het recht op informatie over de donor.

Op verschillende plaatsen in de tekst wordt de indruk gewekt dat het wetsvoorstel dient om tegemoet te komen aan donorkinderen die pas op late leeftijd ontdekten hoe ze verwekt waren. Beide groepen (donorkinderen die het altijd al geweten hebben en donorkinderen die het pas laat ontdekken) hebben eenzelfde nood aan meer informatie over hun donor.

2° In het wetsvoorstel wordt ten onrechte vermeld dat de vzw "Donorkind" zou beweren dat veel donorkinderen psychologische problemen hebben omdat ze hun donor niet kennen.

Volgens de vzw is het menselijk om te willen weten waar men vandaan komt. Prehistorie gaat zelfs miljoenen jaren terug om meer inzicht te krijgen in onze afstamming als soort. Het lijkt niet vreemd als een mens

la Cour constitutionnelle fédérale a donné raison à des enfants issus de dons de gamètes et a reconnu leur droit à l'information.

Il faut donner aux familles, aux parents et aux enfants l'appui et les possibilités nécessaires pour faire en sorte que leurs liens familiaux réciproques puissent reposer sur des fondations solides.

C. Exposé introductif de Mme Jacinta Agten (ASBL "Donorkind")

Bien que les intérêts des enfants issus d'un don soient toujours au centre des préoccupations de cette ASBL, celle-ci estime qu'il importe également de ne pas perdre de vue le contexte plus large des intérêts de la société. Un dialogue constructif avec toutes les parties prenantes permettrait de dégager des solutions auxquelles les parents et les donateurs adhèreraient. Les intérêts de ces personnes sont souvent présentées, à tort, comme étant opposés aux intérêts des enfants issus d'un don. L'ASBL est convaincue qu'il est possible de mener une politique qui fasse droit à toutes les parties prenantes.

L'ASBL se réjouit que l'anonymat des donateurs fasse l'objet d'un examen critique. La proposition de loi tente de mieux prendre en compte les intérêts des enfants issus d'un don. L'ASBL émet toutefois quelques critiques au sujet de la proposition de loi dans sa rédaction actuelle:

1° La proposition de loi ne distingue pas clairement le droit à une information correcte sur la conception du droit à disposer d'informations sur le donneur.

Différents passages du texte donnent à penser que la proposition de loi à l'examen vise à répondre aux enfants issus d'un don qui n'apprennent que tardivement comment ils ont été conçus. Or, les deux groupes d'enfants issus d'un don (enfants qui ont toujours su et enfants qui ne le découvrent que tardivement) éprouvent le même besoin de disposer d'informations sur leurs donateurs respectifs.

2° La proposition de loi indique erronément que l'ASBL *Donorkind* estime que de nombreux enfants issus d'un don éprouvent des problèmes psychologiques parce qu'il leur est impossible de connaître l'identité des donateurs dont ils sont issus.

Selon cette ASBL, il est humain que l'on souhaite connaître ses origines. La préhistoire remonte même plusieurs millions d'années en arrière pour comprendre les origines de notre espèce. Il ne semble pas étrange

slechts de vorige generatie wil kennen. Dit is voor de spreker geen psychologisch probleem, maar de uiting van een normale menselijke behoefte. Wanneer anderen de invulling van deze behoefte verhinderen, kan dit inderdaad leiden tot frustraties, verdriet, onzekerheid, en blinde vlekken in de identiteit. Dit zijn echter normale menselijke reacties en geen psychologische problemen.

Voorstanders van donoranonimiteit werpen vaak het argument op dat het niet bewezen is dat donorkinderen psychologische schade ondervinden door hun donor niet te kennen. De vzw beschouwt dit als een onjuiste benadering. De donorkinderen hoeven niet te bewijzen dat zij psychologische problemen hebben. Ze zijn gezonde volwassen mensen. Ze stellen wel vast dat een fundamenteel recht wordt ontnomen. Voor sommigen heeft dit gegeven een grotere psychologische impact. Het gaat hier om een ethisch vraagstuk, dat in de eerste plaats om een ethische benadering vraagt.

3° Voor de indieners van het wetsvoorstel is het donortekort dat zou ontstaan als de anonimiteit volledig opgeheven zou worden, een belangrijk argument om de anonimiteit niet volledig op te heffen.

Het wetsvoorstel is er gekomen om tegemoet te komen aan het recht van donorkinderen op afstammingsinformatie. Dit recht op afstammingsinformatie dient toegekend te worden aan alle donorkinderen. Een mogelijk donortekort mag volgens de vzw geen reden zijn om af te wijken van het ethische uitgangspunt dat kennis over afstamming een fundamenteel recht is. Het is de taak van de overheid om dit basisrecht consequent te garanderen voor elk donorkind, en vervolgens te zoeken naar manieren om voldoende mannen aan te trekken die bereid zijn niet-anoniem te doneren.

In andere landen is intussen gebleken dat een opheffing van donoranonimiteit niet noodzakelijk tot een groter donortekort dient te leiden. In het Verenigd Koninkrijk is het aantal donoren zelfs nog gestegen nadat de anonimiteit er in 2005 werd afgeschaft⁴. Veel hangt af van de manier waarop donoren benaderd en gerekruteerd worden. Momenteel wordt de anonimiteit door Belgische fertiliteitsklinieken uitgespeeld als een troef en als iets wat donoren zal beschermen. In die context anonimiteit afschaffen, zal inderdaad donoren afschrikken.

⁴ De spreker verwijst hier naar de officiële cijfers van de HFEA (*Human Fertilisation and Embryology Authority*): <http://www.hfea.gov.uk/3411.html>.

que l'être humain souhaite seulement connaître la génération qui l'a précédé. Ce n'est pas, pour l'oratrice, un problème psychologique mais l'expression d'un besoin humain normal. Si d'autres personnes empêchent la satisfaction de ce besoin, cela peut effectivement entraîner des frustrations, du chagrin, un doute et des lacunes identitaires. Ce sont toutefois des réactions humaines normales et pas des problèmes psychologiques.

Les partisans de l'anonymat des donneurs avancent souvent l'argument qu'il n'est pas prouvé que les enfants nés d'un don de gamètes subissent des dommages du fait qu'ils ne connaissent pas leur donneur. L'ASBL y voit là une approche inexacte. Les enfants nés d'un don ne doivent pas prouver qu'ils ont des problèmes psychologiques. Ce sont des personnes adultes en bonne santé. Elles constatent pourtant qu'un droit fondamental leur est enlevé. Chez certaines d'entre elles, cette situation a eu un impact psychologique plus marqué. Il s'agit là d'une question éthique, qui demande en premier lieu une approche éthique.

3° Pour les auteurs de la proposition de loi, la pénurie de donneurs qui découlerait de la levée complète de l'anonymat est un argument important pour ne pas lever complètement l'anonymat.

La proposition de loi a été élaborée afin de satisfaire le droit des enfants nés d'un don de disposer des informations sur leur filiation. Ce droit de disposer des informations sur la filiation doit être accordé à tous les enfants nés d'un don. L'éventualité d'une pénurie de donneurs ne peut, selon l'ASBL, être une raison pour déroger au principe éthique selon lequel la connaissance de sa filiation est un droit fondamental. Il incombe à l'autorité de garantir de façon cohérente ce droit fondamental pour chaque enfant né d'un don, et ensuite de rechercher des manières d'attirer suffisamment d'hommes prêts à faire des dons de sperme non anonymes.

Dans d'autres pays, il s'est entre-temps avéré que la levée de l'anonymat du donneur n'aggrave pas nécessairement la pénurie de donneurs. Au Royaume-Uni, le nombre de donneurs a même augmenté après la levée de l'anonymat en 2005⁴. La manière dont les donneurs sont approchés et recrutés joue un rôle déterminant à cet égard. Pour l'heure, les cliniques de fécondation belges présentent l'anonymat comme un atout et un élément qui protégera les donneurs. La suppression de l'anonymat dans pareil contexte effrayera effectivement les donneurs.

⁴ L'oratrice renvoie aux chiffres officiels de la HFEA (*Human Fertilisation and Embryology Authority*): <http://www.hfea.gov.uk/3411.html>.

Ziekenhuizen en centra zullen dus op een andere manier over donatie moeten communiceren. Zij zullen donoren correct moeten informeren over hun rechten en plichten. Zij dienen vooral de donoren gerust te stellen dat zij binnen een niet-anoniem systeem ook beschermd worden. Fertiliteitsklinieken dienen het belang van openheid en transparantie te erkennen, en deze visie ook uit te dragen in hun rekruteringsbeleid.

4° Het behoud van de keuze voor een anonieme of identificeerbare donor in de handen van de ouders wordt voorgesteld.

Het recht op afstammingsinformatie is voor de vzw te fundamenteel om aan de voorkeur van de ouders overgelaten te worden. De verantwoordelijkheid afschuiven op de ouders is volgens de spreker ongepast.

Op het moment dat ouders de keuze zouden moeten maken tussen een anonieme of identificeerbare donor, kampen zij vaak met angsten en onzekerheden. Het is vooral vanuit zulke emoties dat ouders voor een anonieme donor kiezen. Zodra het kind geboren is, ebben deze angstgevoelens weg, en voelen ouders zich geleidelijk aan minder bedreigd door de donor. Zij zien immers hoe sterk de emotionele band is met hun kind, en ze beseffen dat deze niet zomaar verbroken kan worden. Het kind wil mogelijk meer weten over de donor. Dan kunnen ouders spijt krijgen van hun eerdere beslissing. Ze kunnen zich schuldig gaan voelen dat ze destijds vanuit een onterechte angst een anonieme donor hebben gekozen, waardoor ze nu hun eigen kind niet verder kunnen helpen.

De vzw vreest dat gezinsrelaties meer onder druk komen te staan als donorkinderen moeten omgaan met het feit dat hun eigen ouders destijds bewust voor een anonieme donor gekozen hebben. De huidige donorouders hadden geen keuze: donoranonimiteit was de norm.

De vzw wil voorkomen dat de toekomstige generatie anonieme donorkinderen met onbegrip naar hun eigen ouders kijken. De wetgever dient daarom een duidelijk ethisch standpunt in te nemen, en mag haar morele verantwoordelijkheid niet afschuiven op de ouders.

5° In het voorliggende wetsvoorstel zouden de fertiliteitsklinieken instaan voor de registratie van donorgegevens.

De vzw vindt het echter belangrijk dat alle gegevens over donoren bewaard worden in een centraal register,

Les hôpitaux et les centres devront donc adapter la communication relative au don. Ils devront informer correctement les donneurs de leurs droits et obligations. Ils doivent principalement rassurer les donneurs en leur indiquant qu'un système non anonyme leur offrira également une protection. Les cliniques de fécondation doivent reconnaître l'importance de l'ouverture et de la transparence et porter cette vision dans leur politique de recrutement.

4° Il est proposé de laisser aux parents le choix entre un donneur anonyme et un donneur identifiable.

Pour l'association, le droit aux informations relatives à la filiation est trop fondamental pour être laissé à la discrétion des parents. Selon l'oratrice, il est inconvenant de reporter cette responsabilité sur les parents.

À l'heure où les parents devraient choisir entre un donneur anonyme et un donneur identifiable, ils sont souvent confrontés à des angoisses et des incertitudes. Ce sont essentiellement de telles émotions qui conduisent les parents à opter pour un donneur anonyme. Dès la naissance de l'enfant, ces angoisses s'estompent et les parents se sentent progressivement moins menacés par le donneur. Ils constatent en effet la force du lien émotionnel qui les unit à leur enfant et comprennent qu'il ne pourra pas être rompu aussi facilement. Il est possible que l'enfant veuille en savoir plus au sujet du donneur. Les parents peuvent alors regretter leur décision prise antérieurement. Ils peuvent se sentir coupables d'avoir opté à l'époque pour un donneur anonyme en raison d'une peur injustifiée, ce qui les empêche à présent d'aider leur propre enfant.

L'ASBL craint que les relations familiales soient plus tendues si les enfants nés d'un don de gamètes sont confrontés au fait que leurs parents ont fait le choix délibéré d'un donneur anonyme. Les parents actuels d'enfants nés d'un don de gamètes n'ont pas eu le choix: l'anonymat du donneur était la norme.

L'ASBL souhaite éviter que la future génération d'enfants nés de donneurs anonymes ne comprennent pas le choix opéré par leurs propres parents. C'est pourquoi le législateur se doit d'adopter une position éthique claire, et ne peut rejeter sa responsabilité morale sur les parents.

5° Dans la proposition de loi à l'examen, ce seraient les centres de fécondation qui enregistreraient les données relatives aux donneurs.

L'ASBL estime cependant qu'il importe que toutes les données relatives aux donneurs soient conservées dans

dat beheerd wordt door een neutrale, onafhankelijke instantie, vergelijkbaar met de Stichting Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting in Nederland.

Daarnaast stelt het wetsvoorstel dat, in het geval van een identificeerbare donor, donorkinderen vanaf 18 jaar hun donor kunnen contacteren door middel van het fertiliteitcentrum waar ze verwekt werden. Ook dit vindt de vzw geen taak voor de fertiliteitcentra. Het lijkt beter dat eventueel contact en bemiddeling tussen donorkinderen en donoren verloopt door middel van een gespecialiseerde hulpverleningsinstantie. Deze kan eventueel ingebed worden in dezelfde onafhankelijke instantie die moet instaan voor de registratie van de donorgegevens.

Voor donorkinderen die geboren werden in het strikt anonieme tijdperk, wil de vzw dat de overheid ook investeert in een vrijwillig contactregister. Ook die kinderen moeten zoveel mogelijk het recht krijgen op informatie over hun afstamming. Dit contactregister kan opgesteld worden naar het voorbeeld van de Nederlandse DNA databank die momenteel door de organisatie Fiom beheerd wordt.

6° De vzw is ervan overtuigd dat een opheffing van donoranonimiteit hand in hand moet gaan met bredere maatschappelijke initiatieven inzake sensibilisering van de overheid.

Donorconceptie wordt nog steeds te veel gehuld in een sfeer van taboe en geheimhouding. Donoranonimiteit is de weerspiegeling hiervan. Het opheffen van deze anonimiteit volstaat niet om donorconceptie volledig uit de taboesfeer te halen. De overheid moet ook investeren in sensibiliseringscampagnes, waarbij het conservatieve gezinsdenken doorbroken wordt en waarin op een transparante, eerlijke en correcte manier gecommuniceerd wordt over donorkinderen en donorconceptie.

un registre central géré par une instance neutre et indépendante, comparable à la *Stichting Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting* (Fondation pour les informations relatives aux donneurs en matière d'insémination artificielle) aux Pays-Bas.

Par ailleurs, la proposition de loi prévoit que, si le donneur est identifiable, les enfants nés d'un don de gamètes qui ont atteint l'âge de 18 ans peuvent le contacter par l'intermédiaire du centre de fécondation où ils ont été conçus. L'ASBL estime que cette tâche n'imcombe pas non plus aux centres de fécondation. Il semble préférable qu'un organisme d'aide spécialisé organise les contacts et la médiation éventuels entre les enfants nés d'un don de gamètes et les donneurs. Ce dernier pourrait éventuellement être intégré dans la même instance indépendante qui est chargée de l'enregistrement des données relatives aux donneurs.

Pour les enfants nés d'un don de gamètes à l'époque où l'anonymat était de mise, l'ASBL souhaite que les autorités envisagent également la mise en place d'un registre de contact volontaire. Ces enfants devraient, eux aussi, avoir le droit d'obtenir des informations relatives à leur filiation. Ce registre de contact pourrait être établi selon le modèle de la banque de données ADN néerlandaise actuellement gérée par l'organisation Fiom.

6° L'ASBL est convaincue que la levée de l'anonymat des donneurs doit s'accompagner d'initiatives plus larges de la part de la société en vue de la sensibilisation des pouvoirs publics.

La procréation avec l'aide d'un donneur est encore trop souvent entourée de tabous et de secrets. L'anonymat du donneur le reflète. La levée de cet anonymat ne suffira pas pour extraire totalement la procréation avec l'aide d'un donneur de l'ordre du tabou. Les pouvoirs publics doivent également investir dans des campagnes de sensibilisation qui remettent en cause la définition conservatrice de la famille et fassent en sorte que la communication sur les enfants issus d'un don et sur la procréation avec l'aide d'un donneur soit transparente, honnête et correcte.

III. — DESKUNDIGEN UIT DE ACADEMISCHE WERELD

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Yvon Englert (ULB)

1. Vooraf

Bij wijze van inleiding benadrukt de heer Englert het belang van de woordkeuze. Wanneer het gaat om een donatie van gameten (eicel, zaad of embryo), is de verwekker geen ouder. In dat verband spreken van een biologische “vader” of “moeder” houdt dus een vooronderstelling in, namelijk dat er een symbolische band bestaat tussen de verwekker en het geboren of nog ongeboren kind. De donor heeft echter niet de status van ouder. Die verwarring is aanwezig in de toelichting van het wetsvoorstel.

Van diezelfde dubbelzinnigheid is volgens de heer Englert ook sprake in de discussie over de strekking van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Artikel 7.1 van dat Verdrag bepaalt dat het kind het recht heeft zijn ouders te kennen. Stellen dat die bepaling de zogenoemde donorkinderen het recht geeft hun verwekkers te kennen is een interpretatie die niet noodzakelijk terecht is. De spreker erkent echter dat sommige donorkinderen het moeilijk kunnen hebben als ze in het ongewisse blijven over hoe ze ter wereld zijn gekomen. Dit reëel gegeven mag niet over het hoofd worden gezien.

Zaaddonatie heeft in de samenleving wellicht altijd bestaan buiten het therapeutisch kader, maar donatie van gameten in een dergelijk kader is relatief recent. Donatie van gameten in een dergelijk kader is bovendien vrij zeldzaam. De eerste medische eenheid in ons land die zich daarop heeft toegelegd, zag het licht in de jaren 1950. België is overigens het eerste land waar zaadcellen werden ingevroren; het heeft ter zake een *knowhow* opgebouwd die het later elders in de wereld heeft geëxporteerd.

De spreker wijst erop dat anonimiteit, omtrent de identiteit van de donor, niet mag worden verward met geheimhouding, aangaande de specifieke omstandigheden waarin de verwekking tot stand is gekomen. Dat geheimhouding vaak lang heeft gegolden, heeft vooral te maken met het feit dat het gebruik van een gameet, en meer bepaald van zaadcellen, van een externe donor, in zekere zin indruist tegen de heersende fatsoensopvatting. Lange tijd werd zulks vergeleken met een buitenechtelijke relatie. Het ontstaan van “spermabanken” heeft ertoe bijgedragen dat de inschakeling van een externe donor als oplossing voor de mannelijke infertiliteit of subfertiliteit, uit de seksuele sfeer is gehaald.

III. — SPÉCIALISTES ACADÉMIQUES

A. Exposé introductif de M. Yvon Englert (ULB)

1. *Préalables*

À titre préliminaire, M. Englert souligne l'importance du choix des mots. Lorsqu'il s'agit d'un don de gamètes (ovocyte, sperme ou embryo), le géniteur n'est pas un parent. Parler dans ce cadre d'un “père” ou d'une “mère” biologique contient donc un présupposé, à savoir l'existence d'un lien symbolique entre le géniteur et l'enfant, né ou à naître. Or, le donneur n'a pas le statut de parent. Cette confusion apparaît dans les développements de la proposition de loi.

La même ambiguïté se retrouve, selon l'intervenant, dans les discussions autour de la portée de la Convention internationale des Droits de l'Enfant (CIDE). L'article 7.1 de cette Convention reconnaît à l'enfant le droit de “connaître ses parents”. Affirmer que cette disposition conférerait aux enfants nés d'un don de gamètes le droit de connaître leurs géniteurs constitue une interprétation qui ne s'impose pas nécessairement. L'intervenant reconnaît cependant que certains enfants nés d'un don de gamètes peuvent souffrir du manque d'accès à l'information sur la manière dont ils sont nés. Cette réalité ne saurait être ignorée.

Si le don de sperme a sans doute toujours existé dans la société hors du cadre thérapeutique, le don de gamètes dans un tel cadre est relativement récent. Le don de gamètes dans un tel cadre est en outre relativement rare. En Belgique, la première unité médicale à avoir encadré la pratique a été initiée dans les années 50. La Belgique a d'ailleurs été pionnière dans la pratique de congélation du sperme, avant d'exporter ce savoir-faire ailleurs dans le monde.

L'orateur prévient qu'il ne faut pas confondre la question de l'anonymat, qui porte sur l'identité du donneur, et celle du secret, qui porte sur le fait même des modalités spécifiques de conception. Si le secret s'est souvent maintenu fort longtemps, c'est surtout en raison du fait que le recours à une gamète, et plus spécifiquement du sperme, d'un donneur tiers aux parents introduit un élément de rupture par rapport à une certaine conception des bonnes mœurs. Longtemps, on a tracé un parallélisme avec une relation extraconjugale. La création de “banques de sperme” a contribué à déssexualiser le recours à un donneur tiers dans la solution à l'infertilité ou à l'hypofertilité masculine.

De Belgische samenleving is veranderd sinds de jaren 1950. Er zijn nieuwe vormen van afstamming ontstaan. Gezinsstructuren zijn ingewikkelder geworden. Over zaaddonatie hangt echter ook vandaag nog een waas van geheimhouding. Dat is minder uitgesproken voor homokoppels of voor alleenstaande vrouwen, omdat daar geen sprake is van “rivaliteit” tussen een vader en een donor.

Ook wenst de heer Englert dat een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de donatie van gameten en adoptie. In geval van adoptie heeft het kind een geschiedenis die voorafgaat aan zijn relatie met zijn adoptieouders. De persoonlijkheidsvorming is al ingezet. Dat is niet het geval voor een bevruchting die er gekomen is na een donatie van gameten. Een donorkind heeft geen enkele “voorrelatie” met de donor.

2. Over het wetsvoorstel

Volgens de spreker wordt er in het wetsvoorstel ten onrechte van uit gegaan dat een zaaddonatie altijd anoniem zou zijn. De spermadonor kan bekend of onbekend zijn. Dat een donor bekend is, kan verwijzen naar de informatie waarover de ouders – niet het kind – beschikken. De spreker herhaalt dat uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind niet kan worden afgeleid dat kinderen het recht hebben de donor te kennen. Alleen het recht om zijn ouders te kennen is in dat Verdrag vastgelegd.

Het verbaast de spreker dat een kind rond de leeftijd van acht of negen jaar meegedeeld wordt hoe het is verwekt. De heer Englert vindt dat laat. Door daar zo lang mee te wachten kan het kind de indruk krijgen dat de verwekking een probleem was, alsof er iets verborgen moest worden gehouden. De geheimhouding moet zo vroeg mogelijk worden doorbroken, het liefst wanneer het kind nog heel jong is. De verwekkingswijze moet een normaal gegeven zijn in het leven van het kind.

De heer Englert ziet geen enkel doorslaggevend wetenschappelijk argument vóór of tegen een wijziging van de anonimiteitsvoorwaarden in het kader van een donatie van gameten. Het verdient zijns inziens de voorkeur de ouders te laten kiezen voor anonimiteit of niet.

Eén van de bepalingen die door de indieners van het wetsvoorstel worden voorgesteld, lijkt logisch en sluit aan bij een trend die al in andere Staten bestaat: anonimiteit blijft de regel, maar het kind heeft het recht de donor te ontmoeten als die laatste daarmee akkoord gaat. De andere voorgestelde maatregelen lijken echter te vaag.

La société belge a évolué depuis les années 50. De nouvelles formes de filiation sont apparues. Les familles se sont complexifiées. Pourtant, le don de sperme reste entouré encore aujourd’hui d’une forme de secret. Ce secret se marque moins pour les couples homosexuels ou pour des femmes seules, car il n’y a pas de compétition entre un père et un donneur.

M. Englert voudrait encore que soient bien distingués les dons de gamètes et les adoptions. Dans les situations d’adoption, l’enfant a une histoire antérieure à ses relations avec ses parents adoptifs. La constitution de la personnalité a déjà commencé. Tel n’est pas le cas dans le cadre d’une conception à la suite d’un don de gamètes. L’enfant ainsi né n’a eu aucune relation préexistante avec le donneur.

2. Sur la proposition de loi

Selon l’intervenant, la proposition de loi postule de manière incorrecte que le don de sperme serait toujours anonyme. Le don de sperme peut avoir lieu avec un donneur connu ou un donneur inconnu. Le fait qu’il soit connu peut renvoyer aux informations dont disposent les parents et pas l’enfant. L’intervenant réitère qu’il ne saurait être tiré de la CIDE un droit des enfants à connaître le donneur. Il ne confère que le droit de connaître ses parents.

L’orateur se dit surpris d’une information de l’enfant aux alentours de huit ou neuf ans, concernant la manière dont il a été conçu. Pour M. Englert, cet âge est tardif. La révélation de cette conception à un âge déjà aussi avancé peut donner à l’enfant une sensation que l’événement a posé un problème. Elle peut donner à penser que quelque chose était à cacher. La levée du secret doit avoir lieu aussi tôt que possible, de préférence dès la petite enfance. Les modalités de conception doivent constituer un élément normal de la vie de l’enfant.

Pour M. Englert, il n’existe aucun argument scientifique certain qui plaiderait en faveur ou en défaveur d’une évolution des modalités de l’anonymat dans le cadre d’un don de gamètes. L’intervenant pense préférable de laisser aux parents le choix de l’anonymat.

Parmi les nouvelles modalités proposées par les auteurs de la proposition de loi, l’une paraît logique et s’inscrire dans une tendance déjà rencontrée dans d’autres États: l’anonymat reste une règle, mais l’enfant a le droit de rencontrer le donneur si ce dernier marque son accord. Les autres modalités proposées semblent par contre trop confuses.

De spreker staat argwanend tegenover een overdreven bejubeling van de genetica. Een donorkind denkt een antwoord op zijn vragen te vinden in de genetische eigenschappen van de donor, waardoor afbreuk wordt gedaan aan de bevoorrechte en historische relatie die hij met zijn ouders heeft opgebouwd.

Het lijden van donorkinderen verschilt in feite niet van dat in andere, soortgelijke situaties. Dat is het geval voor 8 à 9 % van de kinderen met een verwekker die niet de vader is. De wetgever kan nooit de bewegingsvrijheid van vrouwen bij hun partnerkeuze teniet doen, of gezinsgeheimen onthullen, of verzachten wat sommigen een menselijke tragedie noemen. Het is uitgesloten dat een moeder ooit voor de rechtbank wordt gedaagd omdat ze verzuimd heeft haar kind het mysterie van zijn verwekking te onthullen.

De spreker vindt het Belgisch kader voor de donatie van gameten al ruim genoeg. Een herziening van de anonimiteitsvoorwaarden hoeft voor hem niet. Misschien kan de wetgever een eventuele ontmoeting met de donor toevoegen, als die laatste daarmee instemt. Hoe dan ook moet de wetgever afzien van een te ruime interpretatie van artikel 7 van het voornoemde Verdrag en mag hij daar geen argument in zien voor een volledige opheffing van de anonimiteit.

De anonimiteit opheffen zou er volgens de heer Englert bovendien toe leiden dat het zeer moeilijk wordt te voldoen aan de vraag. De donor hecht belang aan anonimiteit. Als een donor daarvoor kiest, betekent dit dat hij de sociale rol van ouder niet wenst op te nemen, dat hij niet wenst dat het kind met hem contact opneemt, en dat hij niet in een project stapt waarbij hij een ouderlijke functie vervult of zijn deelname noodzakelijk is.

B. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Jehanne Sosson (UCL)

Het betoog van mevrouw Sosson is gericht op de juridische aspecten van de anonieme gametendonatie. Voor de spreekster moet men een noodzakelijk maar moeilijk onderscheid maken tussen afkomst en afstamming.

1. Een mogelijk onderscheid

Het Belgisch familierecht is opgebouwd rond het afstammingsmodel. Elke evolutie in het familierecht werd vanuit het perspectief van dat model benaderd. Door de afstamming maakt het kind deel uit van een genealogie. Geen enkel land heeft gemakkelijk een andere regeling kunnen bedenken dan de afstamming om rekenschap te

L'orateur se méfie d'une glorification trop forte de la génétique. L'enfant né d'un don de gamètes pense trouver la réponse à ses questions dans les caractéristiques génétiques du donneur, aux dépens de la relation privilégiée et historique qu'il a construite avec ses parents.

La souffrance des enfants nés de cette manière n'est en réalité pas différente d'autres situations proches. Ainsi en va-t-il des 8 à 9 % des enfants nés d'un géniteur qui n'est pas le père. Le législateur ne pourra jamais neutraliser la marge de manœuvre des femmes dans le choix de leurs partenaires, ni lever le secret des familles, ni atténuer ce que d'aucuns qualifient de tragédie des hommes. Il ne saurait être imaginé qu'un jour une mère soit poursuivie en justice pour n'avoir pas révélé à son enfant les mystères de sa conception.

Selon l'intervenant, le cadre belge des dons de gamètes est déjà suffisamment large. Une réforme des modalités de l'anonymat ne s'impose pas pour lui. Peut-être le législateur pourrait-il ajouter la modalité d'une rencontre avec le donneur si celui-ci marque son accord. Le législateur devrait en toute hypothèse se garder d'une lecture trop large de l'article 7 de la CIDE et y voir un argument en faveur de la suppression pure et simple de l'anonymat.

La suppression de l'anonymat aurait en outre pour conséquence, selon M. Englert, qu'il deviendrait bien difficile de répondre à la demande. Le donneur tient à l'anonymat. S'il choisit cette voie, c'est bien qu'il n'entend pas recevoir le rôle social de parent, qu'il ne souhaite pas être contacté par l'enfant et qu'il ne rentre pas dans un projet de nature parentale ou qui nécessiterait sa participation.

B. Exposé introductif de Mme Jehanne Sosson (UCL)

L'intervention de Mme Sosson est centrée sur les aspects juridiques de la question de l'anonymat du don de gamètes. Pour l'oratrice, il faut opérer une distinction nécessaire mais difficile entre les origines et la filiation.

1. Une distinction possible

Le droit belge de la famille s'est construit autour de la filiation. Toutes les évolutions du droit de la famille ont été approchées sous le prisme de cette notion. La filiation inscrit l'enfant dans une généalogie. Tous les États ont eu des difficultés à concevoir autre chose à côté de la filiation, qui rend compte du fait que d'autres personnes

geven van het feit dat bepaalde mensen, zonder ouder te zijn en zonder zich zelfs tot het ouderschap geroepen te voelen, betrokken zijn bij de verwekking van kinderen.

Voor de spreekster zijn (beperkte) parallellen mogelijk tussen gametendonatie en adoptie. Bij de adoptie kon men echter de verwekker onderscheiden van de ouder. Dat onderscheid werd trouwens al heel vroeg in het adoptierecht geïntroduceerd. In België heeft een geadopteerd kind het recht te weten aan wie het zijn geboorte te danken heeft. Het heeft toegang tot zijn verleden, vóór zijn adoptie. Zodoende heeft de wetgever voor het geadopteerde kind het recht verankerd om inzicht te krijgen in zijn identiteit, evenwel zonder dat dit de afstamming van het kind op de helling zet.

In het kader van gametendonatie blijft het onderscheid tussen verwekker en ouder daarentegen een struikelblok. Het anonimiteitsmodel, dat het door gametendonatie verwekte kind belet zijn identiteit te kennen, dateert uit een tijd waarin vooral op onvruchtbaarheid bij mannen een taboe rustte. Aan de anonimiteit valt vandaag moeilijk te tornen, niettegenstaande er helemaal geen sprake van is om van de donor een ouder te maken.

Voor mevrouw Sosson gaan de verzuchtingen van door gametendonatie verwekte kinderen niet zozeer over wie ze zijn, want de ouders zijn bekend. Hun verzuchtingen hebben betrekking op narratieve elementen: waar komen ze vandaan? Aan wie danken ze hun geboorte? Zij eisen geen afstamming, maar informatie.

2. Internationaal recht

De spreekster stelt vast dat er in het internationaal recht geen onbetwistbare juridische grond bestaat voor een recht om zijn afkomst te kennen. Artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind laat veel ruimte voor interpretatie.

In de evolutie van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens blijkt dat zelfs al bestaat er geen enkel specifiek arrest over medisch begeleide voortplanting, een vorm van erkenning van een recht op informatie over iemands *roots* aan het ontstaan is.

3. Belgisch recht

De Belgische wetgeving gaat niet in de richting van absolute anonimiteit. De wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten heeft een zogenaamde "dubbel loket"-regeling ingesteld, met uitzondering van embryodonatie, die uitsluitend anoniem

interviennen in het engendement des enfants sans être parent et sans avoir même vocation à l'être.

Pour Mme Sosson, des parallélismes (limités) peuvent être tracés entre l'adoption et le don de gamètes. Dans l'adoption, il a été possible de distinguer le géniteur du parent. Cette distinction a d'ailleurs été introduite très tôt dans le droit de l'adoption. En Belgique, un enfant adopté a le droit de savoir à qui il doit d'être né. Il a accès à son passé, antérieur à son adoption. Ce faisant, le législateur a consacré le droit pour l'enfant adopté d'avoir accès à son identité, sans que cela ne remette en cause la filiation de l'enfant.

Dans le cadre des dons de gamètes, la distinction entre le géniteur et le parent reste par contre une pierre d'achoppement. Le modèle d'anonymat, qui empêche à l'enfant conçu par don de gamètes d'avoir accès à son identité, date d'une époque où la stérilité, surtout masculine, était entourée d'un tabou. L'anonymat reste difficile à mettre en cause aujourd'hui, malgré le fait qu'il n'est aucunement question de faire du donneur un parent.

Pour Mme Sosson, la demande des enfants conçus par don de gamètes ne porte pas tant sur la question de savoir qui ils sont. Leurs parents sont en effet connus. Elle porte sur des éléments narratifs: d'où viennent-ils? À qui doivent-ils d'être nés? La revendication ne relève pas de la filiation mais de l'information.

2. Droit international

En droit international, l'intervenante constate qu'il n'existe pas de fondement juridique incontestable à un droit à connaître ses origines. L'article 7 de la CIDE laisse une large place à l'interprétation.

Dans l'évolution de la jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme, et même si aucun arrêt ne porte spécifiquement sur la procréation médicalement assistée, une forme de reconnaissance d'un droit à des informations sur les racines de son histoire semble émerger.

3. Droit belge

La législation belge ne se positionne pas dans le sens d'un anonymat absolu. La loi du 6 juillet 2007 relative à la procréation médicalement assistée et à la destination des embryons surnuméraires et des gamètes, a instauré un régime dit de "double guichet"; à l'exception du don d'embryon, qui ne peut être que anonyme. Le don de

mag zijn. Gametendonatie daarentegen is ofwel anoniem ofwel niet-anoniem.

Niet-anonieme donatie werd vooral verondersteld voor eiceldonatie: anoniem afstand doen van eicellen is moeilijk denkbaar. Niet-anonieme donatie betreft alleen maar de betrekkingen tussen donor en ontvanger. Zelfs als de donatie niet anoniem is, heeft het kind geen toegang tot de gegevens. Het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State vóór de wet van 2007 was op dat punt bijzonder terughoudend. Toen al achtte de Raad van State het noodzakelijk voor het kind het recht in te stellen om te verzoeken de anonimiteit op te heffen en om toegang te krijgen tot niet-identificerende informatie.

De voornoemde wet van 6 juli 2007 verhindert elke afstamming tussen donor en kind. De artikelen 27 en 56 van die wet stellen een afstamming in tussen de wensouder en het kind en voorkomen dat een vordering inzake afstamming wordt ingesteld door of tegen de donor. Het al dan niet anonieme karakter van de gametendonatie heeft daarop geen enkele invloed.

4. *Terugval van het aantal donoren*

Het Belgisch recht maakt dus een onderscheid tussen afkomst en afstamming. De vrees voor het opheffen van de anonimiteit, die volgens de spreekster ook doorschemert in de tekst van het wetsvoorstel, heeft ermee te maken dat de donoren geen ouders willen zijn. Die vrees voor het ouderschap, komt voort uit verwarring. De donoren blijven hoe dan ook beschermt tegen elke afstammingseis.

Zweden heeft de anonimiteit in 1985 opgeheven. In een eerste fase is het aantal donoren teruggefallen. Daarna werd een toename opgetekend en veranderde het profiel van de donoren. De waaier is meer gediversifieerd. De donoren zijn in het algemeen al ouders. Hun beweegredenen zijn altruïstischer. Daar waar daarentegen tussen he opheffen van de anonimiteit en de afstamming verwarring is ingesteld, zoals in Duitsland, is de situatie heel anders. De terugval van het aantal donoren is er opmerkelijk. De donoren willen immers geen ouders zijn.

5. *Uitdagingen*

a) *Opheffing van de geheimhouding*

Van anonimiteit kan slechts sprake zijn als er geheimhouding is. Als een kind zelfs niet weet dat het is

gamètes par contre est soit anonyme soit non anonyme. L'hypothèse d'un don non anonyme visait surtout les dons d'ovule: un don anonyme d'ovule se matérialise plus difficilement.

Le don non anonyme ne concerne que les relations entre le donneur et le receveur. Même lorsque le don est non anonyme, l'enfant n'a pas accès à des données. L'avis de la section de législation du Conseil d'État avant la loi de 2007 se montrait sur ce point fort réticent. Déjà à l'époque, le Conseil d'État estimait nécessaire d'instituer un droit pour l'enfant de solliciter la levée de l'anonymat et lui donner accès à des informations non identifiantes.

La loi précitée du 6 juillet 2007 empêche toute filiation entre le donneur et l'enfant. Les articles 27 et 56 de cette loi organisent une filiation entre l'auteur du projet parental et l'enfant et préviennent qu'une action relative à la filiation soit introduite par le donneur ou à l'encontre du donneur. L'anonymat ou non du don de gamètes n'a aucune influence sur cette question.

4. *Chute du nombre de donneurs*

La loi belge organise donc une distinction entre les origines et la filiation. La crainte exprimée face à une levée de l'anonymat, qui transparaît selon Mme Sosson également du texte de la proposition de loi, tient au fait que les donneurs ne veulent pas être parents. Cette crainte d'être parent procède d'une confusion. Les donneurs restent quoi qu'il en soit à l'abri de toute revendication liée à la filiation.

La Suède a levé l'anonymat en 1985. Dans un premier temps, elle a connu une chute du nombre de donneurs. Par après, une augmentation de ce nombre a été enregistrée et le profil des donneurs a changé. L'éventail est plus diversifié. Les donneurs sont en général déjà des parents. Leurs motivations sont plus de nature altruiste. Par contre, là où la confusion a été instaurée entre la levée de l'anonymat et filiation, comme en Allemagne, la situation est tout autre. La chute des donneurs y est notable. Les donneurs ne veulent en effet pas être des parents.

5. *Enjeux*

a) *Levée du secret*

En amont de l'anonymat se trouve le secret. Si un enfant ignore même qu'il a été conçu à la suite d'un

verwekt na gametendonatie, kan het op geen enkele wijze een recht op informatie doen gelden.

Om die moeilijkheid op te lossen, heeft Zweden onder de bevolking een informatie- en sensibiliseringscampagne gelanceerd. 90 % van de ouders die van gametendonatie gebruik hebben gemaakt, lichten nu hun kind in. In het Verenigd Koninkrijk werd voor iedereen, vanaf de meerderjarigheid, de mogelijkheid gecreëerd om aan de bevoegde dienst te vragen of men uit donatie afkomstig is. De spreekster vindt het onmogelijk de ouders te dwingen zelf hun kind te informeren.

b) Toegang tot de informatie

Een vergelijking van de rechtssystemen leert dat de landen die de anonimiteit hebben opgeheven, geen recht geven op toegang tot om het even welke informatie. Telkens rijst de vraag welke instelling ermee kan worden belast de gegevens bijeen te brengen: gebeurt dat centraal, federaal of door de fertiliteitscentra zelf.

Andere vaak voorkomende problemen hebben onder andere te maken met:

- de aard van de verzamelde informatie;
- de voorwaarden om toegang te hebben tot de gegevensbank: vanaf welke leeftijd, met welke begeleiding enzovoort;
- de vraag wie de gegevensbank mag raadplegen: ouders en kinderen, enkel de ouders, enkel de kinderen;
- de juridische gevolgen van de raadpleging.

De vrees dat een kind zijn donor zou opzoeken en hem zou vragen zijn ouder te zijn, behoort volgens de spreekster tot het rijk der fabelen. Geen enkele Staat die het kind het recht op informatie geeft, maakt het recht om de donor te ontmoeten onvoorwaardelijk. Een dergelijke ontmoeting verplichten zou overigens een schending van de persoonlijke levenssfeer van de donor zijn.

6. Het wetsvoorstel

Volgens mevrouw Sosson is het wetsvoorstel goed bedoeld, maar zet het de verkeerde middelen in. Het voorstel beoogt een ruime waaier aan mogelijkheden, maar de ouders behouden het recht om nader te bepalen hoe de anonimiteit concreet wordt ingevuld. Het kind blijft verstoken van het recht om zijn afkomst te kennen. De spreekster kan niet akkoord gaan met hen

don de gamètes, il ne peut aucunement faire valoir son droit à l'information.

Pour contourner cette difficulté, la Suède a lancé une campagne d'information et de sensibilisation de la population. 90 % des parents ayant fait appel à un don de gamètes y informent désormais leur enfant. Au Royaume-Uni, la possibilité a été instaurée pour toute personne d'interroger le service compétent pour savoir, à partir de l'âge de la majorité, si elle est issue d'un don. L'intervenante estime qu'il est impossible de contraindre les parents à informer eux-mêmes leur enfant.

b) Accès à l'information

En droit comparé, les États qui ont levé l'anonymat n'ouvrent pas le droit à accéder à toute information quelle qu'elle soit. Se pose chaque fois la question de savoir quelle institution pourrait être chargée de recueillir les données: centrale, fédérale, les centres de fécondation eux-mêmes.

D'autres questions fréquemment rencontrées portent entre autres sur:

- la nature des informations recueillies;
- les modalités d'accès à cette banque de données: à partir de quel âge, avec quel accompagnement, etc.;
- la personne pouvant consulter la banque de données: parents et enfants, parents uniquement ou enfants uniquement;
- les quelles conséquences juridiques de la consultation.

Pour l'intervenante, la crainte d'un enfant qui rechercherait son donneur et qui lui demanderait de se comporter comme parent relève du fantasme. Aucun État qui a ouvert le droit à l'information de l'enfant n'a institué de droit inconditionnel de rencontrer le donneur. Imposer une telle rencontre consisterait d'ailleurs une violation du droit à la vie privée du donneur.

6. Sur la proposition de loi

Mme Sosson estime que la proposition de loi part de bonnes intentions mais utilise de mauvais moyens. La proposition vise à donner un éventail plus large de possibilités mais maintient le droit des parents de choisir les modalités de l'anonymat. L'enfant reste démuné par rapport à son droit à connaître ses origines. L'oratrice n'est pas convaincue par ceux qui affirment que la

die beweren dat de verantwoordelijkheid ter zake bij de ouders moet berusten.

De spreekster acht de invoering van het Deense systeem geen goede evolutie. Dat systeem benadert het recht dat in bepaalde Amerikaanse Staten geldt, waar de donatie van gameten een commerciële activiteit is. De ouders kiezen in een catalogus het geschikte profiel voor hun kind. In het Engels wordt dat “*commodification*” genoemd. België mag die weg niet inslaan.

Tot slot vindt de spreekster het noodzakelijk om elke hervorming inzake anonimiteit bij gametendonatie op te nemen in een ruimer geheel, dat ook het draagmoederschap en de discrete bevalling behelst. Het overgangsrecht moet ook worden geregeld.

C. Inleidende uiteenzetting door de heer Willem Lemmens (UA)

De spreker verduidelijkt dat hij als deskundige in de ethiek optreedt en niet als beroepsbeoefenaar, noch als betrokkene bij een donatie van gameten. Hij heeft zijn ervaring gehaald uit diepgaande gesprekken met kinderen die geboren zijn uit donorgameten.

De heer Lemmens wordt in de toelichting bij het wetsvoorstel vermeld naar aanleiding van een vraaggesprek in academisch verband; de spreker had immers vastgesteld dat die kinderen veel belang hechten aan bloedbanden. De vraag rijst of kennis van die bloedbanden een subjectief gegeven is, dan wel de uitdrukking van een menselijke behoefte. Volgens de spreker is die tweede optie een noodzaak en worden de bloedbanden in de huidige wetgeving onvoldoende belicht.

1. Vruchtbaarheid en kinderwens

Het probleem van onvruchtbaarheid vraagt om een oplossing. Die oplossing beperkt zich echter niet louter tot de vervulling van de kinderwens. De geneeskunde kan onvruchtbaarheid of hypofertiliteit verhelpen.

Volgens een bepaalde opvatting zou de conceptie via gametendonatie de creatie van een authentiek ouderschap zijn en een authentieke gezinsvorm in het leven roepen. Volgens de spreker is die redenering verkeerd. De wetgever dient rekening te houden met de gevoeligheden van die kinderen, wanneer ze hun afkomst willen kennen.

responsabilité en la matière doit rester entre les mains des parents.

L’instauration d’un système danois n’est pour l’intervenant pas une bonne évolution. Le système danois se rapproche du droit de certains États des États-Unis, qui connaissent une commercialisation du don de gamètes. Les parents choisissent dans un catalogue le meilleur profil pour leur enfant. Les anglo-saxons parlent à ce propos de “*commodification*”. Ce n’est pas la voie que la Belgique doit choisir.

Enfin, l’oratrice pense qu’il est nécessaire d’intégrer toute réforme en matière d’anonymat dans le don de gamètes dans un ensemble élargi, comprenant aussi la gestation pour autrui et l’accouchement discret. Le droit transitoire doit également être réglé.

C. Exposé introductif de M. Willem Lemmens (UA)

L’intervenant précise qu’il intervient en qualité d’expert en science éthique, et non en qualité de praticien, ni en qualité de partie à un don de gamètes. Son expérience est acquise par des discussions approfondies avec des enfants issus d’un don de gamètes.

Le fait que M. Lemmens soit cité dans les développements de la proposition de loi vient d’une entrevue menée dans un cadre académique, suite à l’intérêt développé par l’intervenant sur l’importance que ces enfants accordent aux liens du sang. La question se pose en effet de savoir si le fait de connaître ces liens du sang constitue une variable subjective ou l’expression d’un besoin humain. Pour l’intervenant, la deuxième option s’impose. Les liens du sang sont pour lui insuffisamment pris en compte dans la législation actuelle.

1. Fertilité et désir d’enfant

Le problème de l’infertilité nécessite une solution. Cette solution est cependant bien plus que répondre simplement au désir d’enfant des parents. La médecine dispose de moyens de répondre à l’infertilité ou à l’hypofertilité.

Une certaine intelligence voudrait présenter la conception par don de gamètes comme la création d’une authentique parenté et la génération d’une forme authentique de famille. Pour l’intervenant, cette manière de penser est erronée. Le législateur doit tenir compte des sensibilités exprimées par les enfants nés ainsi, visant à connaître leurs origines.

Verwekking via gametendonatie creëert een specifiek soort ouderschap. Ze benadert het klassieke biologische ouderschap, maar is niet identiek. Ze vormt een soort mimesis in de traditionele betekenis van het woord.

De spreker citeert een slogan waarmee men probeert om het taboe van spermadonatie te doorbreken: “*Niet mijn zaad, helemaal mijn zoon*” (vzw “*Maakbare Mensen*”). De onderliggende idee bij die conceptiewijze is de traditionele conceptiewijze te overstijgen door een gameet te gebruiken die niet afkomstig is van de ouders, maar waarbij het kind toch beschouwd wordt als het kind van zijn ouders. De subtekst van de slogan legt de nadruk op het feit dat een van de gameten van één van de ouders afkomstig is. De donatie van één van de gameten moet dus zo dicht mogelijk bij de klassieke biologische verwantschap liggen. De fertiliteitsbehandeling probeert het belang van de bloedband dus niet helemaal weg te wissen. Ze erkent integendeel het klassieke biologische ouderschap.

In de begrippen ouders en kinderen blijft het biologisch gegeven een bepalende factor. Volgens de spreker begaat men een vergissing wanneer men er enkel cultuurgebonden begrippen van maakt. Alle culturen hebben ouderschap steeds verbonden met de biologische afkomst. De inhoud die de culturen aan het ouderschap geven, verschilt wel.

Sommigen beweren dat de uit donorgameten geboren kinderen in een symbolische relatie zouden treden, waarbij de begrippen ouderschap en moederschap een specifieke invulling krijgen. De bijzondere manier waarop zij zijn verwekt, maakt integraal deel uit van hun persoonlijk levensverhaal. Een dergelijke benadering is niet louter technisch. De spreker vermeldt het werk van Habermas en leidt eruit af dat de manier waarop iemand is verwekt, een schakel in een biologische evolutie is en de vorming van de persoonlijkheid beïnvloedt. De conceptiewijze, waarvoor men niet kiest, is een doorslaggevend element van de identiteit.

Uiteraard is die identiteitsvorming een complex proces. Zij hangt echter minstens samen met het levensverhaal en dus de oorsprong ervan. Dan nog blijft het mogelijk dat het kind nooit is verteld dat er gameten zijn afgestaan. Zelfs dan blijft de spreker van mening dat het levensverhaal deel uitmaakt van de persoonlijkheidsvorming en dus ook van de identiteit van de persoon.

Tevens wordt de identiteit van een persoon beïnvloed door fysieke banden. Voor de spreker belichamen ook de eicel en de zaadcel die fysieke band. Iedere persoon heeft een fysieke en psychische eigenheid. De heer Lemmens vindt het verkeerd te stellen dat de

La conception par don de gamètes crée une parenté présentant un caractère spécifique. Elle s’approche de la parenté biologique classique mais ne s’y identifie pas. Elle en constitue une sorte de mimésis au sens traditionnel de ce terme.

L’intervenant cite un slogan, utilisé en vue de briser le tabou du don de sperme, qui est “*Niet mijn zaad, helemaal mijn zoon*” (ASBL “*Maakbare Mensen*”). L’idée qui sous-tend cette conception est de dépasser les modalités de conception par l’utilisation d’une gamète tierce aux parents pour considérer l’enfant comme celui des parents. Pour M. Lemmens, le sous-texte du slogan consiste à appuyer sur le fait qu’une des gamètes est celle de l’un des parents. Le don d’une des gamètes doit ainsi coller le plus possible à une parenté biologique classique. Le traitement de fertilité ne vise donc pas à effacer complètement l’importance des liens du sang. Au contraire, il reconnaît la parenté biologique classique.

Dans l’approche des concepts de parents et d’enfants, la biologie reste un facteur déterminant. En faire des notions uniquement caractérisées par la culture constitue pour l’orateur une erreur. Toutes les cultures ont toujours relié la parenté à l’ascendance biologique. Des variables apparaissent sur le contenu que les cultures donnent à la parenté.

D’aucuns estiment que les enfants nés d’un don de gamètes rentreraient dans une relation d’un ordre symbolique, où les notions de paternité et de maternité recevraient une coloration spécifique. Leur histoire personnelle comprendrait la manière particulière dont ils ont été conçus. Une telle approche n’est pas d’une nature purement technique. L’intervenant cite les travaux de Habermas et en induit que la natalité, soit la manière dont une personne est conçue, est le chaînon d’une évolution biologique et influence la formation de la personnalité. La natalité, qui n’est pas choisie, est un déterminant de l’identité.

Certes, la formation de cette identité est un processus complexe. Toutefois, elle dépend à tout le moins de l’histoire de vie et donc de la natalité. Certes encore, l’enfant peut ne jamais avoir été informé de l’existence même d’un don de gamètes. Mais même ainsi, l’intervenant estime que l’histoire de vie fait partie de la formation de la personnalité et, partant, de l’identité de la personne.

L’identité d’une personne est également influencée par des relations physiques. Pour l’orateur, l’élément physique recouvre aussi l’ovule et le spermatozoïde. Toute personne a des caractéristiques physiques et psychiques. Affirmer que le donneur, en tant que géniteur

donor als biologische verwekker geen enkele rol bij de identiteitsvorming speelt.

De wens van het kind om te weten wie zijn verwekker is en wie tot zijn identiteitsvorming heeft bijgedragen, valt dus te begrijpen. Soms krijgt het kind te horen dat het er geen belang bij heeft zijn verwekker te kennen, aangezien dat een zuiver technische kwestie zou zijn. De bloedband bepaalt echter het leven in zijn geheel, ook al zijn gradaties mogelijk (niet alle kinderen hebben een even sterke band met hun ouders). Beweren dat het hier gaat om neutraliteit lijkt in de ogen van de spreker verkeerd, zowel conceptueel als antropologisch.

De spreker stelt een paradox vast. Aan de ene kant wordt het kind het recht ontzegd zijn verwekkers te kennen omdat de bloedband niet relevant genoeg zou zijn. Aan de andere kant wordt ouders het recht verleend kinderen te hebben, ook wanneer bij een van de ouders infertiliteit of hypofertiliteit is vastgesteld; het belang van de bloedband wordt daarbij net als een argument gebruikt.

Als de ouders niet voor adoptie maar voor gametendonatie kiezen, is dat juist vanuit de begrijpelijke en gerechtvaardigde wil om het ouderschap en de bloedband dichter bij elkaar te brengen. Diezelfde wil beweegt kinderen ertoe naar hun oorsprong op zoek te gaan.

De heer Lemmens is van mening dat artikel 7 van het Internationaal Kinderrechtenverdrag de wetgever ertoe verplicht de vraag van het kind naar zijn oorsprong positief te beantwoorden. De wetgeving moet zo worden herzien dat de grondrechten van het kind worden gewaarborgd. Het recht van het kind om zijn eigen oorsprong te kennen, moet worden erkend. De Belgische wetgever zou daarmee overigens aansluiten bij een internationale trend, zoals blijkt uit de rechtspraak van het Duitse *Bundesverfassungsgericht* en de wetwijzigingen die de voorbije jaren zijn doorgevoerd in Nederland, Zweden, Noorwegen, Groot-Brittannië en Duitsland.

2. Evenwicht tussen anonimiteit en rechten van het kind

De vruchtbaarheidscentra erkennen dat een kind er een zeker belang bij heeft informatie over zijn verwekkers te verkrijgen.

Niettemin is een trend ontstaan waarbij dat recht op informatie wordt beperkt tot het medische aspect. De identiteit van de donor zou voor het kind onbekend blijven, maar diens medische kenmerken zouden wel worden meegedeeld. Derhalve wordt een tussenoplossing

biologische, n'a aucun rôle à jouer dans la formation d'une identité est erroné pour M. Lemmens.

Le désir de l'enfant de savoir qui est son géniteur et qui a contribué à la formation de son identité est donc compréhensible. D'aucuns opposent à l'enfant qu'il n'a aucun intérêt à connaître son géniteur, car il s'agirait d'une question purement technique. Le facteur biologique détermine toutefois l'ensemble d'une vie, même si des gradations sont possibles (certains enfants ayant des relations plus fortes avec leurs parents que d'autres). L'affirmation d'une neutralité semble fausse aux yeux de l'intervenant, tant au niveau conceptuel qu'au niveau anthropologique.

L'orateur fait part d'un paradoxe. D'une part, on conteste à l'enfant le droit de connaître ses géniteurs en raison d'un manque de pertinence du facteur biologique. D'autre part, on reconnaît aux parents le droit d'avoir des enfants, nonobstant l'infertilité ou l'hypofertilité d'un des deux parents, en raison précisément de l'importance du facteur biologique.

Si les parents choisissent le don de gamètes au lieu d'une adoption, c'est en raison justement d'une volonté, compréhensible et légitime, de rapprocher la parenté de la biologie. C'est cette même volonté qui anime les enfants qui désirent connaître leurs racines.

Pour M. Lemmens, l'article 7 de la CIDE impose au législateur de répondre favorablement à la demande d'informations des enfants sur leurs racines. La législation doit être revue dans un sens qui offre aux enfants la protection de leurs droits fondamentaux. L'intérêt des enfants à connaître leur natalité doit être respecté. Le législateur belge suivrait d'ailleurs une tendance internationale, comme le démontrent la jurisprudence de la *Bundesverfassungsgericht* en Allemagne et les modifications législatives de ces dernières années aux Pays-Bas, en Suède, en Norvège, en Grande-Bretagne et en Allemagne.

2. Equilibre entre anonymat et droits de l'enfant

Les centres de fertilité reconnaissent une certaine forme d'intérêt des enfants à disposer d'informations sur leurs géniteurs.

Toutefois, une tendance est apparue pour limiter ce droit à l'information au domaine médical. L'identité du donneur resterait inconnue de l'enfant, mais ses caractéristiques médicales seraient communiquées. Il est dès lors proposé une solution intermédiaire, visant

voorgesteld die een evenwicht tussen anonimiteit en kinderrechten beoogt: de medische gegevens van de donor zouden worden opgenomen in een databank en later aan het kind worden meegedeeld wanneer dat daarom zou verzoeken.

De spreker vindt die benadering niet opportuun omdat zij blijft voorbijgaan aan de belangrijke rol die de afkomst voor de vorming van de identiteit van de persoon speelt.

3. Denksproten voor een hervorming

Het wetsvoorstel heeft zonder meer de verdienste dat het een debat over de anonimiteit van de donoren bij gametendonatie op gang brengt. Toch wil de spreker voorkomen dat de Deense cultuur van fertiliteitsbehandeling in België ingang zou vinden. Het wetsvoorstel voert een meerlokettensysteem in, waarbij de invoering van een zeker marktmechanisme niet veraf is. De heer Lemmens verwijst naar de werkzaamheden van mevrouw Britta Van Beers, docente rechtstheorie en rechtsgeschiedenis aan de VU Amsterdam.

Elke hervorming zou volgens de heer Lemmens moeten berusten op toereikende ethische gronden en zou moeten sporen met zowel de rechten als de waardigheid van het kind, hoe dat ook is verwekt. De wetgever moet zich beraden over de wijze waarop hij de verwekking via gametendonatie, met alles wat daar specifiek aan is, wil vastleggen. Het volstaat niet de sociale ouder gelijk te stellen met de biologische ouder en de rol van de verwekker te negeren. Bovendien moet de wetgever ervoor zorgen dat alle mensen die een band hebben met het kind, correct worden ingelicht. De ouders zouden het signaal moeten krijgen en ervan worden bewustgemaakt dat het belangrijk is komaf te maken met de geheimhouding, in het belang van het kind.

De spreker is van mening dat in verband met zaadeldonatie voor een nieuwe benadering moet worden gekozen. Veel te lang zijn de spermadonoren van elke verantwoordelijk gespeend geweest. Een verantwoordelijke donatie is iets totaal anders. Sommige landen hebben al hervormingen op het getouw gezet om tot meer ethiek te komen. België zou zijn achterstand op dat vlak moeten inhalen.

D. Inleidende uiteenzetting door de heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven)

Een ongekende revolutie in kennis en technologie is volgens de heer Cassiman op gang. Voorbeeld hiervan is het Menselijk Genoom Project: de volgorde van de meer dan 6 miljard bouwstenen van het menselijk DNA (desoxyribonucleïnezuur), een structuur van 2,40 m lang, aanwezig in de kern van elke, werd dankzij internationale

à un équilibre entre anonymat et droits de l'enfant, dans laquelle une banque de données enregistrerait ces caractéristiques médicales et les communiqueraient aux enfants qui en formulent la demande.

Pour l'intervenant, cette approche n'est pas opportune. Elle persiste à méconnaître l'importance de la natalité dans la formation de l'identité de la personne.

3. Pistes de réforme

La proposition de loi présente au moins ce mérite d'ouvrir le débat sur l'anonymat des donneurs dans le cadre de dons de gamètes. Par contre, l'intervenant voudrait éviter l'importation en Belgique de la culture danoise des traitements de fertilité. La proposition de loi introduit un système de guichets multiples, s'assimilant à l'introduction d'une certaine forme de mécanisme de marché. M. Lemmens renvoie aux travaux de Mme Britta Van Beers, professeur en théorie et histoire du droit à la VU Amsterdam.

Toute réforme en la matière devrait, pour M. Lemmens, reposer sur une justification éthique suffisante et respecter à la fois les droits et la dignité des enfants, quelle que soit la manière dont ils ont été conçus. Le législateur doit réfléchir à la manière dont il organise la spécificité de la conception par don de gamètes. Se borner à assimiler le parent social au parent biologique et nier le rôle du géniteur ne suffit pas. Le législateur doit en outre assurer une information correcte de tous les acteurs de la relation. Un signal devrait être donné aux parents afin de les sensibiliser à l'importance de la levée du secret, dans l'intérêt de l'enfant.

Pour l'intervenant, une nouvelle approche doit être retenue pour le don de sperme. Trop longtemps, les donneurs de sperme ont été divertis de toute responsabilité. Un don responsable est tout autre chose. D'autres États ont déjà engagé des réformes vers plus d'éthique en la matière. La Belgique devrait rattraper son retard.

D. Exposé introductif de M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven)

M. Cassiman estime qu'une révolution inouïe est en cours dans le domaine des connaissances et de la technologie. Il cite l'exemple du projet relatif au génome humain: la coopération internationale a permis de cartographier la suite de plus de 6 milliards d'éléments de l'ADN humain (acide désoxyribonucléique), soit une

samenwerking in kaart gebracht. Als gevolg kan vandaag een goed uitgerust labo dergelijke DNA analyse volledig uitvoeren tegen betaalbare prijzen. Naast dit kern DNA zitten in elke cel honderden mitochondrieën, de energiecentrales van de cel, waarin ook wat DNA zit. Dit mitochondrieën DNA erft een mens enkel van zijn moeder. Langzaam maar zeker wordt de functie van gans het DNA en de manier waarop het onze fysieke en psychische eigenschappen bepaalt ontrafeld.

1. DNA

De activiteit van de genen worden voortdurend gecontroleerd en fijn gereguleerd. Bovendien kan eenzelfde gen verschillende eiwitten produceren en kan de normale variatie in de samenstelling van de genen en al de DNA controles op hun werking er voor zorgen dat de functie van de eiwitten varieert. Eiwitten werken onderling samen aan het uitoefenen van een functie in een cel. Een combinatie van al deze erfelijke varianten kan er voor zorgen dat de cellen van twee verschillende personen soms op verschillende wijze hun specifieke functie uitvoeren. Het geheel van alle erfelijke factoren vormen ons genotype.

Het onderzoek van het menselijk genoom heeft aangetoond dat een groot gedeelte van het DNA geen informatie draagt voor de aanmaak van eiwitten. Hoogstens 2 à 3 percent is hiervoor verantwoordelijk. Van de overige 97 à 98 percent van het DNA wordt het grootste deel afgeschreven in verschillende families RNA (ribonucleïnezuur). Deze RNA afschriften kunnen tientallen genen beïnvloeden. De wetenschap begrijpt vandaag waarom er een verschil in de activiteiten van de genen bestaat tussen cellen van een embryo en van een pasgeborene, tussen een spiercel en een huidcel, enz.

De regulering van de genen is een complex systeem gebleken waarvan nog maar een klein deel gekend is. Het zal de wetenschappers de sleutel geven om te begrijpen waarom een mens geen chimpansee is alhoewel meer dan 98 % van het DNA gemeenschappelijk is. Anderzijds zal het wetenschap op basis van de sequentie van het DNA nooit in staat zijn alle fysieke kenmerken, gedragingen, ziektes of risico's op ziektes te verklaren of te voorspellen.

2. Epigenetische effecten en transgenerationale effecten

De functie van het DNA wordt beïnvloed van bij het begin van de ontwikkeling van een embryo door de

structure d'une longueur de 2,40 m présente au cœur de chacun. Dès lors, tout laboratoire bien équipé peut aujourd'hui réaliser une analyse complète de l'ADN à un prix abordable. Outre ce cœur d'ADN, chaque cellule contient des centaines de mitochondries qui sont les centrales énergétiques de la cellule et qui contiennent également de l'ADN. L'être humain n'hérite cet ADN mitochondrial que de sa mère. Lentement mais sûrement, la fonction de tout l'ADN et la manière dont il détermine nos caractéristiques physiques et psychiques sont déchiffrées.

1. ADN

L'activité des gènes est continuellement contrôlée et finement régulée. De plus, un même gène peut produire différentes protéines, et la variation normale de la composition des gènes et l'ensemble des contrôles ADN de leur fonctionnement peuvent faire varier la fonction des protéines. Les protéines coopèrent pour exercer une fonction dans une cellule. Une combinaison de toutes ces variantes héréditaires peut avoir pour effet que les cellules de deux personnes différentes exercent leur fonction spécifique d'une façon différente. L'ensemble des facteurs héréditaires forme notre génotype.

L'étude du génome humain a montré qu'une grande partie de l'ADN ne comporte aucune information pour la fabrication de protéines et que maximum 2 à 3 % de l'ADN en sont responsables. La plus grande partie des 97 à 98 % restants est copiée dans différentes familles d'ARN (acide ribonucléique). Ces copies ARN peuvent influencer des dizaines de gènes. La science comprend aujourd'hui pourquoi les activités des gènes diffèrent entre les cellules d'un embryon et celles d'un nouveau-né, entre une cellule musculaire et une cellule de la peau, etc.

La régulation des gènes s'est avérée être un système complexe dont une petite partie seulement est connue. C'est elle qui permettra aux scientifiques de découvrir pourquoi l'être humain diffère du chimpanzé, avec qui il partage pourtant plus de 98 % de son ADN. D'autre part, la science ne sera jamais en mesure de prédire ou d'expliquer sur la base de la séquence d'ADN l'ensemble des caractéristiques physiques, des comportements, des maladies ou des risques de contracter une maladie.

2. Effets épigénétiques et effets transgénérationnels

Dès le début du développement d'un embryon, la fonction de l'ADN est influencée par l'environnement

omstandigheden waarin het embryo terecht komt (de baarmoeder waarin het embryo tot ontwikkeling komt).

Alle invloeden die de moeder ondergaat door bijvoorbeeld ziekten, virale infecties, roken, drinken, eten en stress kunnen het DNA van de foetus merken. Ze zullen de samenstelling niet wijzigen maar op het DNA methylgroepen zetten. Die omgevingsfactoren kunnen eveneens de eiwitten die rond het DNA zitten chemisch wijzigen zodanig dat hierdoor ook de functies van de genen kan worden gemoduleerd. Al deze wijzigingen van DNA en de eiwitten worden epigenetische effecten genoemd.

Dat die epigenetische effecten ook kunnen overgedragen worden over verschillende generaties blijkt niet enkel uit onderzoek bij dieren maar er bestaan ook voorbeelden bij de mens van transgeneratiele effecten: overdracht van epigenetische merkers van grootouders en voorouders naar de volgende generaties.

Een te laag geboortegewicht voorbeschikt de persoon tot hoge bloeddruk, hart en vaatziekten en type 2 suikerziekte. Grootmoeders die rookten tijdens hun zwangerschap verhoogden het risico van hun kleinkinderen op astma. Sommige vormen van autisme zouden beïnvloed worden door wat met er met het DNA van de grootouders is gebeurd.

3. Genetische diversiteit

DNA profielen tonen aan dat de individuele verschillen in DNA samenstelling groot zijn niettegenstaande de korte periode waarin onze soort hier op aarde aanwezig was, na haar ontstaan uit een beperkt aantal voorouders. DNA-analyses tonen aan dat de oorsprong van de *homo sapiens* gelegen is in Afrika, ongeveer 150 000 tot 200 000 jaar geleden. Een 70 000 jaar terug zijn kleine groepjes uit die oorspronkelijke populatie beginnen migreren langs verschillende routes om uiteindelijk gans de wereld te bevolken. Tijdens hun migratie hebben onze voorouders ook nakomelingen gehad met de Neanderthalers en Denisovans – een verwante *homo sapiens* soort – waardoor 2 tot 5 % van het DNA van de meesten afkomstig is van de Neandethaler of de Denisovan. Deze bijdrage aan het DNA van de *homo sapiens* verhoogt de individuele verschillen en dus ook de genetische diversiteit van de soort. Elk individu is uiteindelijk qua DNA samenstelling uniek.

dans lequel se retrouve cet embryon (l'utérus dans lequel il se développe).

Toutes les influences que subit la mère (maladies, infections virales, tabagisme, alcool, nourriture et stress, par exemple) peuvent marquer l'ADN du fœtus. Elles ne modifieront pas sa composition, mais fixeront des groupes méthyles sur l'ADN. Ces facteurs environnementaux peuvent également modifier la composition chimique des protéines situées autour de l'ADN, ce qui signifie que les fonctions des gènes peuvent également s'en voir modulées. Toutes ces modifications de l'ADN et des protéines sont connues sous le nom d'effets épigénétiques.

Ces effets épigénétiques peuvent également être transmis sur plusieurs générations, ce qui ressort non seulement des recherches effectuées sur l'animal, mais aussi d'exemples d'effets transgénérationnels observés chez l'être humain: transmission aux générations suivantes de marqueurs épigénétiques des grands-parents et des ancêtres.

Les personnes qui avaient un faible poids à la naissance risquent davantage de développer de l'hypertension, des maladies cardiovasculaires et un diabète de type 2. Les petits-enfants de femmes ayant fumé durant leur grossesse ont plus de risques de devenir asthmatiques. Certaines formes d'autisme seraient influencées par ce qui s'est passé avec l'ADN des grands-parents.

3. Diversité génétique

Les profils d'ADN montrent que les différences individuelles existant dans la composition de l'ADN sont importantes, bien que l'apparition sur Terre de l'espèce humaine – qui s'est développée à partir d'un nombre limité d'ancêtres – soit encore récente. Les analyses ADN révèlent que l'*homo sapiens* est né en Afrique il y a environ 150 000 à 200 000 ans. Il y a environ 70 000 ans, de petits groupes issus de cette population d'origine ont commencé à migrer en suivant différentes routes, pour finalement peupler la Terre entière. Au cours de leur migration, nos ancêtres se sont également mélangés avec les Néandertaliens et les Denisoviens – une espèce apparentée d'*homo sapiens*. Il s'ensuit que 2 à 5 % de l'ADN de la plupart d'entre nous proviennent des Néandertaliens ou des Denisoviens. Cette contribution à l'ADN de l'*homo sapiens* augmente les différences individuelles et renforce donc la diversité génétique de l'espèce. En fin de compte, la composition de l'ADN de chaque individu est unique.

4. *Bepaling van verwantschap via genetische variatie*

Individuele DNA-profielen zijn betrouwbaar om afstamming en verwantschap tussen personen aan te tonen. Analooq aan de bepaling van het biologisch vaderschap kan men eveneens het biologisch moederschap bepalen, wat bijvoorbeeld belangrijk kan zijn bij gezinshereniging van personen. Een DNA-onderzoek is ook betrouwbaarder dan sommige officiële documenten uit het buitenland.

Ook verwantschap tussen personen met een gemeenschappelijke ouder of grootouder kan worden bepaald.

Uitgebreide profielen met Y chromosomaal-DNA en mitochondriaal-DNA zijn ook ideale genetische markers voor genealogische analyses over verschillende generaties. Hierbij kan nagegaan worden of twee mannen met een gelijkaardige familienaam mogelijk dezelfde voorvader hebben gehad. Dit gebeurde onder meer in het project “DNA België” van de vzw “*Familiekunde Vlaanderen*”. Analooq toont het mitochondriaal-DNA aan of twee personen dezelfde voormoeder hebben. Deze toepassing kan ook gebruikt worden op skeletresten en laat dan ook toe om bepaalde “historische vraagstukken” wetenschappelijk te bewijzen via DNA-analyse. De DNA-molecule zorgt dus voor een fysische continuïteit tussen de generaties en kan dus in de meeste gevallen met succes worden aangewend om bepaalde graden van afstamming te achterhalen en te bewijzen.

Er zijn nu al commerciële bedrijven die langs internet diensten aanbieden om afstamming en verwantschap te bepalen tegen aanvaardbare prijzen. Zij informeren regelmatig hun cliënten dat er nieuwe familieleden werden geïdentificeerd. In hun registers zitten al profielen van honderdduizenden personen van over de wereld.

5. *Genoom*

De vooruitgang in het begrijpen van hoe het menselijk genoom functioneert is indrukwekkend. Anderzijds is hierdoor de overtuiging gegroeid dat de individuele variaties in de samenstelling van DNA en de invloeden hierop van de omgeving nog veel groter zijn dan initieel kon worden ingeschat. Kenmerken en ziekten zijn dus het resultaat van complexe interacties tussen genen en omgevingsfactoren. Het DNA draagt wel de fundamentele informatie waarop onze fysische kenmerken, gedragingen en ziekten ontstaan. Bij de versmelting van eicel en zaadcel gaan vaderlijk en moederlijk DNA

4. *Détermination de la parenté à l'aide des variations génétiques*

Les profils d'ADN individuels sont fiables lorsqu'il s'agit de déterminer la filiation et la parenté. Par analogie avec l'établissement de la paternité biologique, il est possible d'établir la maternité biologique, ce qui peut présenter un intérêt certain, pour le regroupement familial par exemple. Une analyse ADN est par ailleurs plus fiable que certains documents officiels établis à l'étranger.

Il est également possible d'établir un lien de parenté entre des personnes ayant un parent ou un grand-parent commun.

Les profils d'ADN chromosomique Y et d'ADN mitochondrial sont aussi des marqueurs génétiques idéaux pour les analyses généalogiques portant sur plusieurs générations. Ces profils permettent de vérifier la possibilité que deux hommes portant un nom de famille semblable ont un ancêtre masculin commun. Cette technique a notamment été utilisée dans le cadre du projet “DNA België” de l'ASBL “*Familiekunde Vlaanderen*”. De la même manière, l'analyse de l'ADN mitochondrial permet de montrer si deux personnes ont un même ancêtre féminin. Cette technique peut également être appliquée sur des restes de squelette, ce qui permet de résoudre scientifiquement, par l'analyse ADN, des “énigmes historiques”. La molécule d'ADN assure donc une continuité physique entre les générations et peut dès lors, dans la plupart des cas, être utilisée avec fruit afin de déceler et de prouver certains degrés de filiation.

Il existe déjà, à l'heure actuelle, des sociétés commerciales qui proposent, sur internet, des services visant à établir une filiation ou une parenté, et ce, à des prix acceptables. Ces sociétés informent régulièrement leurs clients sur l'identification de nouveaux membres de leur famille. Leurs registres contiennent déjà les profils de centaines de milliers de personnes dans le monde entier.

5. *Génome*

Les progrès accomplis dans la compréhension du fonctionnement du génome humain sont impressionnants. Ces progrès ont toutefois alimenté la conviction croissante selon laquelle les variations individuelles dans la composition de l'ADN et les influences du milieu sur cette composition sont encore plus importantes qu'on aurait pu le croire au départ. Les caractéristiques et les maladies sont donc le résultat d'interactions complexes entre les gènes et les facteurs environnementaux. L'ADN porte toutefois les informations fondamentales qui sont à l'origine de nos caractéristiques

samenwerken en interageren om al de eigenschappen van het embryo en later de persoon te bepalen. Tijdens de zwangerschap maar ook na de geboorte gaan omgevingsfactoren het DNA en de eiwitten waarrond het is gewonden merken. De manier waarop het DNA functioneert wordt hierdoor gemoduleerd. Ook epigenetische wijzigingen uit voorgaande generaties kunnen de functie van het DNA verder moduleren. Op die wijze is elke persoon ook biologisch uniek.

6. Gevolgen van de bescherming van de identiteit van donoren (zaadcel, eicel, embryo)

Kinderen van donoren hebben de helft van hun DNA, met wellicht een deel van de epigenetische wijzigingen waaraan het in opeenvolgende generaties werd blootgesteld, gemeenschappelijk met de donor. De biologische ouder, indien die medeverantwoordelijk is voor het ontstaan van het embryo, deelt de andere helft van zijn of haar DNA met het kind.

De sociale ouders leveren, afhankelijk van welke donor – zaadcel, eicel, embryo – werd betrokken, een belangrijke bijdrage aan de normale ontwikkeling van de foetus in de baarmoeder en aan de opvoeding van het kind tot volwassene. Zij zullen dus medeverantwoordelijk zijn voor de epigenetische merkers die op alle onderdelen van het DNA van het kind geplaatst worden zonder echter het donor DNA en wellicht heel wat van zijn epigenetische merkers te kunnen wijzigen.

7. Samenvatting

Bij wettelijk verplichte bescherming van de anonimiteit van de donor is er dus geen informatie beschikbaar over 50 % (100 % bij embryo donatie) van het DNA van het kind, dus ook niet over bepaalde fysische kenmerken of gedragingen van de donor, noch over erfelijke defecten of genetisch bepaalde risico's op ziekten.

Wensouders worden verplicht door te wet te kiezen voor een anonieme donor als ze zelf geen gekende donor kunnen aanbrengen.

Een kind dat vrijwillig en geïnformeerd kiest om informatie te krijgen over zijn beide biologische ouders wordt door de wet die keuze ontzegd. Voor ouders en kinderen is dit een zeer moeilijke situatie.

physiques, de nos comportements et de nos maladies. Lors de la fusion entre l'ovule et le spermatozoïde, les ADN du père et la mère coopèrent et interagissent pour déterminer toutes les caractéristiques de l'embryon et, plus tard, de la personne. Pendant la grossesse, mais également après la naissance, des facteurs environnementaux vont marquer l'ADN et les protéines autour desquelles il est enroulé, ce qui va moduler son mode de fonctionnement. Des modifications épigénétiques issues de générations antérieures peuvent également moduler le fonctionnement de l'ADN. De cette manière, chaque personne est unique sur le plan biologique.

6. Conséquences de la protection de l'identité des donneurs (sperme, ovocyte, embryon)

Les enfants nés d'un don ont en commun avec le donneur la moitié de leur ADN, ainsi que peut-être une partie des modifications épigénétiques auxquelles celui-ci a été exposé au fil des générations successives. Le parent biologique, si ce dernier a également contribué à l'apparition de l'embryon, partage l'autre moitié de son ADN avec l'enfant.

Selon le donneur qui a été associé (sperme, ovocyte, embryon), les parents sociaux fournissent une contribution importante au développement normal du fœtus dans l'utérus et à l'éducation de l'enfant jusqu'à l'âge adulte. Ils seront donc coresponsables des marqueurs épigénétiques qui seront placés sur toutes les parties de l'ADN de l'enfant sans toutefois pouvoir modifier l'ADN du donneur et éventuellement changer nombre de ses marqueurs épigénétiques.

7. Résumé

En cas de protection légalement obligatoire de l'anonymat du donneur, aucune information n'est disponible au sujet de 50 % (100 % en cas de don d'embryon) de l'ADN de l'enfant, et par conséquent au sujet de certains comportements ou caractéristiques physiques du donneur, de déficiences héréditaires ou de certains risques génétiques de développer des maladies.

Les parents demandeurs sont légalement tenus d'opter pour un donneur anonyme s'ils ne disposent pas eux-mêmes d'un donneur connu.

La loi prive un enfant de la possibilité de choisir de son plein gré et en connaissance de cause d'obtenir des informations sur ses deux parents biologiques. Cette situation est très compliquée pour les parents et les enfants.

Sociale ouders, hoe belangrijk ook voor het kind, zijn geen eigenaars van het donor DNA dat een essentieel onderdeel is van de identiteit van het kind.

E. Inleidende uiteenzetting door de heer Guido Pennings (UGent)

1. Geheimhouding en anonimiteit

De gametendonatie is volgens de heer Pennings een ethisch complexe praktijk. Zowel geheimhouding als anonimiteit zijn posities op een schaal waarmee ouders aangeven welke plaats of rol de donor mag spelen in hun gezin. Geheimhouding impliceert een volledige uitsluiting van de donor. Identificeerbaarheid is een toelating wanneer het kind volwassen wordt. Belangrijk hierbij is dat ouders de toegang van het kind tot informatie controleren: indien de ouders het kind niet inlichten over de donorafstamming, kan het kind ook geen informatie opvragen.

Alle empirische studies over de geheimhouding komen tot dezelfde conclusie: er is geen verschil in het psychologisch welbevinden van het kind. Dus het welzijn van de kinderen in gezinnen waarin de ouders het hebben verteld verschilt niet van gezinnen waarin de ouders het niet hebben verteld. Het is dus niet beter voor het kind dat de ouders het vertellen.

Directieve “counseling” is voor de spreker een slecht idee om meerdere redenen:

1° Het is inefficiënt.

Grote discrepanties bestaan tussen ouders die verklaren dat ze het aan hun kind zullen vertellen en ouders die het ook effectief vertellen. Ook in landen waarin directief wordt gecounseld vertelt de grote meerderheid van de heteroseksuele paren het niet.

2° Het sluit verdere “counseling” uit want de ouders voelen zich niet erkend.

3° Het gaat in tegen het basisopzet van “counseling”, te weten de personen inlichten over de voor- en nadelen van alle opties zodat ze een keuze kunnen maken die aansluit bij hun waarden en opvattingen

Het is dus in strijd met de houding in andere situaties waarin de reproductieve autonomie speelt zoals prenatale diagnostiek. De debatten omtrent NIPT (*Non-Invasive Prenatal Test*) tonen aan dat daar net heel veel

Les parents sociaux, aussi importants soient-ils pour l'enfant, ne sont pas propriétaires de l'ADN du donneur, qui constitue une partie essentielle de l'identité de l'enfant.

E. Exposé introductif de M. Guido Pennings (UGent)

1. Secret et anonymat

Le don de gamètes est, selon M. Pennings, un problème éthique complexe. Tant le secret que l'anonymat sont des positions sur une échelle permettant aux parents d'indiquer la place ou le rôle que le donneur peut jouer dans leur famille. Le secret implique une exclusion complète du donneur. L'identifiabilité est une autorisation lorsque l'enfant devient adulte. Il est important à cet égard que les parents contrôlent l'accès à l'information de l'enfant: si les parents n'informent pas l'enfant qu'il est issu d'un don, l'enfant ne peut pas demander lui-même des informations.

Toutes les études empiriques relatives au secret aboutissent à la même conclusion: il n'y a aucune différence au niveau du bien-être psychologique de l'enfant. Donc, le bien-être des enfants vivant dans des familles où les parents ont donné l'information est identique à celui des enfants vivant dans des familles où les parents se sont tus. Il n'est donc pas préférable pour l'enfant que les parents l'informent.

Pour l'orateur, le “counseling” directif est une mauvaise idée, pour plusieurs raisons:

1° Il est inefficace.

Il existe de grandes disparités entre les parents qui déclarent qu'ils informeront leur enfant et les parents qui le font effectivement. Dans les pays où l'on pratique également le counseling directif, la grande majorité des couples hétérosexuels ne le disent pas.

2° Cela exclut tout counseling ultérieur car les parents ne se sentent pas reconnus.

3° Cela va à l'encontre de l'objectif de base du counseling, à savoir informer les personnes des avantages et inconvénients de toutes les options, de telle sorte qu'elles puissent faire un choix correspondant à leur valeurs et conceptions.

Cette attitude est donc contraire à celle adoptée dans d'autres situations où l'autonomie reproductive joue un rôle, comme le diagnostic prénatal. Les débats relatifs au NIPT (*Non-Invasive Prenatal Test*) montrent

belang aan non-directieve counseling wordt gegeven, terwijl daar wel een duidelijk negatief effect is van de keuze voor het toekomstige kind.

In het huidige debat wordt geprobeerd een antwoord te geven op de verzuchtingen van een kleine groep donorkinderen die claimen een recht te hebben op kennis van hun afstamming. Allereerst, zelfs als we zouden erkennen dat mensen een dergelijk recht hebben, dan betekent dit nog niet dat donoranonimiteit zou moeten opgeheven worden. Andere rechten moeten immers ook in overweging worden genomen zoals het recht van ouders om hun gezin in te richten naar eigen waarden.

2. Analyse van de eventuele grondslagen van het eisen van de donoridentiteit

In de voorbije jaren heeft het *Bioethics Institute Ghent* een onderzoek opgestart om na te gaan welke redenen donorafstammelingen naar voor schuiven om de donoridentiteit op te eisen. Deze analyse is tot stand gekomen na een onderzoek van grote websites en van wetenschappelijke artikels waarin dergelijke informatie wordt verschaft. Zes belangrijke redenen werden aangegeven.

Het is niet omdat mensen bepaalde wensen kenbaar maken dat die wensen ook ingewilligd moeten worden. Die wensen dienen geëvalueerd te worden om uit te maken of ze geldig zijn. Deze ethische evaluatie houdt onder andere in dat er nagegaan wordt of de reden een wens dan wel een behoefte is.

1° Het vermijden van medisch-genetische risico's en relaties met verwanten.

Om deze risico's te vermijden dient men noch de geheimhouding, noch de anonimiteit op te heffen. De klinieken kunnen de donor opsporen en alle nodige testen doen en informatie opvragen die noodzakelijk is.

2° Meer leren over de persoon van de donor (eigenschappen, motivatie, enz.).

Ook hiervoor is er geen vrijgave van de identiteit nodig. In het donorprofiel kan informatie opgenomen worden (de voornaamste eigenschappen, hobby's, een motivatiebrief enz.) die al die vragen kan beantwoorden.

3° Meer leren over zichzelf en zijn identiteit aanvullen.

Het kennen van de eigen identiteit wordt vaak vermeld als de belangrijkste reden. Het is echter onduidelijk

que l'on accorde justement, en l'occurrence, beaucoup d'importance au conseil non directif, alors que, dans ce cas, il est clair que le choix des parents pourrait avoir un effet négatif pour l'enfant à naître.

Dans le débat actuel, on tente de répondre aux aspirations d'un petit groupe de personnes nées d'un don de gamètes qui revendiquent le droit de connaître leur filiation. Tout d'abord, même si nous reconnaissons ce droit à ces personnes, cela ne signifie pas pour autant que l'anonymat des donneurs devrait être levé. Il convient en effet de prendre d'autres droits en considération, comme celui des parents de fonder une famille sur la base de leurs propres valeurs.

2. Analyse des raisons pour lesquelles on pourrait exiger de connaître l'identité du donneur

Il y a quelques années, le *Bioethics Institute Ghent* a entamé une étude visant à connaître les raisons invoquées par les personnes nées d'un don de gamètes pour réclamer l'identité du donneur. Cette étude a été réalisée après analyse de grands sites internet et d'articles scientifiques qui fournissent ce type d'informations. Six raisons principales étaient invoquées.

Ce n'est pas parce que des personnes expriment certains souhaits que ces souhaits doivent être réalisés. Ces souhaits doivent être évalués en vue de déterminer s'ils sont valables. Cette évaluation éthique implique notamment qu'il doit être vérifié si la raison est un souhait ou un besoin.

1° Éviter les risques médico-génétiques et les relations avec des parents.

Pour éviter ces risques, il n'est pas nécessaire de supprimer le secret ni l'anonymat. Les cliniques peuvent retrouver le donneur et effectuer tous les tests nécessaires et demander les informations indispensables.

2° En apprendre davantage sur la personne du donneur (caractéristiques, motivation, etc.).

Ceci ne nécessite pas non plus la communication de l'identité. Le profil du donneur peut contenir des informations (les principales caractéristiques, les hobbies, une lettre de motivation, etc.) pouvant répondre à toutes ces questions.

3° En apprendre davantage sur soi-même et sur son identité.

La connaissance de sa propre identité est souvent avancée comme motif principal. On ignore cependant

hoe het vrijgeven van de naam hiertoe kan bijdragen. Identificeerbaarheid impliceert niet contacteerbaarheid. Wat indien de donor contact weigert? Welk effect zal dit hebben op de identiteit van het kind? Of wat indien de donor niet bepaald een sympathiek persoon is en bovendien volkomen verschillende verwachtingen heeft? Ook hier kan een donorprofiel informatie verschaffen over eigenschappen, interesses, enz.

4° Bevredeggen van nieuwsgierigheid.

Het vrijgeven van de naam kan nauwelijks de nieuwsgierigheid bevredigen indien dit niet gepaard gaat met bijkomende informatie of een ontmoeting. Maar contact wordt met het vrijgeven van de donoridentiteit niet gegarandeerd. De kans bestaat dat de donor, door gewijzigde levensomstandigheden zoals een gezin, een partner enz., niet akkoord gaat met een ontmoeting. Bovendien zou die nieuwsgierigheid al in grote mate kunnen worden bevredigd door een (uitgebreid) donorprofiel.

5° Aangaan van een relatie met de donor.

Hoewel voor het aangaan van een relatie met de donor haar of zijn identiteit moet worden gekend, kan die wens niet worden erkend. Een relatie vragen, en *a fortiori* tot een relatie dwingen is onmogelijk. Bovendien wordt dit niet van een donor verwacht. Indien de wetgever dit als een geldige reden beschouwt, dan zou de wet dit bij de selectie als criterium moeten installeren. Een erkenning van deze wens maakt trouwens de donor bedreigender voor de wensouders.

6° Eigen afstamming opzoeken en stamboom opmaken.

Ook voor deze laatste reden is de naam van de donor nodig. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat het opstellen van een genealogie als een zwaarwegende reden zal opgevat worden waarvoor de anonimiteit moet worden opgeheven.

3. Over de keuzemogelijkheid

De ouders zijn de toegang van het kind tot informatie. Een aantal ouders wenst, om welke reden dan ook, de donorafstamming aan hun kind te vermelden. Dit is onder andere omdat sommige mensen dit als een geheim beschouwen dat zwaar om dragen is.

Anderen daarentegen vinden het niet-vermelden geen probleem of zijn bereid een geheim te houden omwille van andere voordelen, voornamelijk gezinsbehoud.

comment la communication du nom pourrait y contribuer. La possibilité d'identification n'implique pas la possibilité d'entrer en contact. Qu'advient-il si le donneur refuse le contact? Quel effet cela aura-t-il sur l'identité de l'enfant? Ou qu'advient-il si le donneur n'est pas une personne sympathique et nourrit en outre des attentes totalement différentes? Ici encore, un profil de donneur peut fournir des informations sur les caractéristiques, les intérêts, etc.

4° Satisfaire sa curiosité.

La communication du nom ne peut guère satisfaire la curiosité si elle ne s'accompagne pas d'informations complémentaires ou d'une rencontre. La communication de l'identité du donneur ne garantit toutefois pas le contact. Le risque existe qu'en raison de nouvelles conditions de vie, telles qu'une famille, un partenaire, etc., le donneur ne marque pas son accord sur une rencontre. Cette curiosité pourrait en outre être déjà largement satisfaite par un profil (détaillé) du donneur.

5° Nouer une relation avec le donneur.

Bien que l'identité du donneur doive être connue pour nouer une relation avec lui, ce souhait ne peut être reconnu. Il est impossible de demander et *a fortiori* d'imposer une relation. Qui plus est, on n'attend pas cela de la part d'un donneur. Si le législateur considère qu'il s'agit d'une raison valable, la loi devrait l'inclure comme critère lors de la sélection. La reconnaissance de ce souhait accroît du reste la menace que le donneur représente pour les parents demandeurs.

6° Construction de la filiation et de la généalogie propres.

Pour cette dernière raison également, le nom du donneur est nécessaire. Il semble toutefois peu probable que l'établissement d'une généalogie sera retenu comme un argument de poids pour légitimer la levée de l'anonymat.

3. À propos de la liberté de choix

Les parents sont, pour l'enfant, la porte d'accès à l'information. Certains parents souhaitent, quelle qu'en soit la raison, informer leur enfant qu'il est issu d'un don, notamment parce qu'ils considèrent qu'il s'agit d'un secret lourd à porter.

D'autres, en revanche, trouvent que le fait de passer cette information sous silence n'est pas un problème, ou ils sont prêts à tenir le secret au nom d'autres avantages, essentiellement la préservation de la famille.

Welke keuze de mensen ook maken, de organisatie van de praktijk zou zo moeten zijn dat die opties openliggen. Onderzoek toont aan dat sommige mensen die het aan hun kind willen vertellen dit toch niet doen omwille van twee tegengestelde redenen:

1° omdat de donor identificeerbaar is en daardoor een grotere bedreiging vormt voor het gezin; en

2° omdat buiten een aantal fysieke kenmerken ze geen verdere informatie kunnen geven over de donor.

Het verstrekken van een (uitgebreid) donorprofiel kan beide groepen helpen.

Volgens de spreker zouden bovendien toekomstige ouders de mogelijkheid moeten krijgen om hun donor te kiezen op grond van die profielen. Dit kan in België niet en is waarschijnlijk een aantrekkelijk punt in buitenlandse spermabanken. Deze keuzemogelijkheid heeft de volgende voordelen:

- de ontvangers voelen zich meer op hun gemak wanneer ze die kennis hebben en de keuze geeft hen ook meer controle; nu moeten ze het ziekenhuis vertrouwen;

- de ouders zijn de eerste betrokkenen want zij moeten het kind opvoeden;

- de ouders kunnen zo een donor kiezen die ze als persoon aangenaam vinden en die ze ook zonder angst aan hun kind willen voorstellen;

- ze kunnen de informatie delen met hun kind wanneer ze het willen;

- het geeft ouders die voor een anonieme donor hebben gekozen en later van mening veranderen, toch nog de mogelijkheid om informatie aan hun kind door te geven.

Het verstrekken van een donorprofiel ongeacht het type donor dat de ouders kiezen kan dus op vele vragen en verzuchtingen een antwoord geven. Bovendien is het een mooi evenwicht dat tegemoetkomt aan de visie van de ouders en daardoor de mogelijkheden vergroot voor het kind.

Quel que soit le choix opéré par les intéressés, l'organisation de la pratique devrait laisser ces options ouvertes. Des études montrent que certaines personnes qui souhaitent révéler la vérité à leurs enfants finissent par ne pas le faire pour deux raisons contradictoires:

1° parce que le donneur est identifiable et qu'il constitue dès lors une menace importante pour la famille; et

2° parce qu'à part une série de caractéristiques physiques, ils ne peuvent donner aucune information sur le donneur.

La communication d'un profil (détaillé) de donneur peut aider les deux groupes.

Selon l'orateur, les futurs parents devraient en outre avoir la possibilité de choisir leur donneur sur la base de ce profil. C'est impossible en Belgique et c'est probablement une caractéristique attrayante des banques de sperme étrangères. Cette possibilité de choix présente les avantages suivants:

- les receveurs se sentent plus à l'aise lorsqu'ils ont cette connaissance et le choix leur procure davantage de contrôle; à l'heure actuelle, ils doivent faire confiance à l'hôpital;

- les parents sont les premiers intéressés parce que ce sont eux qui doivent élever l'enfant;

- les parents peuvent ainsi choisir un donneur qu'ils trouvent agréable et qu'ils peuvent aussi présenter sans crainte à leur enfant;

- ils peuvent partager les informations avec leur enfant lorsqu'ils le désirent;

- cette solution permet encore aux parents qui ont opté pour un donneur anonyme et qui changent ensuite d'avis, de communiquer les informations à leur enfant.

La communication d'un profil du donneur, quel que soit le type de donneur sélectionné par les parents, offre donc une réponse à beaucoup de questions et d'aspirations. Il s'agit de surcroît d'un bel équilibre qui répond à la vision des parents et, par conséquent, accroît les possibilités pour l'enfant.

IV. — ARTSEN

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Herman Tournaye (UZ Brussel)

1. *De huidige praktijken*

De spreker verduidelijkt dat het universitaire fertiliteitscentrum waar hij werkt voornamelijk op anonieme spermadonoren een beroep doet. Net als de andere fertiliteitscentra in België maakt dat centrum soms gebruik van ingevoerd sperma. Doorgaans komt dat uit Denemarken omdat het betaalbaar blijft.

De wetgeving van 2007 heeft een regeling ingesteld waarbij zowel met sperma van anonieme donoren als met sperma van bekende donoren kan worden gewerkt. Uit de recentst beschikbare informatie (Belgisch registratiesysteem BELRAP, 2012) blijkt dat in 2012 in ons land 7 348 inseminatiecycli hebben plaatsgehad. Het is niet bekend hoeveel vrouwen werden geïnsemineerd. Niettemin kan het aantal inseminatiecycli per vrouw op zes of zeven worden geraamd. Dat die vrouwen voornamelijk uit andere landen afkomstig zijn, is een foute veronderstelling. Twee derde van de vrouwen zijn immers bij het RIZIV ingeschreven en wonen dus in België. De voormelde cijfers zijn niet volledig; ze houden immers geen rekening met de *in vitro*-fertilisaties, noch met de intracytoplasmatische sperma-injecties (ICSI), met sperma dat afkomstig is van de partner. Die behandelingen zijn goed voor een duizendtal cycli.

Tot 2013 was er nauwelijks controle op de anonimiteitsvoorwaarden. De wetgeving biedt de keuze tussen twee duidelijk tegengestelde mogelijkheden: sperma van een anonieme, dan wel van een gekende donor. In een aantal fertiliteitscentra werd de ouders de mogelijkheid aangeboden een donorprofiel op te stellen of een beroep te doen op ID-spermadonoren (kunstmatige inseminatie met donorsperma, KID; deze donoren blijven anoniem voor de ouders, maar een met hun gameet verwekt kind kan via een derde partij contact opnemen met de donor).

Sinds 2013 hanteert het Federaal Agentschap voor geneesmiddelen en gezondheidsproducten een strikter protocol. Het Agentschap gaat er immers vanuit dat de wetgeving ter zake strikt moet worden geïnterpreteerd. De anonimiteit is absoluut: van de donor mag niets bekend zijn. Alleen de identiteit van de ouders is bekend. De fertiliteitscentra hebben zich, ondanks de terughoudendheid van sommige ouders, moeten schikken naar de richtlijnen van het Agentschap.

IV. — PRATICIENS

A. Exposé introductif de M. Herman Tournaye (UZ Brussel)

1. *Sur les pratiques actuelles*

L'intervenant précise que le centre universitaire de fertilité où il travaille fait appel principalement à des donneurs de sperme anonymes. À l'instar des autres centres de fertilité en Belgique, son centre doit parfois faire appel à du sperme importé. La plupart du temps, ce sperme est d'origine danoise, car son prix reste modéré.

La législation de 2007 organise un système où coexistent des dons avec donneurs anonymes et des dons avec donneurs identifiés. Selon les dernières informations en date (rapportage belge "BELRAP" de 2012), 7348 cycles d'insémination ont eu lieu en Belgique sur une année. Le nombre de femmes inséminées n'est pas connu. Toutefois, on peut évaluer à six ou sept le nombre de cycles d'insémination par femme. Il est erroné de croire qu'il s'agirait principalement de femmes provenant d'autres États. Deux tiers des femmes disposent en effet d'un enregistrement à l'INAMI et résident donc en Belgique. Les chiffres précités sont incomplets, en ce sens qu'ils ne reprennent ni les fertilisations *in vitro*, ni les injections intra-cytoplasmiques de spermatozoïde (ICSI), lorsque le sperme est issu du partenaire. Ces opérations concernent environ un millier de cycles.

Jusqu'en 2013, le contrôle opéré sur les conditions de l'anonymat était relativement faible. La législation offre un choix entre deux solutions clairement opposées: anonymat ou identification. Au sein de certains centres de fertilité, les parents ont reçu la possibilité d'établir un profil de donneurs ou de faire appel à des donneurs "ID" (qui restent anonymes pour les parents, mais autorisent qu'un enfant conçu avec leur gamète prenne contact avec le donneur par le truchement d'une partie tierce).

À partir de 2013, un contrôle nettement plus strict est exercé par l'Agence fédérale des Médicaments et des Produits de santé. L'Agence considère en effet que la législation en la matière doit être interprétée de manière stricte. L'anonymat est absolu: rien ne peut être connu du donneur. L'identification ne concerne que les parents. Les centres de fertilité ont dû se ranger à l'analyse de l'Agence, en dépit des réticences de certains parents.

2. De keuze tussen een anonieme en een bekende donor

Het fertiliteitscentrum waar de heer Tournaye werkzaam is, zien de cijfers inzake het inseminatiepercentage met sperma van een bekende donor er als volgt uit:

1° in 2012, op 1 869 inseminatiecycli: 16 aanvragen voor een bekende donor (2,6 %);

2° in 2013, op 1 666 inseminatiecycli: 11 aanvragen voor een bekende donor (1,9 %);

3° in 2014, op 1 483 inseminatiecycli: 16 aanvragen voor een bekende donor (3,2 %).

De spreker voegt eraan toe dat 60 % van de inseminatiecycli betrekking heeft op lesbische paren, 20 % op alleenstaande vrouwen en 20 % op heteroseksuele paren. In de meeste gevallen waarin met sperma van een bekende donor werd geïnsemineerd, ging het doorgaans om een door de ouders zelf gekozen persoon.

Volgens de spreker werd nog niet veel onderzoek gedaan naar de keuze van de ouders voor een anonieme dan wel voor een bekende donor. Bovendien zijn die onderzoeken niet echt betrouwbaar. Niettemin zijn de resultaten vrij gelijklopend. Zelfs in de Verenigde Staten (onderzoek van 2006), waar het taboe inzake spermadonatie minder uitgesproken is, kiest 57 % van de ouders voor een anonieme spermadonatie. 33 % gaat voor een (voor de ouders dan wel later voor het kind) bekende donor. In Zweden (onderzoek uit 2000), waar de ID-regeling wordt gehanteerd, kiest 89 % van de ouders er zelfs voor het kind niet in te lichten over de specifieke manier waarop het werd verwekt.

Wat het onthullen van het geheim door de ouders betreft, komen uit de wetenschappelijk literatuur twee conclusies naar voren. De ouders hebben er in het belang van het kind alle belang bij het kind zo snel mogelijk te vertellen dat het is verwekt via donatie van gameten. Tevens zijn het vooral de vaders die er problemen mee hebben dat het "geheim" wordt onthuld.

Er zijn nauwelijks betrouwbare onderzoeksresultaten voorhanden inzake de voorkeur van de kinderen voor anonimiteit, dan wel voor het bekendmaken van de donor. De meeste van die zeldzame onderzoeken hebben betrekking op heteroseksuele paren. Het is moeilijk onderzoek ter zake te voeren, omdat de onderzoekssubjecten niet op wetenschappelijke basis kunnen worden geselecteerd. De kinderen van een gametendor worden gecontacteerd in groepen of verenigingen

2. Sur le choix entre anonymat et identification

En ce qui concerne le centre universitaire de fertilité au sein duquel l'intervenant opère, le pourcentage des donneurs anonymes et identifiés se présente comme suit:

1° en 2012, sur 1869 cycles d'insémination, 16 demandes concernaient des donneurs connus, soit 2,6 %;

2° en 2013, sur 1666 cycles d'insémination, 11 les concernaient, soit 1,9 %;

3° en 2014, sur 1483 cycles d'insémination, 16 les concernaient, soit 3,2 %.

L'orateur ajoute que 60 % des cycles concernent des couples lesbiens, 20 % des personnes seules et 20 % des couples hétérosexuels. Dans la plupart des cas où le donneur est connu, ce sont les parents eux-mêmes qui le désignent.

Les études menées sur le choix des parents, entre anonymat et identification, ne sont selon l'intervenant pas nombreuses et manquent de fiabilité. Toutefois, elles vont toutes dans un même sens. Même aux États-Unis (étude de 2006), où le tabou autour du don de sperme est moins présent, 57 % des parents choisissent le don anonyme. 33 % préfèrent un donneur connu, soit des parents, soit plus tard de l'enfant. En Suède (étude de 2000), où le système des donneurs "ID" a été retenu, 89 % des parents choisissent même de ne pas informer l'enfant de la manière spécifique dont il a été conçu.

En ce qui concerne la levée du secret par les parents, deux conclusions émergent de la littérature scientifique. D'une part, les parents ont tout intérêt, au bénéfice de l'enfant, de révéler le plus tôt possible qu'il a été conçu par don de gamètes. D'autre part, il s'agit principalement des pères qui ont des difficultés à admettre la levée du secret.

Il existe peu d'études scientifiques fiables permettant d'analyser les préférences des enfants entre l'anonymat et l'identification. La plupart des rares études concernent des couples hétérosexuels. Des études en la matière sont difficiles car le recrutement des sujets d'étude ne peut s'opérer sur une base scientifique. Les enfants nés d'un donneur de gamète sont contactés au sein de groupes ou d'associations ("*support groups*"), ou au moyen de registres informels de demi-frères et

(“support groups”), dan wel via informele bestanden van halfbroers en –zussen (“donor sibling registries”). In dit verband zijn de statistische afwijkingen te groot.

Niettemin geeft de spreker een overzicht van de resultaten van een dergelijk onderzoek dat Mahlstedt *et al.* in 2010 hebben gevoerd in de Verenigde Staten:

- 11,9 % van de kinderen verkiest te worden geïnformeerd, zonder de donor te kennen;
- 25 % verkiest te worden geïnformeerd én de donor te kennen;
- 35,7 % wil een eenmalige ontmoeting met de donor;
- 26,2 % wil een relatie met de donor opbouwen;
- 1,2 % formuleert geen wensen.

Het onderzoek bij homoseksuele paren levert meer betrouwbare resultaten op. Bij hen bestaat er immers geen twijfel over dat een donor in het spel is. Over de conceptie via spermadonatie kan in dat geval uiteraard geen geheim bestaan. Met betrekking tot de vragen ter zake van de aldus verwekte kinderen blijkt uit een onderzoek van 2003 door Vanfraussen *et al.* dat

- 54 % van de kinderen geen bijkomende inlichtingen wil;
- 26 % van de kinderen de donor wil kennen;
- 20 % van de kinderen veeleer belangstelling toont voor het profiel van de donor (kenmerken, hobby's enzovoort).

De spreker merkt evenwel op dat ook deze onderzoeksresultaten statistische afwijkingen kunnen vertonen omdat het onderzoek slechts bij een beperkte groep van enkele tientallen personen werd uitgevoerd.

3. Internationale vergelijking

Zweden heeft in 1985 een wetgeving uitgevaardigd die de ID-regeling oplegt. Andere landen (Oostenrijk, Verenigd Koninkrijk, Nederland) hebben dat voorbeeld gevolgd. Aanvankelijk daalde het aantal donoren met 85 %. Volgens de spreker blijkt uit recente onderzoeken dat Zweden nog steeds kampt met een donorentekort. De Zweedse overheid heeft een nationale sensibiliseringscampagne moeten opstarten om het probleem te kunnen verhelpen. Die schaarste is des te opvallender omdat Zweden pas in 2005 de donatie van gameten voor lesbische paren heeft toegestaan.

de demi-sœurs (“donor sibling registries”). Les biais statistiques sont ici trop importants.

Les résultats d'une telle étude, menée en 2010 par Mahlstedt *et al.*, aux États-Unis, sont toutefois ici cités:

- 11,9 % des enfants préfèrent une information non identifiante;
- 25 % désirent une information identifiante;
- 35,7 % veulent une rencontre unique avec le donneur;
- 26,2 % préfèrent une relation avec le donneur;
- 1,2 % ne demande rien.

Les études portant sur des couples homosexuels proposent des résultats plus fiables. En effet, dans ces situations, l'existence d'un donneur ne fait pas de doute. Le secret sur une conception par don de sperme n'existe pas par la nature des choses. Une étude menée en 2003 par Vanfraussen *et al.* aboutit aux résultats suivants, en ce qui concerne les demandes des enfants:

- 54 % des enfants ne désirent pas d'information complémentaire;
- 26 % désirent des informations identifiantes;
- 20 % s'intéressent plutôt au profil du donneur (caractéristiques, hobbies, etc.).

L'intervenant fait toutefois remarquer que le caractère réduit du groupe étudié ici, soit quelques dizaines de personnes, peut générer également des biais statistiques.

3. Comparaison internationale

La Suède s'est dotée en 1985 d'une législation imposant le système du donneur “ID”. D'autres États ont suivi ce modèle (Autriche, Royaume-Uni, Pays-Bas). Dans un premier temps, le nombre de donneurs a chuté de 85 %. L'intervenant estime, au regard des études récentes, que la pénurie subsiste dans cet État. Les pouvoirs publics suédois ont dû lancer une campagne de sensibilisation nationale pour tenter d'endiguer cette pénurie. Celle-ci est d'autant plus frappante que la Suède n'a autorisé le don de gamètes pour les couples lesbiens qu'en 2005.

De Deense wetgeving heeft een andere evolutie doorgemaakt. Aanvankelijk was alleen anonieme spermadonatie toegestaan. Donatie van gameten werd voor lesbische paren pas in 2006 toegestaan. Momenteel hebben ouders uiteenlopende opties: ze kunnen kiezen voor een bekende donor, een ID-donor, een op basis van zijn profiel geselecteerde anonieme donor en een strikt anonieme donor. Het ziet ernaar uit dat de indieners van dit wetsvoorstel naar dit Deense model willen evolueren. Volgens de spreker wordt een dergelijke evolutie gesteund door alle Belgische fertiliteitscentra.

De spreker waarschuwt ervoor dat een tendens ontstaat waarbij ouders gametenbanken op het internet opzoeken. Op het internet wordt geld verdiend door instructiekits aan te bieden en een gametenverkoop te organiseren. De Canadese overheid bijvoorbeeld geeft aan dat ze zich oprecht zorgen maakt over die praktijken.

B. Inleidende uiteenzetting door de heer Luc Roegiers (CUSL)

Het betoog van de spreker, die werkzaam is in een universitaire afdeling gynaecologie, is toegespitst op een kinderpsychiatrische aanpak.

Op hetzelfde tijdstip als toen de spreker zijn kinderpsychiatrische praktijk startte, werd in 1989 het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind aangenomen. Artikel 7 van dat verdrag verankert het recht van het kind om zijn ouders te kennen. Die tekst mist nauwkeurigheid. In de loop der jaren en in de praktijk kreeg de spreker de gelegenheid getuige te zijn van een maatschappelijke evolutie.

Momenteel berust de afstammingservaring (in de psychiatrische betekenis van het woord) op drie pijlers:

1° een biologische pijler: dit aspect omvat de genetica en geeft aan dat het voor het kind belangrijk is zijn genetisch potentieel te kennen;

2° een symbolische pijler: dit aspect verwijst naar de institutionele dimensie, via de medische instellingen, de wetgeving of de sociale diensten, en maakt het mogelijk te antwoorden op de vraag hoe iemand een naam krijgt en waarom een gezin wordt georganiseerd;

3° een emotionele pijler: dit aspect omvat gehechtheid, verlangen, engagement en verantwoordelijkheid.

Loyaliteit structureert de positie van het kind in het gezin. Loyaliteit wordt uitgedrukt ten aanzien van degenen die het kind het leven hebben geschonken.

Le Danemark a connu une autre évolution législative. Auparavant, seuls les donneurs anonymes étaient autorisés. Les dons de gamètes n'ont été permis pour les couples lesbiens qu'en 2006. À l'heure actuelle, les parents ont le choix entre plusieurs options: un donneur connu, un donneur "ID", un donneur anonyme qualifié par son profil et un donneur strictement anonyme. C'est vers ce modèle danois que semblent vouloir se diriger les auteurs de la proposition de loi. L'intervenant estime qu'une telle évolution est soutenue par l'ensemble des centres belges de fertilité.

L'orateur prévient qu'une tendance naît auprès de parents qui cherchent des banques de gamètes sur l'internet. Des sites internet gagnent de l'argent en offrant des kits d'instruction et en organisant un trafic de gamètes. Les autorités canadiennes par exemple font part d'une réelle inquiétude quant à ces pratiques.

B. Exposé introductif de M. Luc Roegiers (CUSL)

L'intervention de l'orateur, actif dans un service de gynécologie universitaire, est axée sur une approche pédopsychiatrique.

Concomitamment au début de la pratique de pédopsychiatrie de l'intervenant, la Convention internationale des Droits de l'enfant était adoptée, en 1989. En son article 7, cette convention reconnaît à l'enfant le droit de connaître ses parents. Ce texte manque de précision. Au fur et à mesure des années et dans sa pratique, l'orateur a pu être le témoin d'une évolution sociétale.

Actuellement, l'expérience de filiation (au sens psychiatrique du terme) repose sur trois piliers:

1° un pilier biologique: cet élément comprend la génétique et renvoie à l'intérêt pour l'enfant de connaître son capital;

2° un pilier symbolique: cet élément renvoie à la dimension institutionnelle, au travers des institutions médicales, de la législation ou des services sociaux, et permet de répondre aux questions de savoir comment on reçoit un nom et pourquoi on organise une famille;

3° un pilier affectif: cet élément recouvre l'attachement, le désir, l'investissement et la responsabilité.

La loyauté structure la place de l'enfant dans les familles. La loyauté s'exprime par rapport à ceux à qui l'enfant doit d'avoir été mis au monde.

Ondanks de pijlers waarop de afstamming berust en niettegenstaande de vele personen jegens wie loyaliteit kan worden uitgedrukt, heeft de Belgische wetgever een gametendonatiesysteem uitgewerkt dat een bevoorrechte positie inruimt voor anonimiteit van donoren en dat het gezinsgeheim bevestigt. Minder dan 10 % van de ouders onthult zijn kinderen uiterlijk bij de aanvang van de adolescentie dat ze via gametendotatie werden verwekt. Dat percentage ligt amper hoger in Zweden, terwijl anonimiteit daar is vervangen door een regeling van ID-donoren. De Zweedse gezinnen hebben de anonimiteit in zekere zin vervangen door geheimhouding.

Eind de jaren '90 uitgevoerde onderzoeken tonen volgens de spreker aan dat die geheimhouding niet zo slecht werkte. De verwarring binnen de gezinnen bleef beperkt. Geheimhouding van gametendotatie strookte met een algemene maatschappelijke tendens.

Niettemin tekenen zich nieuwe tendensen af. Enerzijds reageren bepaalde via gametendotatie verwekte kinderen negatief op een late onthulling van de omstandigheden waarin zij het levenslicht zagen, en eisen zij het recht op om informatie omtrent hun verwekker te beschikken. Anderzijds heeft kennis over de medische kenmerken terecht belang, gelet op het ontstaan van een genetische geneeskunde die aanleg voor bepaalde ziekten bepaalt. De spreker vraagt zich af of de wetgever wel kan blijven toestaan dat een categorie van kinderen, in tegenstelling tot alle andere, nooit antwoord kan krijgen op een nochtans fundamentele vraag: aan wie heb ik mijn geboorte te danken?

Volgens de heer Roegiers pleiten veel argumenten voor de opheffing van het donatiegeheim⁵. Het kind niet vertellen over zijn gedissocieerde verwekking komt neer op een miskenning van zijn autonomie. De handhaving van de geheimhouding verstoort de gezinsverhoudingen en lokt tegenstellingen uit. Die zijn voelbaar wanneer de ouders uiteengaan. Voorts is de geheimhouding nooit volledig. Er is altijd een beperktere of ruimere kring omheen de betrokkene die op de hoogte is, met het gevaar dat het tot een late of ongelegen onthulling komt die het vertrouwen van het kind in zijn ouders kan aantasten. Elk menselijk wezen stelt er fundamenteel belang in zijn biologische oorsprong te kennen. De spreker beschouwt dat zelfs als een wettelijk recht. Kennis over zijn oorsprong draagt bij tot de identiteitszin van het kind.

Niettemin merkt de spreker op dat het begrip "belang van het kind" behoedzaam moet worden gehanteerd. De manier waarop dat belang wordt geïnterpreteerd, hangt immers af van een variabele samenlevingsopbouw. Niet dat begrip, doch wel de maatschappelijke evolutie, de

Malgré les piliers sur lesquels repose la filiation et nonobstant la multiplicité des personnes envers lesquelles la loyauté peut s'exprimer, le législateur belge a organisé un système de don de gamètes réservant une place privilégiée à l'anonymat des donneurs et souscrivant au secret des familles. Moins de 10 % des parents révèlent à leur enfant au plus tard au début de l'adolescence qu'ils ont été conçus suite à un don de gamètes. Le pourcentage est à peine plus élevé en Suède, alors que l'anonymat a été remplacé par un système de donneurs "ID". Les familles suédoises ont en quelque sorte remplacé l'anonymat par le secret.

Des études menées à la fin des années 90 tendent à démontrer, selon l'intervenant, que ce secret ne fonctionnait pas si mal. La perturbation des familles n'était pas importante. Le secret du don de gamètes s'inscrivait dans une tendance sociétale générale.

De nouvelles tendances voient cependant le jour. D'une part, certains enfants issus d'un don de gamètes réagissent négativement à la révélation tardive des modalités de leur conception et revendiquent le droit de disposer d'informations sur leur géniteur. D'autre part, avec l'apparition d'une médecine génétique définissant des prédispositions à certaines maladies, la connaissance des caractéristiques médicales du donneur constitue un intérêt légitime. L'intervenant se demande si le législateur peut continuer à autoriser qu'une catégorie d'enfants, à part de tous les autres, ne puisse jamais obtenir de réponse à une question pourtant fondamentale: à qui dois-je d'être né?

Selon M. Roegiers, de nombreux arguments plaident pour une levée du secret du don⁵. Ne pas parler à l'enfant de sa conception dissociée constitue une méconnaissance de son autonomie. Le maintien du secret perturbe les relations familiales et crée des clivages. Ceux-ci sont sensibles lors d'une séparation parentale. Le secret n'est en outre jamais total. Un entourage plus ou moins large est toujours au courant, avec le risque d'une révélation tardive ou intempestive, susceptible d'altérer la confiance de l'enfant en ses parents. Tout être humain a un intérêt fondamental de connaître ses origines biologiques. L'orateur y voit même un droit légal. La connaissance des origines participe au sens de l'identité de l'enfant.

L'orateur note toutefois qu'il convient de manier le concept d'"intérêt de l'enfant" avec prudence. La manière dont cet intérêt est interprété dépend en effet d'une construction sociale variable. La levée du secret et la remise en cause de l'anonymat ne sont pas justifiées

⁵ De spreker verwijst hierbij naar de conclusies die de *American Society for Reproductive Medicine* in 2004 heeft getrokken.

⁵ L'intervenant renvoie ici à des conclusions de 2004 de l'"*American Society for Reproductive Medicine*".

uitbouw van het recht en het ontstaan van een transparantiecultuur verantwoordt dat de geheimhouding wordt opgeheven en dat de anonimiteit ter discussie komt te staan.

De narratieve identiteit van een kind komt gedeeltelijk tot stand op grond van de kennis over zijn oorsprong, via hetgeen zijn ouders hem vertellen. Veel vaker dan voorheen hechten de media groot belang aan kennis over de *roots*. Het gen krijgt een cultureel belang dat niet langer mag worden onderschat. De rol van het gen staat centraal in de persoonlijke geschiedenis. De bloedbanden en de eraan verbonden metaforen hebben in werkelijkheid altijd bestaan.

Anonimiteit is er vooral gekomen als bescherming voor de mannen. Ook in dit geval kan een mentaliteitswijziging worden geconstateerd. De terughoudendheid van de mannen om wegens onvruchtbaarheid met inmenging te maken te krijgen, is minder groot dan voorheen. Ook de beschikbare gegevens bij een Nederlands centrum waar naar keuze kan worden geopteerd voor een geïdentificeerde of een anonieme donor, tonen die evolutie aan. In 1995 koos 13 % van de heteroseksuele paren en 42 % van de homoseksuele stellen (waar inmenging niet als een risico wordt ervaren) voor de geïdentificeerde donor. In 2005 gaf 63 % van de heteroseksuele en 98 % van de homoseksuele koppels de voorkeur aan de geïdentificeerde donor. Bij een eiceldonatie is de neiging om voor een geïdentificeerde donor te kiezen nog duidelijker.

De spreker waarschuwt ervoor dat de anonimiteit, mocht die worden opgeheven, niet mag worden vervangen door geheimhouding. Eerder heeft hij al verwezen naar de situatie in Zweden. De keuze voor geheimhouding is nog altijd het voorrecht van de ouders, wat zo moet blijven. De ouders moeten aanvoelen dat de verantwoordelijkheid voor het eventueel opheffen van de geheimhouding bij hen ligt. Op die manier staan zij borg voor een coherente opvoeding en gezinssituatie. Geheimhouding mag geen soort bescherming van slechte kwaliteit worden.

De heer Roegiers is van mening dat het besproken wetsvoorstel veel te ingewikkeld is. Het lijkt hem geen goed idee zoveel categorieën in te voeren. Het tweede gedeelte van het wetsvoorstel, waarin de voorbereiding van de koppels wordt herbekeken, lijkt hem daarentegen wel relevant. Het is niet de bedoeling in de plaats te treden van de ouders, maar hen ondersteuning te bieden via gynaecologen (en andere medische deskundigen); voorts zouden zij psychologische begeleiding krijgen, waarbij de nadruk wordt gelegd op het omgaan met de onvruchtbaarheid, op wat bij de donoren leeft, en op de verwachtingen van het koppel aangaande het kind.

par ce concept mais par l'évolution de la société, la construction du droit et l'apparition d'une culture de la transparence.

L'identité narrative d'un enfant se construit en partie sur la connaissance de ses origines, à travers la construction narrative de ses parents. Les médias, bien plus qu'avant, accordent une grande importance à la connaissance des origines. Le gène se voit attribuer une importance culturelle, qu'on ne saurait plus sous-estimer. Le rôle du gène dans l'histoire personnelle est central. Les liens du sang et les métaphores qui y sont liées ont en réalité toujours existé.

L'anonymat a surtout été construit comme une protection des hommes. Un changement de mentalités est toutefois à noter ici aussi. Les réticences des hommes à vivre une immixtion causée par une infertilité sont moins fortes qu'avant. Les données disponibles au sein d'un centre néerlandais ouvert au choix entre donneur identifié ou donneur anonyme démontrent aussi cette évolution. En 1995, 13 % des couples hétérosexuels choisissaient le donneur identifié et 42 % des couples homosexuels (où l'immixtion n'est pas vécue comme un risque). En 2005, 63 % des couples hétérosexuels préféraient le donneur identifié, et 98 % des couples homosexuels. Dans le cadre d'un don d'ovocyte, la tendance à choisir une donneuse identifiée est plus nette encore.

L'orateur prévient qu'il ne faudrait pas que l'anonymat, s'il est abrogé, soit remplacé par le secret. Il a à ce titre rappelé plus haut la situation suédoise. Or, le secret reste, et doit rester, une prérogative parentale. Les parents doivent sentir qu'ils ont la responsabilité de la levée éventuelle du secret. Ils sont ainsi garants d'une cohérence éducative et familiale. Le secret ne doit pas devenir une forme de protection de mauvaise qualité.

Pour M. Roegiers, la proposition de loi examinée est trop complexe. Instituer autant de catégories ne lui semble pas une bonne idée. Par contre, la seconde partie de la proposition de loi, qui vise à repenser la préparation des couples, lui paraît pertinente. Il n'est pas question de se substituer aux parents mais de leur offrir un appui par des gynécologues (et d'autres acteurs médicaux) et une démarche psychologique ciblée sur le vécu de l'infertilité, sur les représentations que les donneurs se font et sur leurs anticipations relatives à l'enfant.

Embryodonatie valt dan wel buiten het toepassingsgebied van het wetsvoorstel, toch hoopt de spreker dat de wetgever dat aspect niet over het hoofd zal zien. Het aantal ethische vraagstukken is immers legio. Voor de heer Roegiers zou embryodonatie moeten worden beschouwd als een dubbele gametendonatie.

Als de anonimiteit wordt herbekeken, dan heeft dat een impact op de donorcategorieën. Bij een niet-anonieme donatie verbindt de donor zich in sterkere mate. Het in dat geval vereiste engagement hoeft niet noodzakelijkerwijze als negatief te worden beschouwd. Wel moet worden gezorgd voor een meer doelgerichte voorlichting. Ook zal de voorbereiding van de donor een veel genuanceerdere aanpak vergen.

C. Inleidende uiteenzetting door mevrouw Candice Autin (UMC Sint-Pieter)

De spreekster vertrekt vanuit haar ervaring als gynaecologe binnen een universitair vruchtbaarheidscentrum.

1. Huidige toestand

Overeenkomstig de Belgische wet voert het centrum waar mevrouw Autin werkt, ingrepen uit na zaadceldonatie waarbij de donor anoniem dan wel bekend is. In het tweede geval wordt voorafgaand een overeenkomst gesloten tussen donor en ontvanger. Donatie met een bekende donor komt het minst voor. De donatie is bestemd voor heterokoppels, lesbische koppels en alleenstaande vrouwen.

Binnen het centrum verloopt eiceldonatie altijd niet-anoniem. Die keuze werd een twintigtal jaar geleden gemaakt. In dergelijke situaties meldt het koppel zich aan met een voor hen vertrouwde donor.

Jaarlijks vinden in het centrum 300 inseminaties met bekende donor plaats, wat neerkomt op 30 % van het totale aantal inseminaties. Ongeveer de helft van die inseminaties met donor wordt uitgevoerd op ontvangers uit Frankrijk. Het aantal in-vitrofertilisaties met donor is met ongeveer vijftig veeleer aan de lage kant. Zij vertegenwoordigen slechts 5 % van het totale aantal in-vitrofertilisaties. 30 % van de IVF-behandelingen wordt uitgevoerd op ontvangers uit Frankrijk. Het aantal eiceldonaties, ten slotte, ligt lager: ongeveer twintig. Die eiceldonaties met donor maken slechts 2 à 3 % uit van het totale aantal in-vitrofertilisaties.

Er ontstaat een trend van *cross-border fertility care*: patiënten gaan in het buitenland op zoek naar de onvruchtbaarheidsbehandeling die zij het meest geschikt

Même si le don d'embryon n'est pas le sujet de la proposition de loi, l'orateur voudrait que le législateur y soit attentif. Les questions éthiques sont en effet nombreuses. Pour M. Roegiers, il faudrait concevoir le don d'embryon comme un double don de gamètes.

Revoir l'anonymat impliquera une évolution dans les catégories de donneurs. Un don non anonyme engage plus le donneur. L'engagement ainsi exigé ne saurait être considéré en soi comme négatif. Une publicité mieux ciblée sera cependant nécessaire. Le donneur devra aussi recevoir une préparation plus sophistiquée.

C. Exposé introductif de Mme Candice Autin (CHU Saint-Pierre)

L'intervention de l'oratrice se fonde sur son expérience de gynécologue au sein d'un centre universitaire de fécondité.

1. Sur la situation actuelle

Conformément à la loi belge, le centre au sein duquel Mme Autin exerce ses activités réalise des interventions à la suite de dons de sperme soit anonyme, soit avec un donneur connu. Dans ce deuxième cas, un accord préalable est passé entre le donneur et le receveur. Le don avec donneur connu est minoritaire. Sont traités, les couples hétérosexuels, les couples de femmes et les femmes célibataires.

Le don d'ovocyte, au sein de ce centre, est toujours non anonyme. Ce choix a été posé il y a une vingtaine d'années. Dans ces situations, le couple vient avec un donneur qu'il connaît.

Le nombre annuel d'inséminations avec donneur au sein du centre, soit 300, représente 30 % du nombre total d'inséminations. Environ la moitié de ces inséminations avec donneurs sont réalisées sur des receveurs français. Le nombre de fécondations *in vitro* avec donneur est plus modeste, de l'ordre d'une cinquantaine. Elles ne représentent que 5 % du nombre total de fécondations *in vitro*. 30 % des fécondations *in vitro* sont réalisées sur des receveurs français. Enfin, le nombre de dons d'ovocyte est plus faible, de l'ordre d'une vingtaine. Ces dons d'ovocyte avec donneurs ne représentent qu'entre 2 et 3 % du nombre total de fécondations *in vitro*.

Un mouvement se note vers des "*cross-border fertility care*": des patients vont chercher à l'étranger le traitement contre l'infertilité qu'ils estiment le plus

vinden en die in hun eigen land niet is toegestaan. 70 % van de Fransen die voor een onvruchtbaarheidsbehandeling naar België komen, wordt behandeld met zaadceldonatie. In Frankrijk is zaadceldonatie alleen mogelijk wanneer die bestemd is voor gehuwde heterokoppels.

In het centrum waar de spreekster werkt, wordt elke aanvraag voor een onvruchtbaarheidsbehandeling eerst uitvoerig besproken met een psycholoog en een gynaecoloog. Indien nodig volgen raadplegingen met andere deskundigen. De aanvraag wordt in teamverband besproken. Er wordt een dossier ingediend. Vervolgens wordt een gunstig, ongunstig of voorlopig advies uitgebracht. Dat advies wordt met een toelichting aan de ouders bezorgd.

Tijdens het gesprek wordt onder meer ingegaan op de volgende aspecten:

1° bij zaadceldonatie: de persoonlijke geschiedenis en die van het koppel, de kindwens alsook de concrete uitwerking en de specifieke elementen ervan, de reacties in de familie, in de naaste omgeving enzovoort, eventuele alternatieven, de anonimiteit van de donor en het al dan niet bekendmaken van de wijze van verwekking, de verwachtingen van de donor en het nader ingaan op concrete situaties;

2° bij gerichte eiceldonatie: de persoonlijke geschiedenis en die van het koppel, de kindwens en de concrete uitwerking ervan, de keuze voor eiceldonatie (zoekproces, aanvraag, alternatieven (gekruste donatie) enzovoort), de reacties in de familie, in de naaste omgeving enzovoort, eenieders plaats en rol tijdens de behandeling, de zwangerschap, het leven met het kind, het al dan niet vertellen aan het kind en aan de omgeving hoe het kind is verwekt;

In alle situaties moet elke betrokkene zijn engagement terdege geïnformeerd aangaan. Elk "medisch autoritarisme" is uit den boze: een arts kan zijn eigen opvatting niet opleggen aan de rest van het team. Elke eventuele weigering moet met redenen worden omkleed. Een willekeurige weigering wordt door de ouders niet aanvaard.

Tot slot geeft de spreekster aan dat het centrum werkt met een spermabank, die werd opgericht in de jaren '70-'80. De donoren worden informeel aangezocht. Doorgaans zijn de donoren altruïstisch ingesteld en willen ze andere mensen helpen bij hun kindwens. De gehanteerde criteria zijn strikt, met het oog op de naleving van de wet. Alleen bepaalde fysieke kenmerken (fenotypes) en de bloedgroep worden eventueel aan de ontvangers meegedeeld. Aangezien er momenteel een

adapté et qui n'est pas autorisé par l'État de résidence. 70 % des français qui bénéficient en Belgique de traitements contre l'infertilité sont traités par don de sperme. En France, le don de sperme est réservé aux couples hétérosexuels mariés.

Au sein du centre où l'intervenante est active, toute demande de traitement contre l'infertilité est d'abord approfondie au cours d'entretiens avec un psychologue et un gynécologue. D'autres consultations sont ensuite organisées, si nécessaire, avec d'autres spécialistes. La demande est discutée en réunion d'équipe. Le dossier est présenté. Un avis, favorable, défavorable ou en suspens, est rendu. Cet avis est communiqué, pourvu d'une motivation, aux parents.

Les éléments suivants seront entre autres abordés en entretien:

1° dans le cadre d'un don de sperme: l'histoire personnelle et celle du couple, le projet d'enfant et sa construction, les particularités du projet, le positionnement de la famille, de l'entourage, *etc.*, d'éventuelles alternatives, l'anonymat du donneur et la révélation (ou non) du mode de procréation, la représentation du donneur et des mises en situation;

2° dans le cadre d'un don d'ovocyte dirigé: l'histoire personnelle et celle du couple, le projet d'enfant et sa construction, le recours au don d'ovocytes (processus de recherche, demande, alternatives (don croisé), *etc.*), le positionnement de famille, de l'entourage, *etc.*, la place et la fonction de chacun pendant l'exécution du projet, la grossesse, la vie avec l'enfant, la révélation (ou non) du mode de procréation à l'enfant et à l'entourage;

Dans toutes les situations, l'engagement éclairé de tous les intervenants est nécessaire. Tout autoritarisme médical doit être exclu: un médecin du service ne peut imposer sa propre conception au reste de l'équipe. Un éventuel refus doit en toute hypothèse être pourvu d'une motivation. Un refus arbitraire n'est pas accepté par les parents.

Enfin, en ce qui concerne la pratique au sein du centre, la banque de sperme existe depuis les années 70-80. Le recrutement s'opère de manière informelle. En règle, les donneurs sont animés d'un sentiment altruiste et motivés par l'envie d'aider d'autres personnes à devenir parents. Les critères retenus sont stricts afin de respecter la législation. Seules certaines caractéristiques physiques (des phénotypes) et le groupe sanguin sont éventuellement communiqués aux receveurs. En

tekort is aan donoren, moet het centrum een beroep doen op buitenlandse spermabanken.

2. Het wetsvoorstel

De spreekster geeft aan dat de toelichting van het wetsvoorstel niet duidelijk genoeg is. Bepaalde beweringen zijn gebaseerd op louter subjectieve beoordelingen; het gaat maar om standpunten van bepaalde verenigingen of auteurs. Zo zijn er verenigingen die het anonimiteitsbeginsel steunen en de ouders daarvoor dankbaar zijn.

Bovendien betreurt de spreekster dat de toelichting van het wetsvoorstel de talrijke studies over gezinnen met gametendonatie niet vermeldt. De situaties waarvan sprake is, staan ver van de dagelijkse praktijk af. In haar centrum ontmoet mevrouw Autin mensen, die uit gametendonatie zijn geboren; soms gaat het al om volwassenen. Indien nodig komen ze in contact met psychologen en gynaecologen.

De spreekster acht de volgende bewering verkeerd: “(…) *de problematiek [is] er dan ook één van verschillende belangen die met elkaar conflicteren. Enerzijds is er de kindwens van vele potentiële ouders, die in het gedrang kan komen als donorzaad niet in voldoende grote hoeveelheid beschikbaar is.*” (DOC 54 0618/001, blz. 7). Het tekort aan donoren is immers al een feit, maar de wet regelt de anonieme donatie. Mevrouw Autin meent dat de essentie veeleer de psychologische begeleiding van de ontvangers van gameten is en in het bijzonder de voorstelling van de donor, de plaats van elkeen in het project en het standpunt van het gezin. Er moet opnieuw op gewezen worden dat laattijdige of ongelegen onthullingen over de conceptiewijze negatieve gevolgen kunnen hebben voor het kind.

Mevrouw Autin is het eens met de verschillende gradaties van de anonimiteit. Volgens haar passen die gradaties in de evolutie van de samenleving. Het voorgestelde nieuwe artikel 57, eerste lid, 2°, van de voormelde wet van 6 juli 2007, laat de keuze aan de betrokkene of hij/zij kennis wil nemen van “*een aantal uiterlijke en/of persoonlijkheidskenmerken van de donor*”. Om welke kenmerken gaat het? Wie zal die informatie meedelen? Wanneer wordt die informatie meegedeeld? Indien die informatie aan de ontvangers wordt verstrekt, is dat dan werkelijk een voordeel voor het kind? Mevrouw Autin vindt die bepaling te vaag.

De spreekster schaart zich daarentegen wel achter het voorgestelde nieuwe artikel 57, eerste lid, 4°, van de voormelde wet van 6 juli 2007: “*het (...) kind kan, van zodra het de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, via het*

raison de la pénurie actuelle de donneurs, le centre doit faire appel à des banques de sperme étrangères.

2. Sur la proposition de loi

L'intervenante estime que les développements de la proposition de loi manquent de précision. Certaines affirmations ne reposent que sur des appréciations subjectives. Elles ne se fondent que sur la position de certaines associations ou de certains auteurs. Ainsi, il existe des associations qui soutiennent le principe de l'anonymat et qui expriment leur gratitude aux parents.

De même, l'oratrice regrette que les développements de la proposition de loi ne citent pas les nombreuses études portant sur les familles avec don de gamètes. Les situations qui sont décrites dans les développements sont éloignées du quotidien des praticiens. Dans son centre, Mme Autin rencontre des enfants nés d'un don de gamètes, plusieurs décennies après la naissance: des rencontres sont organisées avec des psychologues et des gynécologues si nécessaire.

Pour l'intervenante, il est erroné d'affirmer que “la problématique vient donc de la confrontation d'intérêts opposés: il y a, d'une part, le désir d'enfant de nombreux parents potentiels qui risque de ne pas être rencontré s'il n'y a pas suffisamment de sperme de donneurs” (DOC 54 0618/001, p. 7). La pénurie de donneurs est en effet déjà présente, alors même que le don anonyme est organisé par la loi. Mme Autin estime que l'essentiel repose ailleurs, à savoir dans l'accompagnement psychologique des receveurs de gamètes, et spécialement dans la représentation du donneur, la place de chacun dans le projet et le positionnement de la famille. Il est ici rappelé que des révélations tardives ou intempestives des modalités de conception peuvent avoir des effets négatifs sur l'enfant.

L'oratrice approuve les différentes gradations de l'anonymat. Ces gradations lui semblent s'inscrire dans l'évolution de la société. Toutefois, le nouvel article 57, alinéa 1er, 2°, de la loi précitée du 6 juillet 2007, tel que proposé, laisse le choix de la connaissance d’“un certain nombre de traits physiques et/ou de traits de la personnalité du donneur”. Quels sont ces traits? Qui communiquera ces informations? Quand seront-elles communiquées? Si ces informations sont transmises aux receveurs, s'agit-il réellement d'un avantage pour l'enfant? Pour Mme Autin, cette disposition est trop floue.

Par contre, l'intervenante soutient le nouvel article 57, alinéa 1er, 4°, de la loi précitée du 6 juillet 2007, tel que proposé, qui permet à l'enfant, “dès qu'il a atteint l'âge de 18 ans, [de] contacter le donneur par

fertiliteitscentrum de donor contacteren.”. Dat beantwoordt aan een huidige vraag.

De inhoud van de artikelen 64 en 65 van de voormelde wet van 6 juli 2007 biedt de fertiliteitscentra al de mogelijkheid om informatie over elke gametendonor te verzamelen en die mee te delen aan de ontvangers op het ogenblik van de keuze, aan de huisarts van de ontvangers of de huisarts van het kind indien de gezondheid van het kind dat vereist. Die informatie heeft ook betrekking op fysieke kenmerken, maar niet op de identificerende gegevens.

Ter afronding vindt de spreker het een goede zaak om andere nadere regels op te leggen in verband met de opheffing van de anonimiteit, ook al volstaat de argumentatie in de toelichting van het wetsvoorstel niet om dat te bereiken. Zij is voorstander van meer psychologische begeleiding van de ontvangers en meent dat dit zelfs bij wet verplicht zou moeten zijn. Wat nog dringender is, is een nationale oproep om mensen gevoelig te maken voor de donatie van gameten. De donoren zijn zeldzaam. Ook een nationale spermabank zou moeten worden opgericht.

D. Inleidende uiteenzetting door de heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent)

Naast een aantal specifieke opmerkingen over de toelichting van het wetsvoorstel, die de leden hebben ontvangen, geeft de spreker algemene opmerkingen als kliniekhoofd van een universitair fertiliteitscentrum.

Het tweesporenbeleid over gametendonatie (strikt anoniem of gekend) is aan een evaluatie toe. Niettemin kan de spreker zich niet van de indruk ontdoen dat de druk tot aanpassing slechts vanuit een beperkte groep komt. Even belangrijk is daarom de input vanuit een breder wetenschappelijk gefundeerde groep. De heer Vandekerckhove verwijst daarom naar de bijdrage van mevrouw Veerle Provoost in *“Focus on Reproduction”* van januari 2015. Deze nieuwsbrief van ESHRE (*European Society of Human Reproduction and Embryology*) wordt in Europa naar alle leden verspreid. De auteur is coördinator van de werkgroep *“Ethics and Law”* en beweert in haar bijdrage dat de trend om anonimiteit in deze materie op te heffen eerder gebaseerd is op ideologie dan op empirische evidentie.

Het wetsvoorstel behandelt simultaan sperma- en eiceldonatie. Dit is verantwoord indien gebaseerd op het gelijkheidsprincipe. In de praktijk loopt het echter wel even anders.

l'intermédiaire du centre de fécondation”. Ceci répond à une demande actuelle.

Le contenu des articles 64 et 65 de la loi précitée du 6 juillet 2007 permettent déjà au centre de fécondation de collecter pour chaque donneur de gamètes des informations et de les communiquer soit aux receveurs au moment du choix, soit au médecin traitant des receveurs ou de l'enfant si la santé de l'enfant le requiert. Ces informations portent également sur des caractéristiques physiques, mais pas sur les données identifiantes.

En conclusion, l'oratrice approuve l'ouverture de l'anonymat à d'autres modalités, même si l'argumentation pour y parvenir dans les développements de la proposition de loi ne suffit pas. Elle soutient le renforcement de l'accompagnement psychologique des receveurs, et voudrait même en faire une obligation légale. De manière plus urgente encore, une communication nationale doit être opérée en vue de sensibiliser au don de gamètes. Les donneurs ne courent pas les rues. Une banque de sperme nationale devrait en outre être érigée.

D. Exposé introductif de M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent)

Outre une série de remarques ponctuelles transmises aux membres, portant sur les développements de la proposition de loi, l'intervenant évoque un ensemble de remarques d'ordre général, qu'il exprime en qualité de chef de clinique d'un centre universitaire de fertilité.

La double politique en matière de don de gamètes (strictement anonyme ou connu) doit être réévaluée. L'orateur ne peut toutefois se départir de l'impression que la pression exercée en faveur d'une adaptation n'émane que d'un groupe restreint. Il importe dès lors de sonder un groupe plus large et étayé sur le plan scientifique. À cet égard, M. Vandekerckhove renvoie à la nouvelle contribution de Mme Veerle Provoost dans le *“Focus on Reproduction”* de janvier 2015. Cette lettre d'information de l'ESHRE (*European Society of Human Reproduction and Embryology*) est diffusée à tous les membres à l'échelle européenne. L'auteure, coordinatrice du groupe de travail *“Ethics and Law”*, prétend dans sa contribution que la tendance consistant à supprimer l'anonymat en la matière se fonde plutôt sur une idéologie que sur l'évidence empirique.

La proposition de loi traite simultanément du don de sperme et d'ovocyte. Si ce choix se justifie au nom du principe d'égalité, il en va toutefois autrement dans la pratique.

Spermadonatie is technisch makkelijker dan eiceldonatie. Het al of niet gedeeltelijk opheffen van de anonimiteit zal voor de spreker tot een reductie van de beschikbare donoren leiden. Eiceldonatie zal hieronder nog duidelijker leiden dan spermadonatie. De wetgever dient dus wel degelijk op zijn hoede te zijn voor een uitputting van het aanbod voor eiceldonatie in de eerste plaats.

De spreker denkt dat de inhoud van het wetsvoorstel vooral bedoeld is voor spermadonatie en onvoldoende uitgeschreven is voor eiceldonatie. Hij stelt dan ook voor de twee luiken afzonderlijk en in detail te behandelen.

Bij open donatie wordt voorgesteld dat op vraag van het “kind” op 18 jaar contact dient genomen te worden met het fertiliteitscentrum. Een beter voorstel is volgens de spreker dat met de spermabank rechtstreeks contact wordt genomen. Niet elk fertiliteitscentrum beschikt immers over een eigen spermabank. Deze tussenstap zou de tracing kunnen bemoeilijken. Ook naar verantwoordelijkheid betreffende de aangegane verbintenissen gebeurt dit best mits zo weinig mogelijk intermediaire stappen.

Bij open donatie moet voor de donor die destijds hiervoor toezegde, levenslang de mogelijkheid blijven zich te onttrekken aan deze verbintenis. Ook in zijn of haar leven kunnen zich gebeurtenissen voordien die dit niet langer mogelijk maken. Dit dient meer uitgeschreven te worden.

Deze wetswijziging kan ook aangegrepen worden om de voorschriften rond gebruik van donorgameten, in de eerste plaats sperma dan, te internationaliseren. Vanuit verschillende hoeken is al aangehaald dat een Europese registratie zich opdringt. België hanteert kwalitatieve normen en past ze toe, maar een grensoverschrijdende toepassing ontbreekt. Als voorbeeld stelt de spreker dat een in België uitbehandelde spermadonor (na zes zwangerschappen met bevalling) over de grenzen in het buitenland kan geïncludeerd worden. De commercialisering blijft ook een gevaar buiten de landsgrenzen.

Ten slotte wenst de spreker dat de wetenschappelijke verenigingen (Vlaamse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie – VVOG, *Belgian Society for Reproductive Medicine* – BSRM, enz.) betrokken worden in de verdere uitwerking van het wetsvoorstel.

D’un point de vue technique, le don de sperme est plus simple que le don d’ovocyte. La suppression partielle ou non de l’anonymat se traduira, selon l’orateur, par une diminution des donneurs disponibles. Le don d’ovocyte en souffrira encore plus clairement que le don de sperme. Le législateur doit donc craindre en premier lieu un épuisement de l’offre de dons d’ovocyte.

L’orateur considère que le contenu de la proposition de loi vise surtout le don de sperme et que le texte n’est pas suffisamment abouti pour le don d’ovocyte. Il propose donc de traiter les deux volets séparément et de manière détaillée.

En cas de don de type “ouvert”, il est proposé qu’à la demande de l’“enfant” de 18 ans, un contact doive être pris avec le centre de fécondation. Pour l’orateur, il aurait été préférable de proposer de prendre contact directement avec la banque de sperme. Tous les centres de fécondation ne disposent en effet pas de leur propre banque de sperme. Cette étape intermédiaire risquerait de compliquer le traçage. Au regard de la responsabilité envers les engagements pris, il est en outre préférable de réduire au maximum les étapes intermédiaires.

En cas de don ouvert, le donneur qui avait donné son accord à l’époque doit avoir, à vie, la possibilité de se dégager de cette obligation. En effet, il se peut que des événements personnels l’empêchent de respecter son engagement. Cette situation devrait être mieux explicitée dans la proposition de loi à l’examen.

Il serait également intéressant de profiter de cette modification législative pour internationaliser les prescriptions en matière d’utilisation de gamètes de donneurs – et en premier lieu de sperme. Différentes voix se sont fait entendre en faveur d’un enregistrement européen. La Belgique applique des normes de qualité, mais il faudrait également une application transfrontalière de ces normes. L’orateur indique à cet égard qu’un donneur de sperme qui ne peut plus faire de don en Belgique (après six grossesses ayant toutes abouti à un accouchement) peut encore en faire à l’étranger. La commercialisation reste également un danger en dehors de nos frontières.

L’orateur conclut son exposé en indiquant qu’il souhaite que les associations scientifiques (*Vlaamse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie* – VVOG, *Belgian Society for Reproductive Medicine* – BSRM, etc.) soient associées à la suite du processus d’élaboration de la proposition de loi.

DEEL II BESPREKING

I. — VOORWERP VAN HET WETSVOORSTEL

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld), hoofddiener van het wetsvoorstel, brengt de vaststellingen in herinnering die de indieners ertoe hebben gebracht dit wetsvoorstel in te dienen:

— steeds meer paren worden geconfronteerd met fertiliteits- en hypofertiliteitsproblemen;

— de samenleving wordt in snel tempo transparanter, waardoor de huidige in de Belgische wetgeving vervatte nadere regels inzake de anonimiteit niet langer houdbaar zijn;

— er moet een evenwicht worden gevonden tussen de wens van het kind, de rechten van de donoren en de vragen van de kinderen.

In grote lijnen willen de indieners van het wetsvoorstel drie nieuwe nadere regels toevoegen aan de in de Belgische wetgeving bestaande regels inzake de anonimiteit van donoren, waarbij elk van die nieuwe nadere regels aan bepaalde voorwaarden moet voldoen:

— het recht op informatie over de kenmerken van de donor;

— het recht contact te leggen met de donor;

— een combinatie van de twee vorige nadere regels.

De heer Daniel Senesael (PS) geeft aan dat het wetsvoorstel volgens een spreekster weliswaar relevante doelstellingen nastreeft, maar dat de indieners het verkeerd aanpakken, aangezien zij de vrije keuze van de ouders behouden. De spreker vraagt hoe de indieners dan wél tewerk zouden moeten gaan.

Mevrouw Jehanne Sosson (UCL) oordeelt dat de veruiming van de nadere regels inzake de anonimiteit geen oplossing ten gronde aanreikt. De ouders behouden immers het recht te kiezen tussen een anonieme donor en een bekende donor (of te gaan voor een mogelijkheid daar tussenin). De fundamentele vraag is echter of het kind het recht heeft kennis te hebben van bepaalde informatie. Dit wetsvoorstel mag dan wel lovenswaardige doelstellingen nastreven, maar maakt volgens de spreekster geen gebruik van de juiste middelen.

*Voorzitter Muriel Gerken*s constateert dat meerdere sprekers aansturen op een ruimer debat. Dat debat zou

DEUXIÈME PARTIE DISCUSSION

I. — OBJET DE LA PROPOSITION DE LOI

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld), auteur principal de la proposition de loi, rappelle les constats qui ont poussé les auteurs de la proposition de loi à introduire ce texte:

— les problèmes d'infertilité et d'hypofertilité touchent de plus en plus de couples;

— la société évolue chaque jour vers plus de transparence, avec pour conséquence que les modalités actuelles retenues par la loi belge pour l'anonymat ne sont plus tenables;

— un équilibre doit être trouvé entre le désir d'enfant, les droits des donneurs et les demandes des enfants.

Schématiquement, les auteurs de la proposition de loi veulent ajouter trois modalités aux règles actuelles de l'anonymat du donneur, telles qu'elles existent dans la loi belge actuelle, chacune de ces modalités nouvelles étant soumise à des conditions:

— le droit à des informations sur les caractéristiques du donneur;

— le droit d'entrer en contact avec le donneur;

— une combinaison des deux premières modalités.

M. Daniel Senesael (PS) indique qu'une intervenante a estimé que la proposition de loi partait d'objectifs pertinents, mais qu'elle utilisait de mauvais moyens en maintenant le libre choix des parents. Quels seraient alors pour elle les bons moyens à employer?

Mme Jehanne Sosson (UCL) considère que l'extension des modalités d'anonymat ne résout pas la question de fond. Les parents restent en effet titulaires du droit de choisir entre un donneur anonyme ou un donneur identifié (ou une solution hybride). Or, la question de fond est celle des droits de l'enfant à disposer de certaines informations. Louable dans ses objectifs, la proposition de loi n'utilise donc pas pour elle les bons moyens.

*Mme Muriel Gerken*s, présidente, constate que plusieurs intervenants souhaitent qu'un débat plus large

binnen de bevolking moeten worden aangevat, aanzien voor de betrokken conceptiemethodes gebruik wordt gemaakt van door derden gedoneerd genetisch materiaal.

Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen merkt op dat het voeren van een door bepaalde sprekers en leden gewenst breder maatschappelijk debat moeilijk ligt omdat er te weinig wetenschappelijke gegevens beschikbaar zijn. Daarom is het volgens hem noodzakelijk dat het debat veel ruimte biedt aan de ervaring van de betrokken personen zelf. Men mag niet voorbijgaan aan hun vooruitzichten en hun opvatting van de rechten van de kinderen; dat neemt echter niet weg dat diepgaander wetenschappelijk onderzoek noodzakelijk is.

II. — DE BEKENDMAKING VAN DE DONOR

A. Geheimhouding en anonimiteit

Voorzitter Muriel Gerkens vraagt waarop het onderscheid is tussen geheimhouding en anonimiteit berust. Een dergelijk onderscheid is immers interessant in verband met de familiodynamiek.

De heer Luc Roegiers (CUSL) geeft aan dat de geheimhouding betrekking heeft op de afstamming en een van de antwoorden vormt op de vraag wat de ouders aan hun kinderen vertellen. Als dusdanig past de geheimhouding in de coherente opvoeding van het kind. Elke ouder gaat op een andere wijze om met zijn verantwoordelijkheid ter zake. Anonimiteit behoort tot de organisatie van de medische en de juridische instellingen. Tot op zekere hoogte is elkeen daaraan onderworpen, ongeacht de redenen van ontevredenheid. De wetgever moet er evenwel op toezien dat hij de beste oplossing aanreikt.

B. Geheimhouding

1. De noodzaak om het geheim te onthullen

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) merkt op dat meerdere sprekers het belangrijk vinden dat het kind wordt meegedeeld dat het verwekt is via gametendonatie. Volgens een van de sprekers moet het kind van die informatie in kennis worden gesteld zodra het weet wat het begrip “afstamming” betekent. De opheffing van het “geheim” is net een van de doelstellingen die de indieners van dit wetsvoorstel nastreven.

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) merkt op dat het recht van het kind door een bepaalde spreker wordt

ait lieu. Ce débat devrait être lancé dans la population, en raison des méthodes de conception faisant appel au don de matériel génétique tiers.

M. Bruno Vanobbergen (“Kinderrechtencommissaris”) fait remarquer que la tenue du débat sociétal élargi, évoqué par des orateurs et des membres, est difficile en raison du manque de données scientifiques fiables. Pour cette raison, il lui semble nécessaire de laisser une place importante dans le débat aux expériences des personnes intéressées elles-mêmes. Leurs perspectives et leurs conceptions des droits des enfants ne sauraient être ignorées, sans préjudice de la nécessité de mener des études scientifiques plus poussées.

II. — SUR L'IDENTIFICATION DU DONNEUR

A. Secret et anonymat

Mme Muriel Gerkens, présidente, demande en quoi consistent les éléments de la distinction entre secret et anonymat, car cette distinction est intéressante dans la dynamique familiale.

M. Luc Roegiers (CUSL) note que le secret renvoie aux origines et constitue l'une des réponses à la question de savoir ce que les parents disent aux enfants. En tant que tel, le secret s'inscrit dans une cohérence éducative. Chaque parent répond différemment à ses responsabilités en la matière. L'anonymat relève de l'organisation des institutions médicales et juridiques. Jusqu'à un certain point, chaque personne y est soumise, quelles que soient les motifs d'insatisfaction. Le législateur doit toutefois veiller à trouver la solution la meilleure.

B. Secret

1. Nécessité de la levée du secret

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) relève l'importance accordée par plusieurs intervenants à l'information donnée à l'enfant qu'il a été conçu à la suite d'un don de gamètes. Selon l'un des intervenants, cette information doit être délivrée dès que l'enfant comprend la notion de descendance. La levée du secret est justement l'un des objectifs poursuivis par les auteurs de la proposition de loi.

Mme Els Van Hoof (CD&V) note qu'un intervenant réduit le droit de l'enfant à pouvoir prendre connaissance

gereduceerd tot het recht kennis te nemen van het feit dat het via gametendonatie is verwekt. Waarom zouden de rechten van het kind alleen inhouden dat het wordt verteld hoe het is verwekt?

De heer Yvon Englert (ULB) beklemtoont dat het geheim omtrent de verwekking moet worden onthuld, ook al verschilt de situatie van het ene gezin tot het andere. Sommige paren tillen niet zwaar aan hun onvruchtbaarheid en communiceren daarover dan ook openlijk met het kind. Een paar dat het moeilijk heeft met zijn onvruchtbaarheid, kan men echter niet dwingen het kind te vertellen hoe het is verwekt. Het kind zal onvermijdelijk beseffen dat die situatie slecht werd verteerd en nog steeds moeilijk ligt.

Mevrouw Jehanne Sosson (UCL) geeft aan dat geen enkele Staat een perfecte oplossing heeft gevonden voor de onthulling van het geheim. Er spelen persoonlijke en culturele factoren mee. Een mogelijkheid zou erin kunnen bestaan alle donaties van gameten te registreren in een centraal contactpunt. Dit contactpunt zou kunnen worden geraadpleegd door ieder betrokken kind, vanaf een te bepalen leeftijd. Begeleiding van het kind is hierbij noodzakelijk.

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) kondigt aan dat binnenkort een wetsvoorstel zal worden ingediend, waarvan een van de aspecten de oprichting van een dergelijk centraal contactpunt beoogt. In dit contactpunt zouden ook de nuttige inlichtingen worden opgeslagen voor de kinderen die deze informatie wensen te verkrijgen.

Aan de spreker volgens wie het recht om het geheim niet te onthullen tot de verantwoordelijkheid van de ouders behoort en de onthulling van het geheim dus niet noodzakelijk is, vraagt de sprekerster of hij het ermee eens is dat een ongelegen onthulling gevaarlijk kan zijn. Kan dit geen aanleiding geven tot nog felle conflicten in het gezin? De wet mag de ouders weliswaar niet dwingen het geheim te onthullen, maar het zou kinderen die vermoeden dat ze donorkinderen zijn, moeten worden toegestaan daarover volledige zekerheid te hebben.

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) komt terug op de bewering van een spreker dat de onthulling van het geheim op zich niet essentieel is. Als het geheim onthuld wordt, dan moet dat echter zo vroeg mogelijk gebeuren. De sprekerster stelt zich vragen over de relevantie van een dergelijke opvatting, gelet op het feit dat genetisch onderzoek in de huidige samenleving steeds vaker voorkomt. De kans is groot dat het kind de wijze waarop het verwekt is, ontdekt bij een bloedafname of een ander medisch onderzoek.

du fait qu'il a été conçu à la suite d'un don de gamètes. Pourquoi réduire les prérogatives de l'enfant au seul droit à la levée du secret?

M. Yvon Englert (ULB) souligne la nécessité de lever le secret, même si la situation des familles est diverse. Certains couples n'ont pas d'état d'âme particulier par rapport à l'infertilité. Ils seront donc ouverts dans leur communication avec l'enfant. Il est par contre illusoire de vouloir imposer la levée du secret à un couple qui vit mal l'infertilité. L'enfant comprendra inévitablement que cette situation a été et est encore mal vécue.

Mme Jehanne Sosson (UCL) fait remarquer qu'aucun État n'a trouvé de solution parfaite pour la levée du secret. Des déterminants personnels et culturels sont en jeu. Une piste pourrait consister à enregistrer en un point de contact central tous les dons de gamètes. Ce point de contact pourrait être interrogé par tout enfant intéressé, à un âge à déterminer. Un accompagnement de l'enfant est ici nécessaire.

Mme Valerie Van Peel (N-VA) annonce le dépôt prochain d'une proposition de loi, dont l'un des aspects consistera à instituer un tel point de contact central. Celui-ci enregistrerait également les informations utiles pour les enfants qui les désirent.

À l'intervenant qui a estimé que le droit de ne pas lever le secret relevait des responsabilités des parents et que la levée du secret n'est donc pas indispensable, l'oratrice demande s'il reconnaît l'existence du danger d'une révélation intempestive. Celle-ci n'est-elle pas de nature à donner naissance à des conflits encore plus forts au sein de la famille? Certes, les parents ne sauraient être contraints par la loi à lever le secret. Par contre, il devrait être permis aux enfants qui supposent qu'ils ont été conçus par don de gamètes d'avoir sur ce point toutes leurs certitudes.

Mme Sonja Becq (CD&V) revient sur l'affirmation d'un intervenant suivant laquelle la levée du secret n'est pas essentielle en soi. Si le secret est levé, par contre, il est primordial de l'opérer le plus tôt possible. L'intervenant s'interroge sur la pertinence d'une telle conception, car les recherches génétiques sont de plus en plus fréquentes dans la société actuelle. Le risque est grand que l'enfant découvre les modalités de sa conception à l'occasion d'une prise de sang ou d'un autre examen médical.

Het standpunt dat de onthulling van het geheim niet noodzakelijk zou zijn, overtuigt ook *mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld)* niet. Het wetsvoorstel dat zij en een ander lid hebben ingediend, strekt er integendeel net toe de ouders ertoe te bewegen het geheim te onthullen via een begeleiding door de vruchtbaarheidscentra of een koepelorganisatie. Wordt het risico van een ondoordachte onthulling onderzocht?

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) verwijst naar een evaluatie van de Nederlandse wetgeving van 2012 over de donatie van gameten, waaruit blijkt dat niet zozeer het geheim op zich een probleem is, maar veeleer het risico van een ongelegen onthulling. Telkens wanneer een evenwicht wordt gezocht tussen het bewaren of het onthullen van het geheim moet rekening worden gehouden met het belang van het kind, en dus met het genoemde risico. Medische onderzoeken dreigen dat geheim altijd aan het wankelen te brengen.

In Nederland werd zelfs geopperd om ouders ertoe te verplichten het geheim te doorbreken. Die oplossing werd uiteindelijk terzijde geschoven. In Australië staat die informatie in de geboorteakte. Toch denkt het lid niet dat een dergelijke vermelding verstandig is. Het doorbreken van het geheim past in een trend naar meer openheid en meer transparantie.

Voorzitter Muriel Gerkens vraagt zich af of het meest traumatiserende bij een ongelegen onthulling de context is waarin die onthulling gebeurt, met als gevolg dat de ouders voor het kind hun hoedanigheid van ouders verliezen, of de mededeling zelf dat de verwekking anders gegaan is dan normaal. Als het hoedanigheidsverlies van de ouders een probleem is, dan is de mededeling van genetische informatie wellicht niet het gepaste antwoord.

Men mag er immers niet van uitgaan dat de opheffing van de anonimiteit alle problemen in verband met de familiodynamiek kan oplossen.

De heer Guido Pennings (UGent) geeft toe dat een onthulling ongelegen kan zijn, maar betwist dat dit onvermijdelijk is. Heel wat kinderen stammen genetisch niet van hun twee ouders af. De wetgever mag de vaderschapstest niet veralgemenen. Geen enkele studie vermeldt dat de ongelegen onthulling een probleem vormt, ongeacht de verwekkingswijze.

Volgens de spreker ligt het aan de ouders om het geheim al dan niet te onthullen. Wie beslist om de verwekkingswijze niet te onthullen, doet dit vanuit de overtuiging dat dit noodzakelijk is voor de gezinscohesie. Of ze hierin correct oordelen, is een andere vraag. Wel

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) n'est pas non plus convaincue par la position suivant laquelle la levée du secret ne serait pas indispensable. Bien au contraire, la proposition de loi qu'elle a déposée avec un autre membre vise à sensibiliser les parents à lever le secret au moyen d'un accompagnement par les centres de fertilité ou par une organisation faïtière. Le risque d'une révélation intempestive a-t-il été analysé?

Mme Els Van Hoof (CD&V) renvoie à une évaluation de la législation néerlandaise de 2012 sur le don de gamètes, dont il ressort que le problème n'est effectivement pas tant le secret en soi, mais plutôt le risque d'une révélation intempestive. Toute recherche d'équilibre entre le fait de tenir le secret ou de le révéler doit prendre en considération l'intérêt de l'enfant et, partant, ce risque. Des examens médicaux risquent toujours de mettre ce secret à mal.

L'idée a même été lancée aux Pays-Bas d'obliger les parents à lever le secret. Cette solution n'a pas été retenue. En Australie, une telle information est inscrite dans l'acte de naissance. Le membre n'est toutefois pas d'avis qu'une telle inscription soit judicieuse. La levée du secret s'inscrit dans le mouvement vers plus d'ouverture et plus de transparence.

Mme Muriel Gerkens, présidente, se demande si le plus traumatisant dans une révélation intempestive consiste en le contexte dans lequel elle intervient, avec pour conséquence la disqualification des parents, ou l'information elle-même d'une conception différente. Si la difficulté réside dans la disqualification des parents, la réponse n'est sans doute pas celle d'une communication d'informations génétiques.

Il faut éviter de croire que la levée de l'anonymat pourra résoudre tous les problèmes de la dynamique familiale.

M. Guido Pennings (UGent) concède que la révélation intempestive peut intervenir, mais conteste son caractère inéluctable. De nombreux enfants ne sont génétiquement pas issus de leurs deux parents. Le législateur ne saurait généraliser le test de paternité. Aucune étude ne fait état d'une difficulté liée à la révélation intempestive, quelles que soit les modalités de conception.

Pour l'intervenant, le choix de lever le secret relève des responsabilités des parents. Ceux qui décident de ne pas révéler les modalités de conception le font par conviction que tel est nécessaire pour la cohésion de la famille. Qu'ils jugent correctement sur ce point

moet het duidelijk zijn dat buitenstaanders zich niet in de plaats van de ouders mogen stellen om een oordeel te vellen over de belangen die op het spel staan.

Als antwoord op het argument dat heel wat kinderen niet genetisch zouden afstammen van hun ouders, leidt de heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) uit officiële wetenschappelijke studies af dat minder dan één percent van de Belgische bevolking zich in die situatie bevindt.

2. Nadere regels in verband met de onthulling van het geheim

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) vraagt of er studies zijn die aangeven wat de ideale leeftijd is voor de onthulling van het geheim. Vanaf welke leeftijd zou een kind begrijpen wat met afstamming bedoeld wordt? Variëren de antwoorden op die vragen van kind tot kind? Beschikken de ouders over indicaties waarop ze zich kunnen baseren?

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) verwijst naar een Nederlandse studie, waarin staat dat de gemiddelde leeftijd van het kind bij de onthulling van het geheim 2,8 jaar bedraagt. Een internetstudie bij kandidaat-ouders en ouders met kinderen die via inseminatie zijn verwekt, geeft hetzelfde resultaat. Het geheim moet zo vroeg mogelijk worden onthuld, en wel door de ouders, en in een niet-conflictuele context. Een ongelegen of late onthulling van het geheim doet het kind geen goed. Een begeleiding van het kind zou tevens nuttig zijn. De spreker is er niet zeker van dat het vruchtbaarheidscentrum die begeleiding op zich moet nemen.

Voorzitter Muriel Gerkens vraagt om meer informatie over de wijze waarop de gegevens over de conceptie aan het kind kunnen of moeten worden verstrekt.

Voor de heer Yvon Englert (ULB) is het verstandig de geheimhouding te doorbreken op een leeftijd van 2 of 2,8 jaar. Daarover is evenwel geen enkele betrouwbare wetenschappelijke studie beschikbaar. De bestaande studies moeten met een korrel zout worden genomen, doordat de gezinnen in onze samenleving dergelijke zaken het liefst geheim houden. Door een en ander in een vroeg stadium te onthullen kan men voorkomen dat de indruk ontstaat dat de ouders iets hebben verborgen dat moest worden verborgen.

De heer Paul Cosyns (RCB) vindt dat het kind moet worden ingelicht nog voor het in staat is de situatie te begrijpen. Een dergelijke conceptie moet integraal deel uitmaken van de gezinsgeschiedenis. Meestal zal er bij de vader sprake zijn van terughoudendheid. Bij lesbische koppels doet zich dit zelden voor. Specifieke

est une autre question. Ce n'est cependant pas à des tiers à la famille de prendre la place des parents dans l'appréciation des intérêts en jeu.

En réponse à l'argument suivant lequel un grand nombre d'enfants ne seraient pas génétiquement issus de leurs parents, M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) déduit d'études scientifiques publiées que moins d'un pourcent de la population belge se trouve dans cette situation.

2. Modalités de la levée du secret

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) demande s'il existe des études qui indiquent l'âge idéal où la levée du secret doit être opérée. À partir de quel âge peut-on estimer qu'un enfant comprend la notion de descendance? Les réponses à ces questions dépendent-elles de chaque enfant? Les parents disposent-ils d'indications sur lesquelles se fonder?

Mme Els Van Hoof (CD&V) renvoie à une étude néerlandaise, qui évalue l'âge moyen de l'enfant lors de la levée du secret à 2,8 ans. Une enquête menée sur internet auprès des candidats parents et des parents suite à une insémination aboutit au même résultat. La levée du secret doit être opérée le plus tôt possible, par les parents, et dans un contexte non conflictuel. Une levée du secret intempestive ou tardive nuit à l'enfant. Un accompagnement de l'enfant serait en outre pertinent. L'intervenante n'est pas sûre que cet accompagnement doive être assuré par le centre de fertilité.

Mme Muriel Gerkens, présidente, demande plus de précisions sur la manière dont l'information peut ou doit être donnée à l'enfant sur sa conception.

Pour M. Yvon Englert (ULB), lever le secret à un âge de 2 ans ou de 2,8 ans est judicieux. Aucune étude scientifique fiable n'est toutefois disponible sur le sujet. Les études existantes sont biaisées en raison du secret des familles présent dans la société. Une révélation précoce permet d'éviter le message que les parents ont caché quelque chose qui devait être caché.

M. Paul Cosyns (CCB) estime que l'enfant doit être informé avant même d'être en état de comprendre la situation. Le fait d'être conçu de cette manière doit faire partie intégrante de l'histoire familiale. Dans la plupart des cas, c'est du côté du père que viendront les réticences. Celles-ci se rencontrent rarement dans

begeleiding van de vader zou een oplossing kunnen vormen.

C. Anonimiteit

1. Belangen van de partijen

a) Donoren

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) ziet de kwestie van de vrije keuze van de donoren tussen anonimiteit en identificatie als een belangenafweging tussen het recht “op” een kind en het recht “van” het kind. Er wordt immers vaak beweerd dat de afschaffing van de mogelijkheid voor de donor om anoniem te blijven, zou resulteren in een tekort aan donoren, wat de vruchtbaarheidstherapieën niet ten goede zou komen.

De donor de vrije keuze laten om al dan niet anoniem te blijven, heeft echter geen zin als die donor niet voldoende over de gevolgen van zijn daad is ingelicht. De verantwoordelijkheid met betrekking tot de donatie wordt voor de spreekster in de huidige situatie onvoldoende beklemtoond. Een anonieme student-donor kan pas veel later ten volle van de gevolgen van zijn daad bewust zijn, als ook hij met een gezin begint.

Volgens de spreekster zou de afschaffing van de vrije keuze voor de donoren uitmonden in een evolutie van hun profiel. Zo zouden alleen donoren die zich ten volle van de gevolgen van hun daad bewust zijn, ook tot die donatie overgaan. De ervaring in andere landen die de anonimiteit hebben afgeschaft, toont aan dat het tekort maar tijdelijk is en dat het profiel van de donoren evolueert.

De spreekster is verbaasd een andere spreker tegen de afschaffing van de anonimiteit te horen opwerpen dat de donor altijd moet kunnen weigeren in contact te komen met het kind. Daardoor lijkt die spreker te negeren dat sommige donoren een dergelijk contact wel accepteren. Zoveel aandacht voor een mogelijke weigering lijkt De spreekster bovendien een negatie van elke zin voor verantwoordelijkheid bij de donor. Het standpunt van de donor kan ook evolueren.

Voor de heer *Yvon Englert (ULB)* lijkt het geen twijfel dat het aantal donoren zal verminderen als de donor niet langer vrij kan kiezen voor anonimiteit. Bij een dergelijk tekort zullen de ouders zich richten naar andere landen, zoals Denemarken, die hen oplossingen zullen voorstellen. Nu al gaan Zweedse ouders voor een behandeling naar Denemarken en zijn die in de Zweedse statistieken nergens te bespeuren.

les couples lesbiens. Un accompagnement spécifique du père pourrait apporter une solution.

C. Anonymat

1. Intérêts des parties

a) Donneurs

Mme Valerie Van Peel (N-VA) place la question du libre choix des donneurs entre l’anonymat et l’identification sur une balance des intérêts comprenant le droit “à” l’enfant et le droit “de” l’enfant. Il est en effet souvent affirmé que la suppression de la possibilité pour le donneur de rester anonyme aurait pour conséquence une pénurie de donneurs, néfaste aux thérapies de la fertilité.

Laisser au donneur le libre choix de rester anonyme ou non n’a toutefois pas de sens si ce donneur n’est pas assez informé des conséquences de son acte. La responsabilité du don n’est, pour l’intervenante, pas assez affirmée dans la situation actuelle. Un étudiant donneur anonyme peut ne prendre pleinement conscience des conséquences de son acte que bien plus tard, lorsque lui aussi fonde une famille.

Pour le membre, supprimer le libre choix des donneurs aboutirait à une évolution dans leur profil. Ainsi, seuls des donneurs pleinement conscients de conséquences de leur acte de don le poseraient. L’expérience d’autres États qui ont abrogé l’anonymat démontre que la pénurie n’est que temporaire et que le profil des donneurs évolue.

L’intervenante s’étonne d’entendre un orateur opposer à la suppression de l’anonymat que le donneur doit toujours pouvoir refuser le contact avec l’enfant. Ce faisant, cet orateur lui semble nier la réalité que certains donneurs acceptent un tel contact. Mettre en avant la possibilité d’un tel refus lui paraît en outre nier toute responsabilité du donneur. Le point de vue du donneur peut également évoluer.

Pour *M. Yvon Englert (ULB)*, il est indubitable que le nombre de donneurs sera réduit si le libre choix de l’anonymat pour les donneurs est abrogé. Face à une telle pénurie, les parents se tourneront vers d’autres États, comme le Danemark, qui leur proposeront des solutions. Déjà à l’heure actuelle, des parents suédois vont au Danemark se faire soigner et n’apparaissent nulle part dans les statistiques suédoises.

De spreker verzekert dat de donoren in de fertiliteitskliniek van het Erasmusziekenhuis worden opgevolgd. Zij krijgen de nodige informatie om alle gevolgen van hun handeling te kunnen begrijpen. Er heeft een onderhoud en een psychologische evaluatie plaats. Als de rijpheid van de donor een probleem doet rijzen of als de betrokkene om pathologische redenen wil doneren, wordt de donatie geweigerd. Er wordt rekening gehouden met het eventuele risico van spijt achteraf. Op dergelijke spijtgevoelens wordt in de wetenschappelijke literatuur weinig ingegaan.

De heer Englert onderschrijft de door de indieners van het wetsvoorstel voorgestelde nieuwe nadere regels inzake anonimiteit, volgens welke het kind vanaf zijn achttiende met de donor contact kan opnemen als die daarin toestemt.

Mevrouw Jehanne Sosson (UCL) herinnert aan de resultaten van de studies in Zweden waaruit een evolutie van het profiel van de donoren blijkt. Als aan de donatie een verantwoordelijkheid wordt gekoppeld, leidt dat tot een wijziging van het profiel van de mensen die ertoe overgaan. Gametendonatie is op zich een onbaatzuchtige daad, maar heeft voor sommigen ook een zekere betekenis die sommige huidige donoren er niet aan geven.

De heer Guy Brusselmans (vzw Donorfamilies) betreurt het gebrek aan betrouwbare gegevens over het aantal donoren. De studies in Zweden en het Verenigd Koninkrijk blijken echter alle aan te tonen dat na een eerste periode van tekort, het aantal donoren toeneemt. Ook het profiel van de donoren evolueert. De spreker denkt voorts dat België bij een ongewijzigde wetgeving hoe dan ook met een almaar toenemend tekort zal kampen.

Geen enkele analyse van de gegevens in Zweden mag voorbijgaan aan de context van de zorg in dat land, waar zich tekorten voordoen en op talrijke gebieden wachtlijsten ontstaan. Dat Zweedse ouders naar Denemarken trekken, moet ook in dat licht worden onderzocht. Daarenboven wordt, ongeacht het land, een algemene toename van de vraag vastgesteld.

De heer Herman Tournaye (UZ Brussel) nuanceert de bewering dat de typische gametendonor een student is die weinig voeling heeft met de situatie. Het is mogelijk dat dit in het verleden wel het geval is geweest. Thans is naar verluidt niet langer meer dan 10 % van de donoren student. De rest bestaat uit mensen die reeds in het actieve leven staan, die zelf ouder zijn, en die soms zelfs daartoe worden aangezet door de andere ouder, die zich bewust is geworden van de onvruchtbaarheidsproblemen en de schaarste.

L'orateur assure qu'au sein de la Clinique de la fertilité de l'Hôpital Erasme, un suivi des donneurs est assuré. Des informations leur sont données afin qu'ils comprennent toutes les conséquences de l'acte de don. Un entretien et une évaluation psychologique ont lieu. Si la maturité du donneur pose un problème ou si ce geste est motivé par des raisons pathologiques, le don est refusé. Le risque éventuel de regret après-coup est envisagé. Un tel regret est peu documenté dans la littérature scientifique.

L'intervenant souscrit à la nouvelle modalité d'anonymat, proposée par les auteurs de la proposition de loi, suivant laquelle l'enfant peut entrer en contact avec le donneur à partir de l'âge de 18 ans, pour autant que le donneur y souscrive.

Mme Jehanne Sosson (UCL) rappelle les résultats des études en Suède qui démontrent une évolution dans le profil des donneurs. La responsabilité du don entraîne une modification de ceux qui y procèdent. Le don de gamètes est en soi un geste désintéressé; il a cependant aussi une signification donnée, qui n'est pas celle de certains donneurs actuellement.

M. Guy Brusselmans (ASBL "Donorfamilies") regrette le manque de données fiables sur le nombre de donneurs. Cependant, les études menées en Suède et au Royaume-Uni semblent toutes démontrer qu'après une première période de pénurie, le nombre de donneurs augmente. Le profil des donneurs évolue aussi. L'intervenant estime par ailleurs qu'à législation inchangée, la Belgique connaîtra elle aussi une pénurie de plus en plus forte, de toute manière.

Toute analyse des données en Suède doit être replacée dans le contexte des soins dans cet État, qui connaît des situations de pénurie et de listes d'attente dans de nombreux domaines. Le fait que des parents suédois se dirigent vers le Danemark doit également être étudié sous ce prisme. En outre, une augmentation générale de la demande est notée, quel que soit l'État.

M. Herman Tournaye (UZ Brussel) nuance l'affirmation suivant laquelle le donneur-type de gamètes serait un étudiant peu au fait de la situation. Tel a effectivement pu être le cas par le passé. Dans la situation actuelle, pas plus de 10 % des donneurs seraient encore des étudiants. Le reste est constitué de personnes déjà dans la vie active, parents eux-mêmes, parfois même incités par l'autre parent, sensibilisé aux problèmes d'infertilité et à la situation de pénurie.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) wijst erop dat een spreker heeft gesteld dat naar verluidt 80 % van de kenmerken van een individu op de genetica terug te voeren is en dat die dus voor de helft van de donor afhangt. Het lid heeft vragen bij de aard van die kenmerken. Zijn die alleen lichamelijk? Is de invloed van de vader in de sociale betekenis van het woord dermate zwak? Is het optreden van de donor dusdanig doorslaggevend?

De heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) licht toe dat de voormelde 80 % een maximum is en dat die betrekking heeft op de lichamelijke kenmerken, de gedragingen, en de risico's en de frequentie waarmee ziektes voorkomen. In sommige gevallen is de rol van het genoom verantwoordelijk voor slechts 10 % van die erfelijke aanleg in andere dan weer tot 80 %

De spreker beschouwt zich als minder gekwalificeerd om te antwoorden op de vraag welke invloed de vader in de sociale betekenis van het woord uitoefent. Zijn rol is zeker belangrijk. Volgens de heer Cassiman is die invloed op kenmerken en ziekten van het kind echter minder belangrijk dan die van de biologische ouder.

Mevrouw Karin Jiroflée (sp.a) vindt dat de besprekingen te weinig over de bekommelingen van de donoren gaan. De donatie houdt voor de donor een levenslange verbintenis in. Op het ogenblik dat de donatie plaatsvindt, verricht de donor zijn handeling in het kader van een welbepaalde overeenkomst. Hij kan niet voorspellen hoe zijn persoonlijke evolutie, noch die van de samenleving zal verlopen.

Een van de sprekers heeft een onderscheid gemaakt tussen het begrip "donor" en het begrip "ouder". Welk standpunt nemen de andere sprekers daarover in?

De heer Guido Pennings (UGent) is niet overtuigd door het argument dat het standpunt van anonieme donoren per se evolueert en dat zij uiteindelijk voor identificatie zouden opteren. Dat argument is immers omkeerbaar en kan ertoe leiden dat geïdentificeerde donoren ertoe komen de voorkeur te geven aan de anonimiteit. Een overeenkomst moet worden nageleefd, ongeacht eventuele spijt achteraf van de bij die overeenkomst betrokken partijen.

Tevens nuanceert de spreker het argument dat identificatie zou resulteren in een ouder donorprofiel, waarbij de betrokkenen zelf al kinderen hebben. Er wordt immers verwezen naar het recentste rapport van de Human Fertilisation and Embryology Authority (HFEA) in het Verenigd Koninkrijk, dat gewag maakt van een groter aantal donoren jonger dan 25 jaar en een kleiner aantal donoren die al kinderen hebben. Volgens de spreker

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) évoque qu'un intervenant a soutenu que 80 % des caractéristiques d'un individu seraient tributaires de la génétique et dépendent donc pour moitié du donneur. Le membre s'interroge sur la nature de ces caractéristiques. Sont-elles uniquement physiques? L'influence du père au sens social du terme est-elle aussi faible? L'intervention du donneur est-elle à ce point déterminante?

M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) précise que les 80 % précités constituent un maximum et portent sur les caractéristiques physiques, les comportements, les risques et les fréquences d'apparition de maladies. Dans certains cas, le génome n'est responsable qu'à concurrence de 10 % de cette prédisposition héréditaire, dans d'autres à concurrence de 80 %.

L'intervenant estime être moins qualifié pour répondre à la question de savoir quelle est l'influence du père au sens social. Son rôle est certainement important. Toutefois, pour M. Cassiman, cette influence sur les caractéristiques et les maladies de l'enfant est moins importante que celle du parent biologique.

Mme Karin Jiroflée (sp.a) estime que les discussions portent trop peu sur les préoccupations qui animent les donneurs. Le don engage le donneur pour toute sa vie. Au moment du don, le donneur opère son acte dans le cadre d'une convention déterminée. Il ne peut préjuger ni de son évolution personnelle, ni de l'évolution de la société.

L'un des intervenants a distingué les notions de donneur et de parent. Quelle est la position des autres orateurs?

M. Guido Pennings (UGent) n'est pas convaincu par l'argument suivant lequel les donneurs anonymes évoluent nécessairement dans leur point de vue vers le principe de l'identification. Cet argument est en effet réversible et peut amener des donneurs identifiés à évoluer dans leurs conceptions vers une préférence pour l'anonymat. Une convention doit être respectée, quels que soient les éventuels regrets *a posteriori* des parties à ladite convention.

L'orateur nuance également l'argument suivant lequel l'identification aboutirait à un profil de donneurs plus âgé, déjà parents eux-mêmes. Il est en effet renvoyé au dernier rapport de l'"Human Fertilisation and Embryology Authority" (HFEA) du Royaume-Uni, qui fait état d'un plus grand nombre de donneurs de moins de 25 ans et d'un plus petit nombre de donneurs déjà parents. L'intervenant pense que cette évolution se

zal die evolutie zich des te meer doorzetten als de aan de donor toegekende vergoeding wordt opgetrokken.

De heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) denkt dat een campagne om donoren te vinden kan werken, op voorwaarde dat alle betrokkenen vooraf weten wat hun respectieve verantwoordelijkheden zijn en mits de maatschappelijke aanvaarding van het systeem een verworvenheid is.

In het buitenland bestaan voorbeelden van dergelijke succesvolle campagnes. Zelfs in het hypothetisch geval dat de anonimiteit wordt opgeheven, zal dat niet beletten donoren te vinden.

De heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent) zou willen geloven dat een verandering van de regels een profielwijziging van de donoren zou impliceren. Mocht dat het geval zijn, dan zouden wellicht niet langer een tiental spermabanken naast elkaar kunnen bestaan. Er zou tot een schaalvergroting moeten worden overgegaan. Grotere centra zouden zich dan op eenvormige wijze moeten belasten met de donorwerving. Voorts zou de wetgever de regels in verband met de toegestane vergoeding van de donoren moeten bijsturen. De schaalvergroting zou aansluiten bij de tendens tot centralisatie, die nu al tot uiting komt in het verzoek van verscheidene sprekers om te kunnen beschikken over één enkel centraal aanspreekpunt.

Mevrouw Candice Autin (CHU Saint-Pierre) herinnert eraan dat de Belgische wet spermadonatie met een geïdentificeerde donor toestaat. De Belgische vruchtbaarheidscentra behandelen ouders die zich met zo'n geïdentificeerde donor komen aandienen.

De spreekster is verbaasd over de stelling dat de genetische eigenschappen een doorslaggevende rol spelen. De wet van 5 mei 2014 houdende de vaststelling van de afstamming van de meemoeder staat toe een afstammingsband met een meemoeder vast te stellen zonder dat er tussen haar en het kind noodzakelijkerwijs een genetische band bestaat. Donoren hebben volstrekt geen zin ouder te worden van de kinderen die ingevolge hun donatie geboren worden. Al evenmin hebben de ouders zin de donor een ouderrol te verlenen.

Mevrouw Autin verzekert dat Nederlandse paren zich door de Belgische vruchtbaarheidscentra doen behandelen, louter om aanspraak te kunnen maken op de bij de Belgische wet vastgelegde nadere anonimiteitsregels. Internationale patiëntenmobiliteit biedt ouders die geen identificatie van de donor willen, de mogelijkheid in een andere Staat een oplossing te zoeken.

marquera d'autant plus si l'indemnité accordée au donneur est augmentée.

Pour *M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven)*, une campagne en vue de trouver des donneurs peut fonctionner, pour autant que tous les acteurs sachent à l'avance quelles sont leurs responsabilités respectives et que l'acceptation sociétale du système soit acquise.

Des exemples de telles campagnes fructueuses peuvent être trouvés à l'étranger. Même l'hypothèse d'une levée éventuelle de l'anonymat n'empêche pas de trouver des donneurs.

M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent) voudrait croire qu'une modification des règles impliquerait une évolution du profil des donneurs. Si tel devait être le cas, il ne saurait sans doute plus coexister une dizaine de banques de sperme différentes. Il faudrait procéder à un élargissement d'échelle. De plus grands centres devraient alors se charger du recrutement des donneurs, sur une base uniforme. Le législateur devrait par ailleurs revoir les règles en matière d'indemnité autorisée des donneurs. L'élargissement d'échelle s'inscrirait dans la tendance de centralisation, déjà perceptible dans la demande de plusieurs intervenants de disposer d'un point de contact central et unique.

Mme Candice Autin (CHU Saint-Pierre) tient à rappeler que la loi belge autorise le don de sperme avec un donneur identifié. Les centres de fertilité belges traitent des parents qui viennent avec un tel donneur identifié.

L'intervenante s'étonne de l'affirmation d'un rôle prépondérant des attributs génétiques. En effet, la loi du 5 mai 2014 portant établissement de la filiation de la coparenté, permet l'établissement d'un lien de filiation avec une coparente, sans nécessairement qu'existe entre elle et l'enfant une relation de nature génétique. Les donneurs n'ont aucune envie de devenir parent des enfants nés à la suite de leur don. Les parents n'ont pas non plus envie de conférer au donneur un rôle de parent.

L'oratrice assure que des couples néerlandais se font traiter par les centres belges de fertilité, justement pour bénéficier des modalités d'anonymat organisées par la loi belge. La mobilité internationale des patients permet à des parents qui ne veulent pas de l'identification du donneur de chercher une solution dans un autre État.

Volgens de heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent) mag het aantal Nederlandse stellen die wegens onvruchtbaarheid in België worden behandeld niet worden overschat. Uit Frankrijk komen er veel meer dan uit Nederland.

Mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw Donorkinderen) is echter van mening dat er heel veel koppels uit Nederland naar België komen. Volgens haar heeft dat evenwel niets te maken met de nadere voorwaarden die de Belgische wet bepaalt in verband met de anonimiteit van de donor, want door een manco in de Nederlandse wetgeving aangaande het invriezen van gameten zouden gameten van anonieme donoren kunnen worden gebruikt. De echte redenen waarom Nederlandse koppels naar België komen, zouden te maken hebben met de kwaliteit van de Belgische fertiliteitscentra en met de wachtlijsten in Nederland.

b) Ouders

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) stelt vast dat het standpunt dat de ouders de vrije keuze moeten krijgen tussen de anonimiteit of de bekendmaking van de donor, slechts de goedkeuring wegdraagt van een minderheid van de gastsprekers. De ouders worden daarmee met een loodzware verantwoordelijkheid belast. Op welke grond kan men stellen dat de ouders de vrije keuze zouden moeten hebben? De spreker zelf is er niet van overtuigd dat die vrije keuze echt noodzakelijk is.

De heer Yvon Englert (ULB) wil de anonimiteit niet zozeer bekijken vanuit een evenwicht tussen het voortplantingsrecht van de ouders en het recht van het kind om zijn afkomst te kennen. Hij geeft de voorkeur aan een analyse die de toenadering beoogt tussen het gezin met een kind dat via gametendonatie is verwekt, en alle andere gezinnen in de samenleving.

Elk gezin krijgt te maken met twijfel en moeilijkheden, maar toch nemen de ouders de verantwoordelijkheid op zich een kind ter wereld te brengen. Niemand ontkent de ouders die drager zijn van een genetische aandoening, het recht een gezin te stichten. De spreker stelt dat iedereen het recht heeft zelf het ogenblik en de wijze van voortplanting te kiezen. Dat de voortplanting met donorgameten gebeurt, doet daar niets aan af.

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) onthoudt van de uiteenzetting van de vzw die de ouders met een kind uit gametendonatie vertegenwoordigt, dat die ouders de meest uiteenlopende emoties beleven. Hun kinderwens is begrijpelijk. Er moeten knopen worden doorgehakt. De standpunten over welke ingrepen wel en welke niet aanvaardbaar zijn, veranderen elke dag. De ouders

Pour M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent), il ne faut pas surestimer le nombre de couples néerlandais se faisant traiter en Belgique pour infertilité. Ces couples sont nettement moins nombreux que ceux provenant de France.

Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL "Donorkinderen") estime au contraire que nombreux sont ces couples néerlandais qui viennent en Belgique. Par contre, y voir l'influence des modalités organisées par la loi belge sur l'anonymat des donneurs est inexact aux yeux de l'oratrice, car une faille dans la législation néerlandaise sur la congélation des gamètes permettrait l'utilisation de gamètes provenant de donneurs anonymes. Les vraies raisons de la venue de couples néerlandais seraient à trouver dans la qualité des centres de fertilité belges et dans l'existence de listes d'attente aux Pays-Bas.

b) Parents

Mme Sonja Becq (CD&V) évalue que la position suivant laquelle les parents doivent recevoir le libre choix entre l'anonymat ou l'identification du donneur est minoritaire au sein des personnes auditionnées. La responsabilité ainsi donnée aux parents est très importante. Sur quelle base peut-on soutenir que le libre choix devrait revenir aux parents? L'intervenante n'est pour sa part pas convaincue que ce libre choix s'impose.

Plutôt que d'analyser l'anonymat sous le prisme d'un équilibre entre les droits reproductifs des parents et les droits des enfants à connaître leurs origines, M. Yvon Englert (ULB) préfère une analyse qui vise à rapprocher la famille composée d'un enfant issu d'un don de gamètes de toutes les autres familles dans la société.

Toute famille connaît des moments de doute, des moments de difficulté, et les parents prennent tout de même la responsabilité de mettre au monde un enfant. Personne ne conteste le droit de fonder une famille à des parents porteurs d'une maladie génétique. L'orateur affirme le droit à chacun de choisir le moment et les modalités de la reproduction. Le fait que la reproduction soit opérée par le truchement d'un don de gamètes n'y change rien.

Mme Valerie Van Peel (N-VA) retient de l'intervention de l'ASBL représentant des parents ayant fait appel à un don de gamètes que ces parents passent par toute une palette d'émotions. Leur désir d'enfant est compréhensible. Des choix doivent être opérés. Les points de vue sur les interventions admissibles ou non évoluent chaque jour. Les parents posent un choix au moment

maken een keuze op het ogenblik dat de donatie wordt uitgevoerd. Op datzelfde ogenblik kiezen zij mogelijkere wijze voor de anonimiteit van de donor. Jaren later, wanneer de emoties zijn weggeëbd, kan men in overweging nemen of de juiste keuze werd gemaakt.

Door het aantal nadere voorwaarden inzake anonimiteit te verhogen en de ouders de keuze tussen die nadere voorwaarden te laten, creëert het wetsvoorstel volgens de spreker een stelsel dat voor evenveel conflictfactoren in de gezinnen zal zorgen. De kinderen worden geconfronteerd met een keuze die emotioneel werd gemaakt. Er zullen vijf verschillende categorieën bestaan van kinderen die via donatie zijn verwekt.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) stelt eveneens vast dat de vzw die de ouders vertegenwoordigt, ervoor pleit de verantwoordelijkheid voor de keuze tussen een anonieme en een bekende donor niet volledig bij de ouders te leggen. Wie zou die keuze dan moeten maken? Volgens welke principes zou die keuze moeten worden gemaakt? Is de vzw van mening dat anonieme donatie gewoonweg moet worden afgeschaft?

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) vraagt eveneens meer uitleg over het percentage betrokken ouders dat principieel tegen anonieme donatie is gekant.

De heer Guy Brusselmans (vzw Donorfamilies) wijst er nadrukkelijk op dat geen enkel koppel dat een beroep heeft gedaan op donorgameten, erom vraagt de anonieme donatie gewoonweg af te schaffen. Naarmate zij dieper op de situatie ingaan, beseffen de ouders echter almaar meer dat anonimiteit als principe moeilijk te handhaven valt. Het klopt dat sommige ouders hierover nog niet echt hebben nagedacht.

Anderen willen zich niet laten beïnvloeden door mensen die er al te nadrukkelijk voor pleiten anonieme donatie af te schaffen. Nochtans komt elke ouder die een reflectietraject start, volgens de spreker vroeg of laat tot het besluit dat anonimiteit ethisch niet te verdedigen is en niet aan het kind kan worden uitgelegd.

Op het ogenblik van de verwekking verkeren de ouders in een heel andere geestesgesteldheid. Het enige wat telt, zijn de kindwens en de zekerheid over middelen te beschikken om iets te doen aan de onvruchtbaarheid. De angst maakt de ouders blind voor de toekomst. In die situaties zou de heer Brusselmans het verkeerd vinden de ouders de keuzevrijheid te laten: méér keuze betekent in deze niet méér vrijheid.

De spreker verduidelijkt dat hij niet kan spreken uit naam van alle ouders die een beroep hebben gedaan

où le don est réalisé. À ce moment, ils peuvent souscrire à l'anonymat du donneur. Des années plus tard, à un moment où les émotions sont mieux canalisées, la pertinence du choix peut être reconsidérée.

En multipliant les modalités d'anonymat et en permettant aux parents de choisir entre ces modalités, la proposition de loi organise donc, aux yeux de l'oratrice, un système qui introduit autant de facteurs de conflits dans une famille. Les enfants se voient opposer un choix posé dans l'émotion. Cinq catégories d'enfants issus d'un don cohabiteront.

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) note elle aussi le plaidoyer de l'ASBL représentant des parents de ne pas laisser l'entière responsabilité du choix entre donneur anonyme et donneur identifié aux mains des parents. Qui devrait alors poser ce choix? Selon quels principes ce choix devrait-il être posé? L'ASBL est-elle d'avis que l'anonymat devrait être abrogé purement et simplement?

Mme Els Van Hoof (CD&V) sollicite également plus de précisions sur la proportion de parents concernés qui sont opposés à l'anonymat par principe.

M. Guy Brusselmans (ASBL "Donorfamilies") assure que tous les parents ayant fait appel à un don de gamètes ne sont pas favorables à une suppression pure et simple de l'anonymat. Par contre, au fur et à mesure qu'ils analysent la situation, les parents comprennent de plus en plus que l'anonymat est un principe difficile à maintenir. Certains parents, il est vrai, n'ont pas encore vraiment réfléchi à la question.

D'autres ne désirent pas être influencés par des partisans trop affichés d'une suppression de l'anonymat. Pourtant, tout parent qui entame un parcours de réflexion aboutit tôt ou tard, selon l'intervenant, à la conclusion que l'anonymat est indéfendable moralement et ne peut être expliqué à l'enfant.

Au moment de la conception, les parents sont dans un tout autre état d'esprit. Seul prévaut leur désir d'enfant; seul compte l'assurance de disposer de moyens de lutter contre l'infertilité. Le futur disparaît sous l'angoisse des parents. Dans ces situations, laisser aux parents le droit de choisir est pour M. Brusselmans une erreur: plus de choix ne signifie ici pas plus de liberté.

L'orateur précise qu'il ne peut parler au nom de tous les parents ayant fait appel à un don de gamètes. Son

op gametendonatie. Zijn vereniging, die volgens hem de eerste was waarbij dergelijke ouders zich konden aansluiten, telt een vijftigtal leden. Zij werkt met de kinderen en met alle leden van het gezin binnen een uitgebreid raamwerk. De heer Brusselmans geeft toe dat de ouders die de stap zetten om met zijn vereniging in contact te treden, ongetwijfeld een open blik hebben waardoor zij de argumenten die de vzw verdedigt, ook kunnen oppikken. De vraag naar de representativiteit van de vzw is echter bijkomstig. De wetgever moet zijn verantwoordelijkheid nemen en uitmaken of hij het principiële recht van de ouders om voor anonimiteit te kiezen, al dan niet moet handhaven.

Tevens valt volgens de heer Brusselmans een verschil vast te stellen tussen heteroseksuele en lesbische koppels. In het tweede geval wordt de onvruchtbaarheid van de ouders niet opgevat als een aantasting van de natuurlijke gang van zaken. Volgens de spreker doen de lesbische koppels niet moeilijk over een afschaffing van de anonimiteit.

De heer Herman Tournaye (UZ Brussel) verwijst naar de werkzaamheden van mevrouw Schenfield, die gespecialiseerd is in ethische en reproductieve vraagstukken en die stelt dat, bij gebrek aan op bewijzen gebaseerde wetenschappelijke gegevens, de meest ethische oplossing erin bestaat de ouders zelf de keuze te geven tussen de anonimiteit en de identificatie van de donor. Zo niet worden verkeerde ethische argumenten gehanteerd. De keuze van de ouders is overigens de omvattende ethische keuze die het leven van de kinderen bepaalt.

Als men bovendien de ouders de keuzevrijheid ontzegt, dan komt dat voor de spreker neer op een niet te verantwoorden verschil in behandeling tussen ouders, naar gelang van de voortplantingsomstandigheden.

De heer Luc Roegiers (CUSL) stelt vast dat de wetgeving van 2007 de ouders de verantwoordelijkheid heeft gegeven om te kiezen tussen anonimiteit en identificatie. Door de keuzemogelijkheden voor de ouders te vergroten, benadrukken de indieners van het wetsvoorstel die exclusieve verantwoordelijkheid van de ouders nog meer. Als gevolg van die keuzeverruiming zullen volgens de spreker de mogelijke conflicten tussen de ouders en het kind verheugen.

In haar centrum behandelt *mevrouw Candice Autin (UMC Sint-Pieter)* hoofdzakelijk vrouwenkoppels of alleenstaande vrouwen. Infertiliteitsbehandelingen wegens azoöspermie bij de vader komen in haar centrum niet vaak voor (10 %). De situatie is dan anders doordat sprake is van een narcistische kwetsuur bij de vader.

association, qui est selon lui la première à regrouper de tels parents, fédère une cinquantaine de membres. Elle travaille avec les enfants et tous les membres de la famille dans un cadre élargi. M. Brusselmans concède que les parents qui font la démarche de contacter son association doivent sans doute présenter une ouverture d'esprit qui les rend sensibles aux arguments défendus par l'association. La question de la représentativité de l'association est cependant accessoire. Il revient au législateur de prendre ses responsabilités et de déterminer s'il doit ou non maintenir le principe du droit des parents de choisir l'anonymat.

Une différence est également notée, selon M. Brusselmans, entre les couples hétérosexuels et les couples lesbiens. Dans le second cas, l'infertilité d'un des parents n'est pas conçue comme une atteinte à la nature des choses. Or, selon l'orateur, la suppression de l'anonymat n'est pas considérée par les couples lesbiens comme un problème.

M. Herman Tournaye (UZ Brussel) renvoie aux travaux de Mme Schenfield, spécialiste des questions d'éthique et de reproduction, suivant laquelle, à défaut de données scientifiques fondées sur des preuves, la solution la plus éthique consiste à laisser aux parents eux-mêmes le choix entre l'anonymat ou l'identification du donneur. À défaut, des arguments éthiques erronés sont utilisés. Le choix des parents est d'ailleurs le choix éthique transversal qui gouverne la vie des enfants.

En outre, dénier aux parents le droit de choisir revient, pour l'intervenant, à introduire une différence de traitement entre parents selon les modalités de reproduction, sans justification admissible.

M. Luc Roegiers (CUSL) constate que la législation de 2007 a conféré aux parents la responsabilité de choisir entre l'anonymat et l'identification. En proposant de multiplier les choix pour les parents, les auteurs de la proposition de loi accentuent encore cette responsabilité unique des parents. Cette accentuation ira de pair, selon l'intervenant, avec une polarisation des conflits entre les parents et l'enfant.

Dans son centre, *Mme Candice Autin (CHU Saint-Pierre)* traite une majorité de couples de femmes ou des femmes seules. Le traitement de l'infertilité pour cause d'azoospermie du père constitue dans son centre une minorité, de l'ordre de 10 % des cas. La situation est alors différente en raison d'une blessure narcissique qui

Spijtgevoelens komen echter voor in alle categorieën van behandelde gezinnen.

Zo wordt in heel wat situaties soms spijt gevoeld na de geboorte van het kind. Die spijt komt bijvoorbeeld voor na bepaalde in-vitrofertilisaties, en zelfs na volkomen natuurlijke verwekkingen. Bij gametendonatie speelt geen enkele hormonale overweging mee, aangezien lesbische koppels en heterokoppels waarin een van de partners onvruchtbaar is, niet met hormonen worden behandeld.

De heer Guido Pennings (UGent) is van mening dat de bestaande wetgeving, die de ouders de keuze laat tussen anonimiteit en identificatie, nog niet tot rampzalige situaties heeft geleid. De ouders beletten die verantwoordelijkheid uit te oefenen, zou volgens de spreker neerkomen op een zekere vorm van paternalisme.

De spreker ziet geen enkele reden om op dit vlak af te wijken van het beginsel dat de ouders de beslissingen aangaande hun kinderen nemen. Zo kunnen de ouders beslissen om een beroep te doen op afgestaan genetisch materiaal. Dat beginsel zelf mag niet worden opgeheven. De wetgever moet over een voldoende stevige grondslag beschikken als hij de uitoefening van een recht wil verbieden. Volgens de heer Pennings wijst niets erop dat de ouders onvoldoende zouden nadenken over de gevolgen van een gametendonatie of over de nadere voorwaarden voor een eventuele anonimiteit.

Wetenschappelijke onderzoeken tonen volgens de spreker aan dat spijtbetuigingen *a posteriori* bij ouders hoofdzakelijk gebonden zijn aan individuele factoren. Met de invoering van donorprofielen zou spijt soms kunnen worden voorkomen ingeval de ouders hun standpunt zouden herzien. Zij zouden dan immers minstens beschikken over de gegevens op basis waarvan het donorprofiel werd opgemaakt.

c) Kinderen

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) is verbaasd over de bewering van een spreker als zouden weinig kinderen die met donorgameten zijn verwekt, op zoek gaan naar hun oorsprong. Andere sprekers hebben statistische gegevens aangereikt waarmee die bewering wordt ontkracht. De samenleving zet zich almaar meer af tegen een cultuur van geheimhouding.

Volgens de spreker staat de zoektocht naar de afkomst centraal. Een kind wil weten hoe het ter wereld is gekomen en wie zijn verwekkers zijn. Ingeval die twee vragen onbeantwoord blijven, kan dat nefaste gevolgen hebben voor de persoonlijkheidsontwikkeling.

touche le père. Par contre, des regrets se rencontrent dans toutes les catégories de familles traitées.

Les regrets parfois rencontrés après la naissance de l'enfant concernent un grand nombre de situations. Ces regrets s'expriment par exemple après certaines fécondations *in vitro*, et même après des conceptions par voie purement naturelle. Dans le cadre d'un don de gamètes, aucune considération de nature hormonale ne joue, car les couples lesbiens et les couples hétérosexuels où l'un des partenaires est infertile ne sont pas traités par hormones.

M. Guido Pennings (UGent) estime que la législation actuelle, qui laisse aux parents le choix de décider entre l'anonymat et l'identification, n'a encore donné lieu à aucune situation dramatique. Empêcher aux parents d'exercer cette responsabilité reviendrait selon l'orateur à instaurer une forme de paternalisme.

L'intervenant ne voit aucune raison, dans cette matière, de déroger au principe suivant lequel les parents prennent les décisions concernant leurs enfants. Les parents peuvent ainsi décider s'il font appel à du matériel génétique donné. Ce principe même ne saurait être abrogé. Le législateur doit disposer d'un fondement suffisant s'il entend interdire l'exercice d'un droit. Pour M. Pennings, rien ne permet d'affirmer que les parents ne réfléchiraient pas suffisamment aux conséquences d'un don de gamètes ou aux modalités d'un éventuel anonymat.

Des études scientifiques démontrent selon l'orateur que les regrets *a posteriori* de parents dépendent principalement de facteurs individuels. L'instauration de profils de donneurs permettrait d'éviter certains de ces regrets, au cas où les parents changeraient de point de vue. Ils disposeraient en effet au moins des informations sur la base desquelles le profil du donneur a été défini.

c) Enfants

Mme Valerie Van Peel (N-VA) s'étonne de l'affirmation d'un intervenant, suivant laquelle il ne s'agirait que d'une minorité d'enfants issus d'un don de gamètes qui seraient à la recherche de leurs origines. D'autres intervenants ont apporté des données statistiques contredisant cette affirmation. La société se départit de plus en plus d'une culture du secret.

Pour l'oratrice, la recherche des origines est centrale. Un enfant veut savoir comment il est venu au monde et qui sont ses géniteurs. Ces deux questions, si elles restent sans réponse, peuvent déstabiliser une personnalité. Le législateur doit analyser comment satisfaire

De wetgever moet nagaan hoe hij aan die behoefte tegemoet kan komen, en dient daarbij rekening te houden met alle betrokken partijen.

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) onthoudt van het betoog van een gastspreker dat de zoektocht naar de afkomst niet noodzakelijkerwijze verloopt via een ontmoeting met de verwekker. Informatie die de identiteit niet prijsgeeft, zou volstaan. Het zou het lid verbazen mocht een kind met die gegevens genoeg nemen en helemaal afzien van het idee ooit zijn verwekker te ontmoeten. Op grond van welk beginsel kan de donor elke ontmoeting met het kind weigeren? Welke waarden worden tegen elkaar afgewogen om het recht van de donor te laten primeren op het recht van het kind?

De heer Daniel Senesael (PS) deelt het standpunt van een gastspreker dat de prioriteit die aan de zoektocht naar de afkomst wordt gegeven, duidt op een ongepaste verheerlijking van de genetica. Bewaart het wetsvoorstel een goed evenwicht tussen de belangen die in het geding zijn?

Voorzitter Muriel Gerkens vraagt om meer uitleg over de wijze waarop aan het kind informatie over zijn verwekker kan of moet worden gegeven.

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) merkt op dat het recht zijn afkomst te kennen al ruimschoots besproken is geweest in het raam van de adoptiewetgeving. Ondanks het onderscheid dat een spreker tussen adoptie en gametendonatie maakt, kunnen beide volgens het lid ook gelijkenissen vertonen. In de twee gevallen is voorafgaand op de gezinsvorming ingegrepen.

Volgens het lid bestaan er in de genoegdoening van de behoefte zijn roots te kennen gradaties, die afhangen van de aard van de bezorgde informatie. Volstaat het informatie te geven waarbij de identiteit van de donor niet wordt onthuld en alleen diens kenmerken worden vrijgegeven, of moet de identiteit van de donor worden bekendgemaakt? Moet ook de identiteit van andere kinderen van dezelfde donor worden meegedeeld?

De heer Yvon Englert (ULB) geeft toe dat die informatie in een ideale wereld volledig toegankelijk zou moeten zijn. We leven echter niet in een ideale wereld. Op bepaalde vlakken is er wel een gunstige evolutie. Dat geldt volgens de spreker echter niet voor de tendens de genetica te willen verheerlijken.

Indien het geheim niet wordt onthuld, biedt de identificatie van de donor het kind geen enkel echt middel in zijn zoektocht naar zijn roots. Deze kwestie is niet beperkt tot de kunstmatige inseminatie via medische

ce besoin, en tenant compte des intérêts des autres parties en présence.

Mme Els Van Hoof (CD&V) retient de l'intervention d'une personne auditionnée que la recherche de ses origines ne doit pas nécessairement passer par une rencontre avec le géniteur. Des informations non identifiantes seraient suffisantes. Pour le membre, il serait surprenant qu'un enfant se satisfasse de ces données et renonce à toute volonté de rencontrer un jour son géniteur. En vertu de quel principe le donneur peut-il refuser toute rencontre avec l'enfant? Quelles sont les valeurs mises en balance pour faire primer le droit du donneur sur le droit de l'enfant?

M. Daniel Senesael (PS) souscrit au point de vue d'un intervenant, suivant laquelle la priorité accordée à la recherche des origines pourrait constituer l'expression d'une magnification indue de la génétique. La proposition de loi procède-t-elle au bon équilibre des intérêts en présence?

Mme Muriel Gerkens, présidente, sollicite plus de précisions sur la manière dont une information peut ou doit être donnée à l'enfant sur son géniteur.

Mme Sonja Becq (CD&V) fait remarquer que le droit à connaître ses origines a déjà été la source de discussions dans le cadre de la législation sur l'adoption. Nonobstant la distinction opérée par un intervenant entre l'adoption et le don de gamètes, des parallèles peuvent, pour le membre, être opérés entre les deux. Dans les deux cas, quelque chose précède la construction de la famille.

Dans la satisfaction du besoin de connaître ses racines, il existe selon le membre des gradations, qui dépendent de la nature des informations communiquées. Est-il suffisant de donner des informations non identifiantes, portant sur les caractéristiques du donneur, ou faut-il transmettre l'identité du donneur? L'identité d'autres enfants nés du même donneur doit-elle être communiquée?

M. Yvon Englert (ULB) reconnaît que, dans un monde idéal, l'ouverture absolue à l'information s'imposerait. Ce monde n'est pas idéal. Sur certains aspects, il évolue favorablement. Tel n'est pas le cas, selon l'intervenant, de la tendance à vouloir magnifier la génétique.

À défaut de levée du secret, l'identification du donneur n'apporte à l'enfant aucun moyen réel de procéder à la recherche de ses origines. Cette question n'est pas limitée à l'insémination artificielle médicale. Elle se pose

weg. Dit probleem rijst immers ook voor een kind dat is verwekt in een relatie van de moeder met een andere man dan haar partner. In sommige samenlevingen was en is het nog steeds toegestaan dat onvruchtbaarheid van de mannelijke partner wordt omzeild door betrekkingen met een derde persoon. De spreker verwijst in dat verband naar antropologische onderzoeken.

Bij de zoektocht naar de afkomst is de context van doorslaggevend belang. De positie van de donor staat centraal bij de behoefte van de kinderen om op zoek te gaan naar informatie over de donor. De wetgever heeft een invloed op die positie en is een onderdeel van de maatschappelijke evolutie. De wetgever treedt dus vooraf op door rekening te houden met de evolutie maar ook achteraf door die evolutie te begeleiden.

Volgens *mevrouw Jehanne Sosson (UCL)* gaat de vergelijking die de vorige spreker maakt tussen gametendonatie en betrekkingen met een derde persoon niet op. De vraag naar de vaststelling van de afstammingsband wordt in de beide gevallen immers volkomen anders beantwoord. Bij gametendonatie ligt een kinderswens ten grondslag aan de afstamming. Niemand stelt in dat geval die kinderswens als grondslag van de afstamming ter discussie. De discussie gaat over de aard van de band tussen de gametendonor en het kind. Die aard bepaalt de relevantie van het verzoek van het kind om zijn *roots* te kennen.

In het Engels recht beschikt de donor over welbepaalde rechten. Meer algemeen mag het recht op informatie van het kind niet worden verward met het ontmoetingsrecht. De spreker geeft aan dat zij geen weet heeft van een buitenlands rechtstelsel dat het kind een dergelijk recht op ontmoeting met de donor verleent. Omzichtigheid heeft, net als de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de donor, altijd de bovenhand gehad.

Het Engels recht biedt de donor tevens de mogelijkheid te achterhalen of kinderen zijn geboren ingevolge zijn donatie. De spreker is ingenomen met deze manier waarop de donatie wordt opgevat. Alleen het aantal kinderen en hun leeftijd worden meegedeeld. Geen enkele regeling verleent de donor het recht het kind te ontmoeten of zijn identiteit te kennen.

Naast de zoektocht naar de *roots* is bij de kinderen die via gametendonatie zijn verwekt ook een tendens ontstaan die zeer veel belang hecht aan het broederen het zusterschap. Deze kinderen willen achterhalen met welke andere kinderen zij hun donor delen om op die manier het gevoel van geborgenheid dat de biologische band opwekt, op te roepen. Sommigen willen aldus elke vorm van (zelfs onbedoelde) incest uitsluiten.

aussi pour l'enfant issu d'une relation entre la mère et quelqu'un d'autre que le père. Dans certaines sociétés, il a été et il est encore admis que la stérilité masculine soit combattue par des relations avec un tiers au couple. L'intervenant renvoie à des études publiées sur ce sujet par des anthropologues.

Dans la recherche des origines, le contexte est déterminant. La position du donneur est centrale dans la propension des enfants à chercher des informations sur le donneur. Le législateur influence cette position et participe de l'évolution sociale. Il se situe donc en aval, en tenant compte de l'évolution, et en amont, en l'accompagnant.

Pour *Mme Jehanne Sosson (UCL)*, le parallélisme tracé par le précédent orateur entre le don de gamètes et les relations avec un tiers au couple manquent de pertinence. La question de l'établissement du lien de filiation reçoit en effet une réponse bien différente. Dans le cas d'un don de gamètes, un projet parental constitue le fondement de la filiation. Personne ne remet en cause ce projet parental comme fondement de la filiation dans ce cas. La discussion porte sur la nature du lien qui unit celui ou celle qui a fourni ses gamètes à l'enfant. C'est cette nature qui détermine la pertinence de la demande de l'enfant de connaître ses origines.

Le droit anglais confère aux donneurs certains droits. De manière plus générale, le droit à l'information de l'enfant ne saurait être confondu avec le droit à une rencontre. À la connaissance de l'intervenante, aucun droit étranger n'a accordé à l'enfant un tel droit à une rencontre avec le donneur. La prudence a toujours prévalu, de même que la protection de la vie privée du donneur.

Le droit anglais permet aussi au donneur de savoir si des enfants sont nés, issus de son don. L'oratrice apprécie cette manière de concevoir le don. Ne sont communiqués que le nombre d'enfants et leur âge. Aucun système ne laisse au donneur le droit de rencontrer l'enfant ou de connaître son identité.

Parallèlement à la recherche des origines est également apparu un mouvement au sein des enfants issus de dons de gamètes qui accorde une importance centrale à la fraternité et à la sororité. Ces enfants cherchent à savoir quels autres enfants sont issus du même donneur. Le sentiment de proximité que donne le lien biologique est ainsi recherché. Certains veulent aussi exclure tout inceste, même involontaire. Aucun

Momenteel belet de wet geenszins dat kinderen van dezelfde donor met elkaar huwen. De statistische mogelijkheid van een dergelijk huwelijk valt niet volledig uit te sluiten. Om die reden heeft het Verenigd Koninkrijk trouwens voorzien in een *siblings*-register, dat door elke betrokkene kan worden geraadpleegd.

Met betrekking tot die *siblings*-kwestie vraagt mevrouw Els Van Hoof (CD&V) of er in het buitenland commerciële operatoren zijn die een gelijkaardig register bijhouden van personen die door dezelfde donor zijn verwekt. De spreekster maakt zich zorgen over een commerciële exploitatie van dergelijke gegevens. Nederland heeft een overheidsdatabank met genetische gegevens opgericht.

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) heeft bedenkingen bij de mogelijkheid tussen de donor en het kind een relatie tot stand te brengen, die weliswaar van een andere aard is dan de afstamming, maar die zou inhouden dat tussen de beide partijen rechten en plichten ontstaan. De spreekster meent immers dat sommige donoren en kinderen een band zouden willen opbouwen die verder gaat dan het loutere recht op informatie.

Voorzitter Muriel Gerkens heeft haar twijfels over het verband dat soms nogal kort door de bocht wordt gelegd tussen de overdracht van genetisch materiaal en de identiteit van het kind. Die tendens doet zich ook voor in de geestelijke gezondheidszorg, waar sommigen vinden dat een genetische oorzaak van een stoornis ook de aanpak ervan bepaalt, waarbij wordt voorbijgegaan aan de begeleiding, de behandeling en de relationele aspecten met de patiënt.

Met betrekking tot de bepaling van donorprofielen, waarvan de gegevens aan de kinderen zouden worden meegedeeld, meent de heer Herman Tournaye (UZ Brussel) dat de meeste donoren daarvoor gewonnen zouden zijn. Dergelijke profielen en kenmerken worden echter verkregen op een wijze die niet garandeert dat ze met de werkelijkheid stroken. De donoren moeten een vragenlijst invullen en daarbij niet kan worden gecontroleerd of de respondent de vragen eerlijk heeft beantwoord.

Volgens de heer Willem Lemmens (UA) moet het mogelijk zijn een donorstatus in te stellen, die

- eensdeels de donor responsabiliseert en
- anderdeels de donor niet de mogelijkheid biedt het kind tot iets te verplichten.

Kinderen die het product van gametendonatie zijn, vinden dat de ontmoeting met de donor een rustgevend

empêchement légal à mariage n'existe actuellement entre enfants issus d'un même donneur. La possibilité statistique d'une telle union n'est pas entièrement exclue. C'est pour cette raison que le Royaume-Uni a institué un registre des "*siblings*", qui peut être interrogée par toute personne intéressée.

Sur cette question des "*siblings*", Mme Els Van Hoof (CD&V) demande s'il existe un exemple à l'étranger d'un opérateur commercial tenant un registre similaire de personnes issues d'un même donneur. L'oratrice est préoccupée par une exploitation commerciale de ce genre d'informations. Les Pays-Bas ont institué une banque de données publique reprenant des informations d'ordre génétique.

Mme Sonja Becq (CD&V) s'interroge sur la possibilité d'instituer une relation entre le donneur et l'enfant, différente dans sa nature du lien de filiation, mais qui induirait des droits et des obligations réciproques entre l'un et l'autre. L'intervenante pense en effet que certains donneurs et des enfants sont demandeurs d'une relation plus forte qu'un simple droit à l'information.

Mme Muriel Gerkens, présidente, doute du lien parfois tracé, de manière simplificatrice, entre la transmission de matériel génétique et l'identité de l'enfant. Cette tendance se rencontre aussi dans la santé mentale, où d'aucuns pensent pouvoir trouver dans l'origine génétique d'un trouble la réponse à y donner, en dehors de l'accompagnement, des traitements et des aspects relationnels avec le patient.

En ce qui concerne l'établissement de profils de donneurs, dont les éléments seraient communiqués aux enfants, M. Herman Tournaye (UZ Brussel) estime que la plupart des donneurs y seraient favorables. Toutefois, de tels profils et de telles caractéristiques sont obtenus d'une manière qui n'en garantit pas l'exactitude. Une liste de questions est soumise aux donneurs et il ne saurait être contrôlé si le répondant est honnête dans ses réponses.

Pour M. Willem Lemmens (UA), il doit être possible d'instituer un statut du donneur, qui:

- d'une part, responsabilise le donneur;
- d'autre part, ne permet pas au donneur d'imposer quelque chose à l'enfant.

Les enfants issus d'un don de gamètes considèrent que la rencontre avec le donneur a un effet apaisant.

effect heeft. Het risico dat het kind tussen zichzelf en de verwekker een afstammingsrelatie tot stand wil brengen, is gering. Dat risico verantwoordt het behoud van de anonimiteit niet.

Een betere kennis van de genetica en de bezorgdheid dat die toegenomen kennis een risico kan vormen (ziekten worden bijvoorbeeld genetisch voorspelbaar), gelden voor alle kinderen. Voor de spreker is dat geen reden om kinderen uit een gametendotatie het recht op informatie over hun verwekker te ontfangen. Dat de fertiliteitscentra het genetisch risico kunnen beoordelen, sterkt de spreker integendeel in de idee dat het principe van de anonimiteit onhoudbaar is.

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) vraagt of uit de praktijk van de psychologen en psychiaters blijkt dat individuele trauma's zich voordoen bij kinderen die geen antwoord krijgen op de vraag aan wie zij hun geboorte te danken hebben. Spelen er ook psychosociale factoren mee?

De heer Luc Roegiers (CUSL) maakt gewag van *bias* die verhindert dat op die vraag een antwoord kan worden gegeven. Als kinderen (via hun ouders) of volwassenen hem raadplegen, betekent dit dat er bij hen al een klacht bestaat. Om betrouwbaarder op die vraag te kunnen antwoorden, zijn wetenschappelijke studies nodig.

De wetgever mag lijden niet negeren. Elke vorm van lijden is evenwel geen bewijs van een psychopathologie. De spreker zou het inopportuun vinden het gevolg van een niet-gestelde keuze als pathologisch te bestempelen. Zo staat lijden niet gelijk aan een trauma in medische zin. Dat lijden moet veeleer worden gezien als een gewicht, een element dat de betrokkene als een beperking in zijn leven beschouwt.

Dat lijden komt door individuele en culturele factoren tot stand. De huidige samenleving huldigt een cultuur van transparantie. Het openbreken en afschaffen van de anonimiteit acht de spreker onontkoombaar. Zij dragen bij tot de erkenning van een concept, zoals dat van het "genetisch erfgoed". Dat concept gaat verder dan het begrip "narratieve identiteit" in de zin van wat Paul Ricoeur daarmee bedoelde.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) vraagt aan de Kinderrechtencommissaris hoeveel klachten hij al heeft ontvangen van kinderen die aanvoeren dat zij miskend worden in hun recht op het kennen van hun roots. Aan de organisaties die kinderen uit gametendotatie vertegenwoordigen, vraagt zij welke donorinformatie men idealiter aan de kinderen zou moeten geven.

Le risque que l'enfant cherche à instituer entre lui et le géniteur une relation filiale est faible. Ce risque ne justifie pas le maintien de l'anonymat.

Le fait que les connaissances génétiques augmentent et la préoccupation que cette augmentation peut constituer un risque (prévisibilité génétique de maladies par exemple) sont communs à tous les enfants. Pour l'intervenant, il n'y a pas là de raison de nier aux enfants issus d'un don de gamètes le droit de disposer d'informations sur leur géniteur. Au contraire, le fait que les centres de fertilité puissent évaluer le risque génétique conforte l'orateur dans l'idée que le principe de l'anonymat est intenable.

Mme Valerie Van Peel (N-VA) demande si la pratique des psychologues et des psychiatres permet d'identifier des traumatismes particuliers qui naissent chez des enfants qui ne reçoivent pas de réponse à la question de savoir à qui ils doivent d'être nés. Des facteurs psychosociaux entrent-ils également en ligne de compte?

M. Luc Roegiers (CUSL) fait état d'un biais, qui empêche de répondre à cette question. En effet, si des enfants, amenés par leurs parents, ou des adultes le consultent, c'est qu'il existe dans leur chef une plainte. Pour répondre de manière plus fiable à cette question, des études scientifiques sont nécessaires.

Le législateur ne peut négliger la souffrance. Toute souffrance n'est toutefois pas la démonstration d'une psychopathologie. L'intervenant estime qu'il serait inopportun de qualifier de pathologique la conséquence d'un choix qu'une personne n'a pas posé. De même, la souffrance n'équivaut pas au traumatisme au sens médical du terme. Cette souffrance doit plutôt se comprendre comme un poids, un élément considéré par la personne comme une limitation dans sa vie.

La construction de cette souffrance associe des facteurs individuels et culturels. La société actuelle relève d'une culture de la transparence. L'ouverture et la suppression de l'anonymat sont des mouvements que l'intervenant estime inéluctables. Elles contribuent à la reconnaissance d'une notion telle que le "patrimoine génétique". Cette notion va plus loin que le concept d'"identité narrative" au sens où l'entendait Paul Ricoeur.

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) demande au "Kinderrechtencommissaris" combien de plaintes il a déjà reçues d'enfants invoquant une méconnaissance du droit à connaître ses racines. Aux organisations représentant des enfants issus d'un don, elle demande de quelle nature seraient idéalement selon elles les informations communiquées aux enfants sur les donneurs.

Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen verwijst naar het jaarverslag over 2013, waarin melding wordt gemaakt van 15 klachten inzake het afstammingsrecht, en naar het verslag over 2014, waarin er 16 staan vermeld. Die klachten hebben niet noodzakelijkerwijze uitsluitend betrekking op gametendonatie. Dat blijkbaar beperkt aantal moet in zijn context worden gezien, want het gaat ook om een beperkt aantal betrokkenen. Bovendien worden de desbetreffende klachten niet noodzakelijk in eerste orde bij hem ingediend.

Mevrouw Karin Jiroflée (sp.a) vraagt meer algemeen naar wetenschappelijke studies over moeilijkheden van kinderen uit gametendonatie. Zijn er andere studies aan de gang?

De heer Guido Pennings (UGent) maakt gewag van *bias* in alle statistische studies over kinderen uit gametendonatie:

— wie niet weet dat hij er deel van uitmaakt, kan niet worden ondervraagd, want geen enkele ethische commissie zou dat soort studies toestaan;

— wie weet dat hij er deel van uitmaakt, maar met die situatie geen probleem heeft, spreekt er met niemand over en wordt ook niet bij dergelijke studies betrokken.

De spreker meent echter te kunnen stellen dat maar weinig kinderen met anonimiteit problemen hebben; hij baseert zich daarvoor op enerzijds het totale aantal concepties op basis van gametendonatie en anderzijds het aantal kinderen dat aangeeft dergelijke problemen te hebben. Exacte cijfers zijn in België niet bekend.

In Zweden, waar de anonimiteit in 1984 werd ingetrokken en waar de eerste kinderen in 2003 voor informatie naar een centraal register konden gaan, hebben slechts 15 kinderen in meer dan tien jaar zich bij een register aangemeld. Volgens de spreker kan dit lage cijfer worden verklaard doordat talrijke Zweedse ouders het geheim van de wijze waarop de conceptie tot stand is gekomen, niet hebben onthuld. Hij denkt voorts dat de afschaffing van de anonimiteit in Zweden heeft bijgedragen tot een toename van het aantal gevallen waarin de ouders dit geheim bewaren.

Mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw Donorkinderen) erkent dat kennelijk maar rechtelijk weinig kinderen uit gametendonatie gewag maken van moeilijkheden met die situatie. Hun aantal neemt echter toe. De beweging naar meer transparantie draagt daar toe bij.

De zoektocht naar iemands *roots* wordt soms met weinig schroom onderbroken. De spreekster illustreert

M. Bruno Vanobbergen ("Kinderrechtencommissaris") renvoie au rapport d'activité annuel 2013, faisant état de 15 plaintes concernant le droit de la filiation, et au rapport 2014, qui en recense 16. Ces plaintes ne sont pas nécessairement limitées à la question du don de gamètes. Ce nombre en apparence restreint doit être mis en perspective, car il s'agit aussi d'un nombre réduit de personnes concernées. En outre, les plaintes en la matière ne sont pas nécessairement déposées à titre principal auprès de lui.

Mme Karin Jiroflée (sp.a) s'enquiert plus généralement d'études scientifiques portant sur les difficultés rencontrées par des enfants issus d'un don de gamètes. D'autres études sont-elles en cours?

M. Guido Pennings (UGent) fait état de biais qui touchent toutes les études statistiques portant sur les enfants issus d'un don de gamètes:

— celui qui ignore qu'il en fait partie ne peut être étudié, aucune commission d'éthique n'admettant ce genre d'études;

— celui qui sait qu'il en fait partie, mais qui n'a pas de problème avec cette situation, n'en fait état à personne et n'est pas non plus intégré dans ce genre d'études.

L'orateur estime cependant pouvoir affirmer que le nombre d'enfants ayant des problèmes avec l'anonymat est faible, en se basant sur le nombre total de conception avec dons de gamètes, d'une part, et le nombre d'enfants exprimant de tels problèmes, d'autre part. Des chiffres précis ne sont pas connus en Belgique.

En Suède, où l'anonymat a été abrogé en 1984 et où les premiers enfants ont pu s'adresser à un registre central pour disposer d'informations en 2003, seuls 15 enfants ont contacté ce registre en plus de dix ans. Selon M. Pennings, ce chiffre faible peut s'expliquer par le fait que de nombreux parents suédois n'ont pas levé le secret des modalités de la conception. L'orateur estime d'ailleurs que la suppression de l'anonymat en Suède a contribué à une augmentation des cas où les parents gardent ce secret.

Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL "Donorkinderen") reconnaît que le nombre d'enfants issus d'un don de gamètes qui font état de difficultés avec cette situation peut encore apparaître comme relativement faible. Ce nombre est toutefois en augmentation. Le mouvement vers plus de transparence y contribue.

La recherche de ses racines est parfois interrompue sans ménagement. L'oratrice illustre cette affirmation

dat door haar persoonlijke ervaring en de moeilijke contacten met het fertiliteitscentrum dat haar dossier beheerde. Na een korte raadpleging waarbij geen informatie werd meegedeeld, werd haar een rekening gepresenteerd. Andere leden van haar vereniging ontvingen als enig antwoord de adresgegevens van een dienst voor psychologische begeleiding.

De heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) blijft gekant tegen het anonimiteitsprincipe. Aldus wordt het kind een basisrecht ontzegd en wordt de verantwoordelijkheid volledig bij de ouders gelegd. De andere sprekers hebben geen enkel argument naar voren geschoven dat zulks verantwoordt. Zelfs als het over een kleine groep kinderen zou gaan, *quod non*, dan nog zou dit geen valabel argument zijn. De spreker maakt hier een vergelijking met de zeldzame ziekten: dat een ziekte zelden voorkomt, kan niet rechtvaardigen dat het recht op gezondheid wordt verloochend.

De noodzaak de anonimiteit af te schaffen, berust volgens de heer Cassiman ook op medische overwegingen. Sommige kinderen zijn bijvoorbeeld drager van een erfelijke ziekte. Die overwegingen zijn echter aanvullend ten aanzien van de overwegingen over de basisrechten van de kinderen.

De heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent) meent dat de afschaffing van de anonimiteit de donoren met levenslange verplichtingen zou opzadelen. Mocht de wetgever daarvoor kiezen, dan moet hij de bij de relatie betrokken partijen hun respectieve rechten en plichten in detail uitleggen.

Mevrouw Jacinta Agten (vzw "Donorkind") steunt het Nederlandse systeem wat de beschikbare informatie voor de kinderen betreft. Wanneer het kind 12 jaar is, geniet het recht op informatie; wanneer het 18 jaar is, mag het kind de donor ontmoeten.

Het is nog niet zo lang dat donorkinderen in België zich groeperen. Er is een grote groep donorkinderen die willen weten waar ze vandaan komen maar omdat ze "anoniem" zijn, de strijd hiervoor niet aangaan omdat het zinloos blijkt. Of na een korte zoektocht hun speurtocht staken doordat ze op grote hindernissen stuiten.

Daarnaast is er een kleinere groep donorkinderen die de strijd aangaan voor verandering omdat zij geen innerlijke rust vinden zolang ze hun roots niet kennen of zolang er niets veranderd in het systeem. Deze strijd is echter van belang voor de toekomstige donorkinderen.

par son expérience personnelle et des contacts difficiles avec le centre de fertilité qui gérât son dossier. Après une consultation brève sans transmission d'informations, une facture lui a été présentée. D'autres membres de son association ont reçu pour seule réponse les coordonnées d'un service d'aide psychologique.

M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) reste opposé au principe de l'anonymat. Celui-ci nie à l'enfant un droit fondamental et fait reposer l'entière responsabilité sur les parents. Aucun argument exposé par d'autres intervenants ne le justifie. Même s'il ne devait s'agir que d'un groupe limité d'enfants concernés, *quod non*, ceci ne suffirait pas à le justifier. L'orateur trace ici un parallèle avec les maladies rares: la rareté ne saurait légitimer une méconnaissance du droit à la santé.

La nécessité de la suppression de l'anonymat est, pour M. Cassiman, également fondée sur des considérations médicales. Certains enfants sont ainsi porteurs d'une maladie héréditaire. Ces considérations sont toutefois subsidiaires à la réflexion liée aux droits fondamentaux des enfants.

Pour *M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent)*, la suppression de l'anonymat imposerait aux donneurs des obligations pour leur vie entière. Si le législateur devait choisir cette option, il devrait expliquer aux parties à la relation les détails de leurs droits et obligations respectifs.

Mme Jacinta Agten (ASBL "Donorkind") souscrit au système néerlandais en ce qui concerne les informations disponibles pour les enfants. À l'âge de 12 ans, un droit à l'information est reconnu; à 18 ans, un droit à rencontrer le donneur est accordé.

Le mouvement par lequel les enfants issus d'un don de gamètes se fédèrent est récent. Il existe un grand groupe d'enfants issus d'un don de gamètes qui souhaitent savoir d'où ils viennent, mais le don étant anonyme, ils ne se battent pas à cet effet, cette lutte s'avérant inutile. Ou bien, ils abandonnent rapidement leur quête face aux obstacles importants auxquels ils se heurtent.

Il y a par ailleurs un groupe plus restreint d'enfants issus d'un don de gamètes qui luttent pour le changement, parce qu'ils ne trouvent pas l'apaisement intérieur sans la réponse à la question de savoir d'où ils viennent ou sans changement dans le système. Il s'agit d'un combat important pour les futurs enfants issus d'un don de gamètes.

Er zijn ook donorkinderen die absoluut niet willen weten waar ze vandaan komen. De afschaffing van de anonimiteit hoeft daar niets aan te veranderen.

Als laatste en misschien wel de grootste groep, zijn er de donorkinderen die niet eens weten dat ze donorkind zijn. Dat is weer een andere discussie: kan je ouders verplichten de waarheid te vertellen aan hun kinderen?

2. Toezicht op het bestaande recht

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) komt terug op de bewering dat het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten zijn controle op de informatie die aan de ouders wordt verstrekt, heeft verscherpt. Welk soort informatie kan sinds 2013 niet meer worden verstrekt? Aanvaardden de donoren dat de ouders die informatie kregen, ondank de anonimiteit?

Volgens *de heer Herman Tournaye (UZ Brussel)* oefent het Agentschap zijn functie correct uit. Het zijn de Belgische vruchtbaarheidscentra die de wet ruimer hebben geïnterpreteerd: ze dachten dat de tussenstappen tussen de volledige anonimiteit en de identificatie van de donor waren toegestaan.

In de praktijk organiseerde het centrum geen echte donatie met "ID"-donor, maar regelde het de praktische aspecten voor de komst naar België van een "ID"-donor uit Denemarken (waar een en ander is toegestaan). Wanneer het kind 18 werd, kon het contact opnemen met de bevoegde instantie in Denemarken om informatie in te winnen. Het centrum zag daarin een oplossing voor een terechte bekommerning van de ouders.

De centra hadden overigens geen problemen om donorprofielen te aanvaarden. De donoren konden bepaalde niet-identificerende inlichtingen opgeven. Dergelijke profielen beantwoorden aan de vraag van heel wat kinderen, die enkel benieuwd zijn naar bepaalde eigenschappen van de donor.

Het Agentschap oordeelde in 2013 dat die praktijken niet strookten met zijn interpretatie van de wetgeving. Het merkte op dat in slechts bepaalde gevallen informatie over de donor werd vrijgegeven. De centra zijn verplicht er alles aan te doen opdat de identiteit van de anonieme donor niet wordt bekendgemaakt. Een profiel bestaande uit verschillende eigenschappen kan er, via de toetsing van gegevens, toe bijdragen dat de identiteit van de donor bekend raakt. Sindsdien passen de centra de wet weer strikt toe.

Il y a également des enfants issus d'un don de gamètes qui ne désirent absolument pas savoir d'où ils viennent. La levée de l'anonymat ne doit rien changer dans pareil cas.

Un dernier groupe, peut-être le plus important, est constitué des enfants qui ne savent même pas qu'ils sont issus d'un don de gamètes. Ce point relève d'une autre discussion: peut-on obliger les parents à dire la vérité à leurs enfants?

2. Contrôle du droit existant

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) revient sur l'affirmation suivant laquelle l'Agence fédérale des Médicaments et des Produits de santé a accentué son contrôle sur les informations transmises aux parents. Quelle est la nature des informations considérées depuis 2013 comme ne pouvant plus être transmises? Les donneurs acceptaient-ils que les parents reçoivent ces informations, malgré l'anonymat?

M. Herman Tournaye (UZ Brussel) estime que l'Agence exerce ses fonctions de manière correcte. L'interprétation de la loi était plus large dans le chef des centres belges de fertilité: ils pensaient que les étapes intermédiaires entre l'anonymat pur et simple et l'identification du donneur étaient admises.

En pratique, le centre n'organisait pas à proprement parler un don avec donneur "ID", mais réglait les aspects pratiques de la venue en Belgique d'un tel donneur "ID" provenant du Danemark (où ce genre de modalité est permis). À ses 18 ans, l'enfant pouvait alors prendre contact avec l'autorité compétente danoise pour sa recherche d'informations. Le centre y voyait une solution à une préoccupation légitime exprimée par les parents.

Les centres n'avaient par ailleurs pas de difficultés à admettre des profils de donneurs. Les donneurs pouvaient donner une série d'informations non identifiantes. De tels profils répondent à une demande d'un grand nombre d'enfants, qui cherchent à satisfaire une curiosité limitée à certaines caractéristiques du donneur.

L'Agence a considéré en 2013 que ces pratiques étaient contraires à son interprétation de la législation. L'Agence a relevé que les communications d'informations sur le donneur sont limitées à certains cas. Les centres ont l'obligation de tout entreprendre afin que l'identité du donneur anonyme ne soit pas divulguée. Un profil constitué de plusieurs caractéristiques pourrait, par recoupement, contribuer à la connaissance de l'identité du donneur. Depuis lors, les centres sont revenus à une application stricte de la loi.

De heer Guy Brusselmans (vzw "Donorfamilies") vindt dat een andere vorm van controle nodig is. Artikel 54 van de voornoemde wet van 6 juli 2007 stelt een limiet in wat het aantal geboorten afkomstig van de gameten van een zelfde donor betreft. Volgens de spreker wordt die limiet niet gecontroleerd. Donoren kunnen zich aanmelden bij verschillende vruchtbaarheidscentra, die de identiteit van de donoren onderling niet uitwisselen.

3. Inhoud van een eventuele hervorming

a) Matching

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) vraagt hoe kan worden voorkomen dat de bepaling van donorprofielen ertoe leidt dat een catalogus wordt aangelegd waaruit de ouders de volgens hen geknipte donor kunnen kiezen. Het doneren van gameten mag niet worden gecommmercialiseerd.

Het is echter begrijpelijk dat de ouders voor hun kinderen eigenschappen zoeken die niet erg afwijken van de hunne, en de voorkeur geven aan een fysieke gelijkenis. De vruchtbaarheidscentra passen nu trouwens al *matching* toe. De spreekster ziet niet in waarom men koppels met vruchtbaarheidsproblemen zou verbieden hun toevlucht te nemen tot *matching*, terwijl koppels die die problemen niet hebben, elkaar hebben kunnen kiezen en hun genen aan hun kinderen hebben kunnen doorgeven.

Mevrouw Jehanne Sosson (UCL) geeft aan dat het woord "catalogus" in de Verenigde Staten wel van toepassing is. In bepaalde Staten van de VS is bevruchting via gametendonatie een commercieel gegeven, waarbij ouders kunnen kiezen voor de donor die hen het meest geschikt lijkt. Onderzoek toont de gevaren van dergelijke praktijken aan. Dat is niet waar het wetsvoorstel voor staat.

De spreekster is voorstander van de bij de Belgische wet bepaalde matching, die logisch en normaal is. Aan de wens van ouders om gemeenschappelijke kenmerken tussen henzelf en het kind te zoeken, wordt dagelijks tegemoetgekomen bij medisch begeleide voortplanting.

Toch vreest de spreekster dat het groter aantal gradaties van anonimiteit opgevat kan worden alsof het principe van de vrije markt zou gelden. De uitbreiding van de keuzemogelijkheden kan bij de ouders de indruk wekken dat zij vrij de kenmerken van de donor kunnen kiezen.

Pour M. Guy Brusselmans (ASBL "Donorfamilies"), une autre forme de contrôle est nécessaire. En vertu de l'article 54 de la loi précitée du 6 juillet 2007, une limite est instituée pour le nombre de naissances au départ des gamètes d'un même donneur. Selon l'intervenant, cette limite n'est pas contrôlée. Des donneurs peuvent se présenter auprès de plusieurs centres de fertilité, sans que ceux-ci ne communiquent entre eux l'identité de ces donneurs.

3. Modalités d'une réforme éventuelle

a) Appariement

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) demande comment éviter que l'établissement de profils de donneur aboutisse à un catalogue au sein duquel les parents choisiraient le donneur qu'ils estiment le plus adapté. La commercialisation du don de gamètes doit être évitée.

Il est toutefois compréhensible que les parents cherchent des caractéristiques pour l'enfant qui soient proches des leurs et préfèrent une ressemblance physique. L'appariement est d'ailleurs déjà appliqué actuellement par les centres de fertilité. L'intervenante ne voit pas pourquoi on interdirait à des couples qui ont des problèmes de fertilité de recourir à l'appariement alors que les couples qui n'en ont pas ont pu se choisir réciproquement et apporter leurs gènes à leurs enfants.

Mme Jehanne Sosson (UCL) indique que la terminologie de "catalogue" peut être retenue aux États-Unis. Dans certains États des États-Unis, la conception par don de gamètes relève du marché. Les parents peuvent y choisir le donneur qu'ils estiment le plus adapté. Des études démontrent les dangers de telles pratiques. Ce n'est pas l'esprit dans lequel la proposition de loi a été conçue.

L'oratrice approuve l'appariement autorisé par la loi belge. Elle le qualifie de logique et de normal. Le souhait des parents de chercher des caractéristiques communes entre les parents et l'enfant est rencontré quotidiennement dans la pratique des procréations médicalement assistées.

Par contre, l'intervenante énonce la crainte que la multiplication des modalités différentes d'anonymat soit comprise en ce sens que le principe du marché libre serait retenu. L'extension des possibilités de choix peut laisser aux parents à penser qu'ils pourraient librement choisir les caractéristiques du donneur.

Voorzitter Muriel Gerkens vreest voor een ontsporing waarbij men een kind kiest dat ideaal zou zijn omdat de ouders alle kenmerken genetisch hebben gekozen. Hoe kan de wetgever die ontsporing voorkomen, vooral met de technologische evolutie in het achterhoofd?

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) vraagt hoe matching momenteel geregeld is en wat de praktijken binnen de fertiliteitscentra zijn. Kan bij matching bijvoorbeeld dezelfde donor voor verschillende zwangerschappen worden gekozen?

Het lid vindt het verontrustend dat bepaalde gametendonaties in het buitenland of via programma's op het internet buiten de Belgische wetgeving zouden vallen. Het risico dat gametendonaties gecommercialiseerd zouden worden, baart haar zorgen. De Belgische wetgeving moet betrekking hebben op alle situaties en de kwaliteit van de ingrepen waarborgen.

Mevrouw Karin Jiroflée (sp.a) wil elke praktijk die neigt naar commercialisering van gametendonaties voorkomen. De wetgever moet de behandelingen via gametendotatie exclusief blijven toevertrouwen aan de erkende fertiliteitscentra. De praktijken op het internet zijn verontrustend. Hoe de doeltreffendheid waarborgen van de Belgische wetgeving inzake ethische aangelegenheden?

De spreker geeft aan dat het debat over de grenzen van matching niet nieuw is. Gaat het om de keuze van de haarkleur van het kind, of om heel wat meer?

De heer Guido Pennings (UGent) benadrukt het belang van het begrip matching. Wetenschappelijk onderzoek daarover is noodzakelijk. Voor dergelijk onderzoek moet nog financiering worden gevonden.

Volgens de spreker is het probleemloos mogelijk kenmerken te bepalen die nauwkeurig zijn, maar niet identificerend. Op die manier zouden ook antwoorden kunnen worden verstrekt op verzoeken om informatie van met gametendotatie verwekte kinderen.

De aanmaak van donorprofielen voor *matching* houdt geen risico in dat gametendotatie wordt gecommercialiseerd. Een partner zoeken om een paar te vormen, is trouwens evenmin een vorm van commercialisering. *Matching* moet een vergelijking op objectieve grondslagen mogelijk maken. De spermabanken die commerciële diensten aanbieden, verspreiden informatie van uiteenlopende aard. De analyse van de donorprofielen door de ouders gebeurt altijd op grond van een reflectie

Mme Muriel Gerkens, présidente, craint une dérive qui consisterait à choisir un enfant considéré comme idéal parce que les parents en auraient choisi toutes les caractéristiques par voie génétique. Comment le législateur peut-il éviter cette dérive, spécialement au vu de l'évolution des technologies?

Mme Sonja Becq (CD&V) voudrait connaître les règles actuelles en matière d'appariement et les pratiques au sein des centres de fertilité. L'appariement permet-il par exemple de sélectionner le même donneur pour plusieurs grossesses?

Le membre s'inquiète du fait que certains dons de gamètes, opérés à l'étranger ou par des programmes offerts sur internet, échapperaient au cadre législatif belge. Le risque d'une commercialisation des dons de gamètes la préoccupe. La loi belge doit couvrir toutes les situations et garantir la qualité des interventions.

Mme Karin Jiroflée (sp.a) cherche à éviter toute pratique assimilable à une commercialisation du don de gamètes. Le législateur doit maintenir l'exclusivité des traitements par don de gamètes aux centres de fertilité reconnus. Les pratiques sur internet sont inquiétantes. Comment garantir l'effectivité du cadre législatif éthique belge?

Le débat sur les limites de l'appariement n'est selon l'intervenante pas neuf. S'agit-il de choisir la couleur des cheveux de l'enfant ou de bien plus encore?

M. Guido Pennings (UGent) souligne l'importance du concept d'appariement. Des études scientifiques sont nécessaires sur cette question. Le financement de telles études doit encore être trouvé.

Pour l'orateur, il est parfaitement possible de définir des caractéristiques précises, tout en restant non identifiantes. Des réponses pourraient aussi être données de cette manière à des demandes d'informations d'enfants issus d'un don de gamètes.

La constitution de profils de donneur en vue de l'appariement ne constitue pas un risque de commercialisation des dons de gamètes. La recherche d'un partenaire en vue de constituer un couple ne constitue d'ailleurs pas non plus une forme de commercialisation. L'appariement doit permettre une comparaison sur des bases objectives. Les banques de sperme qui proposent des services de nature commerciale diffusent une information de nature disparate. L'analyse des profils

over het soort kinderen met wie ze later zouden willen worden geconfronteerd.

De spreker begrijpt de bezorgdheid van de ouders omtrent volledige anonimiteit zonder *matching*. Zij moeten de vruchtbaarheidscentra immers volledig vertrouwen schenken. Volgens de heer Pennings is het dus verkieslijk de ouders objectieve, volgens één enkel model geregistreerde informatie te verstrekken die een vergelijking van de donorprofielen mogelijk maakt.

Volgens de heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent) zou een gevaar voor commercialisering kunnen bestaan indien, zoals in de toelichting van het wetsvoorstel wordt gesuggereerd, *incentives* worden ingesteld om donoren ertoe aan te zetten te kiezen voor spermadonatie met verstrekking van niet-identificerende informatie (DOC 54 0618/001, blz. 9). De reeds door de spreker aangehaalde schaalvergroting zou kunnen leiden tot een eenvormigmaking van de praktijken. Die *incentives* zijn dus niet nodig.

Mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw “Donorkinderen”) wil net als andere sprekers voorkomen dat de vruchtbaarheidscentra van *matching* op grond van donorprofielen overschakelen op commercialisatietechnieken. Dergelijke technieken waren mogelijk in het Verenigd Koninkrijk, waar het plan werd opgevat een soort spermabank uit te bouwen waarin de donoren uitsluitend “genieën” zouden zijn.

b) Terugwerkende kracht

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) vraagt of een eventuele afschaffing van de anonimiteit met terugwerkende kracht kan gebeuren en of ze betrekking kan hebben op geboorten van vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet. Tot dusver hebben de Staten die tot een dergelijke afschaffing zijn overgegaan de draagwijdte van de afschaffing altijd beperkt door ze voor de toekomstige geboorten voor te behouden.

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) denkt niet dat het aanvaardbaar is een dergelijke hervorming met terugwerkende kracht door te voeren. De donatie werd verricht binnen een welbepaalde sociale en normatieve context.

De heer Guy Brusselmans (vzw “Donorfamilies”) ziet niet in hoe het mogelijk zou zijn terugwerkende kracht in te stellen aangaande de informatie die bepaalde donoren zouden moeten verstrekken. Wel zou het mogelijk zijn dat de wetgever, ter gelegenheid van een wetwijziging, de donoren vraagt of zij hun keuze voor

de donateurs par les parents s’opère toujours sur la base d’une réflexion sur le genre d’enfants avec qui ils voudraient être confrontés plus tard.

L’intervenant comprend la préoccupation des parents, face à un anonymat complet sans appariement. Ils doivent en effet accorder aux centres de fertilité une totale confiance. Mieux vaut donc selon M. Pennings donner aux parents des informations objectives, enregistrées selon un modèle unique, permettant une comparaison des profils de donateurs.

Pour M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent), un risque de commercialisation pourrait exister si, comme le suggèrent les développements de la proposition de loi, des incitants seraient institués afin d’encourager les donateurs à privilégier le don de sperme avec transmission d’informations non identifiantes (DOC 54 0618/001, p. 9). L’élargissement de l’échelle que l’intervenant a déjà cité devrait aboutir à une uniformisation des pratiques. Ces incitants ne sont donc pas nécessaires.

Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL “Donorkinderen”) partage la préoccupation qui anime d’autres intervenants d’éviter que les centres de fertilité ne passent de l’appariement sur la base de profils de donateurs à des techniques de commercialisation. De telles techniques ont pu apparaître au Royaume-Uni, où le projet a existé d’instituer une sorte de banque de sperme où les donateurs ne seraient que des “génies”.

b) Rétroactivité

Mme Els Van Hoof (CD&V) demande si une suppression éventuelle de l’anonymat peut avoir un effet rétroactif et concerner des naissances opérées avant l’entrée en vigueur de la loi nouvelle. Les États ayant procédé à une telle suppression ont toujours jusqu’à présent limité la portée de la suppression en la réservant aux naissances futures.

Mme Sonja Becq (CD&V) ne pense pas qu’il soit admissible d’opérer une telle réforme avec un effet rétroactif. L’acte de don a été posé dans un contexte social et normatif donné.

M. Guy Brusselmans (ASBL “Donorfamilies”) ne voit pas comment il serait possible d’instituer une rétroactivité par rapport aux informations que certains donateurs seraient amenés à donner. Par contre, il serait possible que le législateur, à l’occasion d’une modification de la législation, demande aux donateurs s’ils

volledige anonimiteit handhaven. De mentaliteit van die donoren evolueert eveneens.

De heer Paul Cosyns (RCB) is het daarmee eens. Terugwerkende kracht lijkt hem onmogelijk; wel kan tot de donoren een verzoek worden gericht. De evolutie in de opvattingen van een donor kan worden beïnvloed door de evolutie van de maatschappelijke opvattingen. Deze kennen een almaar belangrijkere rol toe aan het belang van het kind. Advies nr. 27 van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek illustreert dat.

De heer Herman Tournaye (UZ Brussel) heeft al nagedacht over de oplossing om donoren toe staan vrijwillig op hun keuze terug te komen ter gelegenheid van een wetswijziging.

Volgens de spreker staat het buiten kijf dat sommige donoren gewonnen zijn voor een openstelling van de hen betreffende informatie. In bepaalde, zeldzame gevallen nemen de kinderen met de vruchtbaarheidscentra contact op om te vernemen of er ondanks de anonimiteit van de donor informatie beschikbaar is. Er is overwogen om naar Nederlands voorbeeld een gegevensbank op te zetten. In de huidige stand van de wetgeving is het niet mogelijk zo te werk te gaan. Dit zou immers een verschil in behandeling ten opzichte van de andere anonieme donaties betekenen zonder dat van enige aanvaardbare verantwoording sprake is.

De heer Willem Lemmens (UA) acht retroactiviteit van de wetswijziging juridisch uitgesloten. Dat zal kinderen er echter niet van weerhouden om bijvoorbeeld op het internet genetische gegevens op te zoeken op grond waarvan zij eventueel hun donor kunnen opsporen. In de gevallen waarin kinderen daarin zijn geslaagd, heeft het contact met de donor geen ongunstige weerslag gehad. De donor heeft zich niet als vader gedragen. Wel is een bijzondere band ontstaan.

De heer Guido Pennings (UGent) wijst erop dat elke beslissing vrijwillig moet worden genomen. Een donor wiens opvattingen evolueren en die een gegevensregister zou willen raadplegen, zou die mogelijkheid moeten krijgen. Wel is de spreker gekant tegen een met terugwerkende kracht aan de donor opgelegde verplichting. Geen enkele Staat heeft een dergelijke retroactiviteit ingesteld. De overeenkomst tussen de partijen zou niet worden nageleefd.

Volgens de heer Pennings kan de wetgever niet voldoende verantwoorden dat hij in dit geval terugwerkende kracht oplegt inzake de eventuele wijziging van de nadere anonimiteitsregels.

maintiennent leur choix d'un anonymat pur et simple. Ces donneurs connaissent eux aussi une évolution dans leurs mentalités.

M. Paul Cosyns (CCB) partage cet avis. La rétroactivité lui semble impossible; par contre, une demande peut être formulée aux donneurs. L'évolution dans les conceptions d'un donneur peut être influencée par l'évolution des conceptions sociétales. Celles-ci attribuent un rôle de plus en plus important à l'intérêt de l'enfant. L'avis n° 27 du Comité consultatif de Bioéthique l'illustre.

M. Herman Tournaye (UZ Brussel) a déjà réfléchi à la solution de permettre aux donneurs sur une base volontaire de revenir sur leur choix à l'occasion d'une modification de la législation.

Pour l'intervenant, il n'est pas douteux que certains donneurs sont favorables à l'ouverture d'informations les concernant. Dans certains cas rares, les enfants contactent les centres de fertilité afin de savoir si des informations sont disponibles, malgré l'anonymat du donneur. La constitution d'une banque de données, sur le modèle néerlandais, a été envisagée. Dans l'état actuel de la législation, il n'est pas possible de procéder de la sorte. Ceci constituerait en effet une différence de traitement dénuée de justification admissible par rapport aux autres donations anonymes.

Selon *M. Willem Lemmens (UA)*, la rétroactivité du changement de la loi est juridiquement exclue. Ceci n'empêchera toutefois pas des enfants de chercher, par exemple sur internet, des données génétiques leur permettant éventuellement de retracer le donneur. Dans les cas où ces enfants y sont parvenus, le contact avec le donneur n'a pas eu de conséquence négative. Le donneur ne s'est pas comporté comme père. Une relation d'une nature particulière s'est par contre instituée.

M. Guido Pennings (UGent) souligne que toute décision doit être posée sur une base volontaire. Un donneur qui évoluerait dans ses conceptions et qui voudrait contacter un registre de données devrait en recevoir la possibilité. Par contre, l'orateur est opposé à une obligation imposée au donneur avec effet rétroactif. Aucun État n'a institué une telle rétroactivité. La convention des parties ne serait pas respectée.

Pour M. Pennings, le législateur ne dispose pas d'une justification suffisante pour imposer en l'espèce une rétroactivité de la modification éventuelle des modalités de l'anonymat.

Bovendien rijst in dat verband een materieel probleem, aangezien de fertiliteitscentra alleen niet-persoonlijke gegevens over de donoren bewaren. Tot slot werden de betrokkenen er nooit op gewezen dat de anonimiteit ooit wel eens ongedaan zou kunnen worden gemaakt.

De heer Frank Vandekerckhove (UZ Gent) betwijfelt dat er veel donoren zijn die zouden willen terugkomen op hun eerder gemaakte keuze anoniem te blijven.

c) Oprichting van een databank met genetische data

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) gaat in op de idee om een genetische databank op te richten. Dit voorstel werd ook al gedaan bij de aan de gang zijnde bespreking van gedwongen adopties in het Vlaams Parlement. Moet een dergelijke databank worden opgericht? Moet die dan internationale gegevens bevatten?

De heer Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) is voorstander van de oprichting van een nationale genetische databank. Momenteel heerst volgens hem concurrentie tussen de fertiliteitscentra, wat niet goed is voor de ouders. In Nederland werd een dergelijke databank opgericht, waarin anonieme genetische gegevens worden opgeslagen. Die anonimiteit kan evenwel worden opgeheven nadat de aanvraag daartoe door een commissie werd geëvalueerd. Die regeling werkt.

De spreker herhaalt dat de kwestie van de anonimiteit van de gametendonoren in een ruimere context moet worden besproken, waarbij ook de (vrijwillige of gedwongen) adoptie, het draagmoederschap enzovoort aan bod komen. De wetgever zou een algemene oplossing moeten aanreiken.

Mevrouw Stéphanie Raeymaekers (vzw Donorkinderen) is gewonnen voor een nationale genetische databank. Die bank zou het op zijn minst mogelijk maken andere kinderen van eenzelfde donor op te sporen (*siblings-register*).

4. *Verscheidenheid van de medisch begeleide voortplanting*

a) *Donaties van sperma, eicellen en embryo's*

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) vraagt in welke mate de wetgever een onderscheid moet maken tussen de gevallen van sperma-, eicel- en embryodonatie.

De heer Yvon Englert (ULB) bundelt die gevallen, omdat ze betrekking hebben op het feit dat iemand genetisch van een derde persoon afstamt. De spreker stelt

En outre, une impossibilité matérielle se pose dans la mesure où les centres de fertilité ne conservent que des données impersonnelles sur les donneurs. Enfin, il n'a jamais existé de conscientisation des acteurs à la relation qu'ils pourraient un jour voir l'anonymat abrogé.

M. Frank Vandekerckhove (UZ Gent) doute que nombreux seraient les donneurs qui voudraient revenir sur le choix posé un jour de rester anonymes.

c) *Institution d'une banque de données génétiques*

Mme Els Van Hoof (CD&V) évoque l'idée d'instituer une banque de données génétiques. Cette idée a également été suggérée dans le cadre de la discussion en cours au Parlement flamand sur les adoptions forcées. Une telle banque de données devrait-elle être instituée? Cette banque de données devrait-elle avoir un caractère international?

M. Jean-Jacques Cassiman (KULeuven) souscrit à l'idée d'une banque de données génétiques nationale. Actuellement, il existe selon lui une concurrence entre les centres de fertilité, préjudiciable aux parents. Aux Pays-Bas, une telle banque de données a été instituée, comprenant des données génétiques anonymes. Après évaluation par une commission, l'anonymat peut toutefois être levé. Ce système fonctionne.

L'orateur réitère que la question de l'anonymat des donneurs de gamètes doit être analysée dans un cadre plus large, comprenant aussi les adoptions (volontaires ou forcées), les mères porteuses, etc. Une solution générale devrait être trouvée par le législateur.

Mme Stéphanie Raeymaekers (ASBL "Donorkinderen") est favorable à une banque nationale des données génétiques. Cette banque permettrait à tout le moins de rechercher d'autres enfants issus du même donneur (*registre des "siblings"*).

4. *Diversité des procréations médicalement assistées*

a) *Dons de sperme, d'ovocyte et d'embryon*

Mme Sonja Becq (CD&V) demande dans quelle mesure le législateur doit distinguer les situations du don de sperme, du don d'ovocyte et du don d'embryon.

M. Yvon Englert (ULB) regroupe ces situations en ce qu'elles instaurent une origine génétique tierce. L'intervenant constate toutefois que les auditions ont

echter vast dat in de hoorzittingen vooral werd ingegaan op spermadonatie. Deze kwestie is niet genderneutraal. Ook in deze context is sprake van ongelijkheid tussen vrouwen en mannen op het stuk van conceptie.

Strikt biologisch gezien zijn de donatie van sperma en de donatie van een eicel twee identieke interventies: telkens is de helft van het genetisch materiaal afkomstig van een derde donor. De spreker maakt een andere vergelijking: volgens hem is het verzoek van de kinderen om hun afkomst te kennen, identiek. Voor het overige zijn er geen gelijkenissen.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) wil weten of er statistieken bestaan over het aantal eiceldonaties ten opzichte van het aantal spermadonaties. Op het moment dat het wetsvoorstel werd opgesteld, zijn de indieners tot de bevinding gekomen dat eicellen duidelijk veel minder worden gedoneerd dan sperma.

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) meent dat er ook een tekort is aan eiceldonoren. Fertiliteitscentra voeren voorlichtingscampagnes om eiceldonoren te vinden. De spreker heeft een probleem met dergelijke campagnes.

De heer Herman Tournaye (UZ Brussel) merkt op dat het vergaren van statistische gegevens over eiceldonatie een kiese zaak is. Onderzoekers die daarover statistieken opstellen, moeten het privéleven en het medisch geheim in acht nemen.

Het universitair fertiliteitscentrum van het UZ Brussel ontwaart echter bepaalde tendensen. Zo geeft de spreker aan dat, wat de aard van de eiceldonaties betreft, veel meer donoren kiezen voor een niet-anonieme donatie: 2 % in het geval van spermadonatie, tegenover 20 à 30 % bij eiceldonatie. De donoren zijn in die gevallen vaak mensen uit de kennissenkring of familieleden van de moeder. Volgens de spreker is dat trouwens de reden waarom de wetgever niet gewoon heeft bepaald dat alle gametendonaties anoniem moeten gebeuren.

Voorts geeft de spreker aan dat ouders met een kindervens zich door het tekort aan eicellen in België tot de Spaanse fertiliteitscentra wenden. Er zijn daarover geen statistische gegevens beschikbaar. Uit een en ander blijkt volgens de heer Tournaye dat de donatiekwestie een internationale aangelegenheid is. Als in een welbepaald land schaarste heerst, zoeken de ouders hun heil buiten de landsgrenzen. Voor spermadonaties trekt men minder naar het buitenland, omdat sperma in ons land vanuit Denemarken kan worden geïmporteerd.

De heer Tournaye ziet geen enkele reden om spermadonaties anders te behandelen dan eiceldonaties.

surtout abordé la question du don de sperme. Cet état de fait n'est pas neutre sur la question du genre. L'inégalité dans la conception entre femmes et hommes s'exprime ici aussi.

Dans une vision biologique abstraite, le don de sperme et le don d'ovocyte constituent deux interventions identiques: la moitié du matériel génétique provient d'un donneur tiers. L'intervenant trace un autre parallèle, à savoir que, selon lui, la demande des enfants à connaître leurs origines est identique. Pour le reste, tout est différent.

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) demande s'il existe des données statistiques sur le nombre de dons d'ovocyte, par rapport au nombre de dons de sperme. À l'occasion de la rédaction de la proposition de loi, il était apparu aux auteurs que les dons d'ovocytes constituaient clairement une minorité.

Mme Sonja Becq (CD&V) estime qu'il existe également une pénurie de donneuses d'ovocyte. Des centres de fertilité lancent des campagnes d'information en vue de trouver de telles donneuses. De telles campagnes lui posent un problème.

M. Herman Tournaye (UZ Brussel) fait noter qu'il est délicat d'établir des statistiques sur les dons d'ovocyte. Les auteurs d'études statistiques en la matière doivent respecter la vie privée et le secret médical.

Des tendances peuvent toutefois être proposées pour ce qui concerne le centre universitaire de fertilité de l'UZ Brussel. Ainsi, en ce qui concerne la nature des dons d'ovocyte, bien plus de donneurs sont identifiés: 2 % dans le cas du don de sperme, 20 à 30 % dans le cas du don d'ovocyte. Souvent, de tels dons sont le fait de personnes de l'entourage proche ou de la famille de la mère. L'intervenant y voit d'ailleurs la raison pour laquelle le législateur n'a pas institué un anonymat pur et simple pour l'ensemble des dons de gamètes.

L'orateur assure qu'en raison d'une pénurie d'ovocytes en Belgique, des parents se tournent vers les centres de fertilité espagnols. Aucune statistique n'existe en la matière. Ceci démontre pour M. Tournaye l'aspect international de la question. Si un État connaît une pénurie, des parents se tournent vers un autre. Les traitements à l'étranger sont moins fréquents en ce qui concerne les dons de sperme, car du sperme peut être importé du Danemark en Belgique.

Pour M. Tournaye, il n'existe aucune raison de traiter différemment les dons de sperme et d'ovocyte.

Het wetsvoorstel mag in dat opzicht geen verschil in behandeling instellen. De wetgever moet alle donaties van voortplantingscellen op dezelfde manier behandelen.

De heer Willem Lemmens (UA) waarschuwt de wetgever ervoor dat geen gedifferentieerde regeling mag worden ingesteld die zou leiden tot het ontstaan van een “voortplantingsproletariaat”, waarbij het voortplantingsvermogen van minder begoeede vrouwen wordt uitgebuit.

De spreker verwijst in dit verband naar het werk van de professoren Britta Van Beers en Muriel Fabre-Magnan en geeft het voorbeeld van Spaanse vrouwen die zo hun eicel afstaan. Eiceldonatie houdt echter medische risico's in. De anonimiteit van de donor lijkt in dit soort situaties onvermijdelijk.

Voorzitter Muriel Gerkens stelt vast dat een centrum er als praktijk op nahoudt uitsluitend niet-anonieme eiceldonaties uit te voeren. Is dat ook zo in andere centra? Waarom is die praktijk ontstaan?

Mevrouw Candice Autin (UMC Sint-Pieter) geeft aan dat niet alle Belgische vruchtbaarheidscentra ervoor hebben gekozen om enkel niet-anonieme eiceldonaties uit te voeren.

Sommigen stellen georiënteerde donaties voor (waarbij een koppel dat een eicel nodig heeft een donor aanbrengt die een van haar eicellen aan het koppel zal afstaan) en gekruiste donaties (waarbij een koppel een donor aanbrengt, maar niet de donor die het koppel een van haar eicellen zal schenken). Geen enkele vrouw biedt zich spontaan bij een vruchtbaarheidscentrum aan om eicellen af te staan. Een eiceldonatie vereist immers dat de donor een eierstokstimulatiebehandeling krijgt en een heelkundige ingreep – een eicelpunctie – ondergaat.

De optie om enkel niet-anonieme donaties uit te voeren is gerechtvaardigd door het feit dat, in geval van een gekruiste donatie, onmogelijk enige *matching* kan worden gewaarborgd. Het UMC Sint-Pieter is immers sterk multicultureel. Het team heeft ervoor gekozen voorrang te geven aan georiënteerde donaties, waarbij de familiale of relationele solidariteit van doorslaggevend belang is.

b) *Scheiding van de eicelkern en het cytoplasma*

Mevrouw Karin Jiroflée (sp.a) verwijst naar nieuwe technieken in de strijd tegen onvruchtbaarheid, waarbij de gameten van drie personen worden gebruikt. Het is de bedoeling bepaalde genetische ziekten te voorkomen. De techniek bestaat erin naast het zaad van een

La proposition de loi ne peut introduire à cet égard de différence de traitement. Le législateur doit traiter de la même manière tous les dons de cellules reproductrices.

M. Willem Lemmens (UA) prévient que le législateur doit éviter d'instituer un régime différencié qui aboutirait au phénomène du “prolétariat reproductif”, soit des femmes paupérisées dont les facultés reproductrices sont exploitées.

L'orateur renvoie ici aux travaux de Mmes Britta Van Beers et Muriel Fabre-Magnan et cite l'exemple de femmes espagnoles qui donnent ainsi leur ovocyte. Or, le don d'ovocyte n'est pas sans risque au niveau médical. L'anonymat de la donneuse semble inévitable dans ce genre de situations.

Mme Muriel Gerkens, présidente, constate que la pratique d'un centre consiste à n'opérer que des dons d'ovocytes non anonymes. Cette pratique est-elle identique dans d'autres centres? Pour quelles raisons cette pratique s'est-elle développée?

Mme Candice Autin (CHU Saint-Pierre) informe que le choix de ne procéder qu'à des dons d'ovocytes non anonymes n'est pas commun à tous les centres de fertilité belges.

Certains proposent des dons dirigés (situation où un couple ayant besoin d'un ovocyte apporte une donneuse, qui sera celle qui donne un de ses ovocytes au couple) et des dons croisés (situation où un couple apporte une donneuse au centre, mais où cette donneuse n'est pas celle qui donnera un de ses ovocytes au couple). Aucune femme ne se présente spontanément à un centre de fertilité pour donner ses ovocytes. Un don d'ovocyte nécessite en effet un traitement de stimulation ovarienne et une ponction d'ovocyte en salle d'opération.

Le choix de ne procéder qu'à des dons d'ovocytes non anonymes est justifié par l'impossibilité d'assurer un quelconque appariement dans le cas d'un don croisé. En effet, le CHU Saint-Pierre est marqué par une grande multiculturalité. L'équipe a fait le choix de privilégier les dons dirigés, situations où la solidarité familiale ou relationnelle joue un rôle prépondérant.

b) *Scission du noyau de l'ovocyte et du cytoplasme*

Mme Karin Jiroflée (sp.a) fait état de nouvelles techniques de lutte contre l'infertilité, où les gamètes de trois personnes sont utilisées. L'objectif est d'éviter certaines maladies génétiques. L'intervention consiste à utiliser, outre le sperme d'un homme, le noyau de l'ovocyte

man, de eicelkern van een vrouw en het cytoplasma van een andere vrouw te gebruiken. Moet de wetgever voor deze techniek een kader uitwerken?

De heer Yvon Englert (ULB) vindt dat het bij een dergelijke ingreep niet op gaat te beweren dat het kind drie ouders zou hebben. Er wordt genetisch materiaal gebruikt om te voorkomen dat een genetische ziekte via de mitochondrieën wordt overgedragen. Het feit dat daarbij niet van drie ouders kan worden gesproken, toont volgens de spreker aan dat het relevant is een onderscheid te maken tussen de begrippen “ouder” en “donor”.

III. — BEGELEIDING

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) kondigt aan dat binnenkort een wetsvoorstel zal worden ingediend, waarvan een van de aspecten erin bestaat een psychosociale begeleiding aan te bieden. Die begeleiding zal alle betrokken partijen (ouders, kinderen en donoren) ten goede komen en zal in alle stappen van het proces worden aangeboden. De zwangerschap, het ultieme doel van een kindwens, is immers slechts een tussenhaven op een lange reis.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) leidt uit de betogen van de gehoorde personen af dat omtrent het onderdeel van het wetsvoorstel dat over een betere begeleiding van de ouders gaat, eensgezindheid bestaat.

De vereniging van de ouders die een beroep op gameetdonatie hebben gedaan, geeft aan dat de begeleiding van de ouders plaatsvindt in de periode vóór de donatie. Klopt het dat de informatie over wat volgt na de geboorte alleen ervoor wordt gegeven? Houdt de begeleiding op met de geboorte? Hoe gaan de vruchtbaarheidscentra ter zake te werk? Hoe lang worden de ouders, en eventueel het kind, begeleid?

Mevrouw Els Van Hoof (CD&V) is het ermee eens dat de aanpak van de ouders kan variëren in de tijd en ziet daarin de noodzaak om een begeleiding na de geboorte van het kind voor te stellen. Nederland heeft Fiom opgericht, die een dergelijke begeleiding aanbiedt en als tussenschakel tussen de donor en het kind fungeert. Zijn de gehoorde personen voorstander van een dergelijke oplossing?

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) vraagt of de adoptieregeling als model zou kunnen dienen om de begeleiding

d'une femme et le cytoplasme d'une autre femme. Le législateur doit-il encadrer cette technique?

Pour *M. Yvon Englert (ULB)*, il est erroné d'affirmer dans le cadre d'une telle intervention que l'enfant aurait trois parents. Du matériel génétique est utilisé afin d'éviter la transmission d'une maladie génétique par le transfert des mitochondries. L'impossibilité de parler dans cette hypothèse de trois parents démontre, pour l'intervenant, la pertinence d'une dissociation des concepts de parent et de donneur.

III. — SUR L'ACCOMPAGNEMENT

Mme Valerie Van Peel (N-VA) annonce le dépôt prochain d'une proposition de loi, dont l'un des aspects consistera à assurer un accompagnement psychosocial. Cet accompagnement bénéficiera à tous les acteurs de la relation (parents, enfants et donneurs) et sera proposé à toutes les étapes du processus. La grossesse, objectif ultime d'un désir d'enfant, n'est en effet qu'une escale d'un long voyage.

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) déduit des interventions des personnes auditionnées que la partie de la proposition de loi afférente à l'amélioration de l'accompagnement des parents fait l'objet d'un consensus.

L'ASBL représentant des parents ayant fait appel à un don de gamètes expose que l'accompagnement des parents s'opère au cours de la période qui précède le don. Est-il exact que les informations sur ce qui suit la naissance ne sont données qu'avant celle-ci? Le suivi cesse-t-il avec la naissance? Quelle est la pratique en la matière au sein des centres de fertilité? Combien de temps dure le suivi des parents et, éventuellement, de l'enfant?

Mme Els Van Hoof (CD&V) partage l'argument suivant lequel l'approche des parents peut varier dans le temps et y voit la nécessité de proposer un accompagnement après la naissance de l'enfant. Les Pays-Bas ont institué une organisation, Fiom, qui assure un tel accompagnement et qui joue le rôle d'interface entre le donneur et l'enfant. Une telle solution est-elle préconisée par les personnes auditionnées?

Mme Sonja Becq (CD&V) demande si une solution ne consisterait pas à s'inspirer du régime en matière

inzake gametendonatie te regelen. Zo ja, dan moeten de Gemeenschappen bij het debat worden betrokken.

Voorzitter Muriel Gerkens stelt vast dat heel wat sprekers het belang van begeleiding hebben benadrukt. De vraag rijst echter wat precies bedoeld wordt met begeleiding, zeker als de wetgever de verantwoordelijkheid van de donor wijzigt; die laatste moet immers weten waartoe hij zich engageert, namelijk tot een relatie die bestaat uit rechten en plichten en die voortvloeit uit een individuele, relationele en maatschappelijke demarche.

De heer Guy Brusselmans (vzw "Donorfamilies") onderstreept dat de hulp die de Belgische vruchtbaarheidscentra kwaliteitswerk verstrekken kwalitatief hoogstaand is. De ouders stellen het werk van de centra op prijs. De psychologische planning is volgens hem echter nog voor verbetering vatbaar. Momenteel vindt de enige begeleiding vóór de geboorte plaats.

De ontmoeting met de psycholoog is maar een voorwaarde om het proces van de conceptie met donor aan te vatten. Het aldus uitgevoerde onderzoek is geen begeleiding op zich.

Sommige fertiliteitscentra bieden een vorm van advies aan (zogenaamde "*counseling*"). De spreker gelooft echter dat de ouders op het moment dat ze moeten kiezen of ze al dan niet van die dienst gebruik maken, daar nauwelijks voor open staan. Ouders willen alleen maar dat de behandeling van start gaat. Als de zwangerschap zich voordoet, vinden zij dat het einde van het proces.

Voor de heer Brusselmans is het begrijpelijk dat de psychologische teams van de fertiliteitscentra geen psychologische planning na de geboorte bieden. Hun rol bestaat erin de fertiliteitsbehandeling te volgen tot de eindfase, dus de geboorte van het kind. Zij moeten na de geboorte de ouders niet volgen. De suggestie om na de geboorte de psychologische planning te doen uitvoeren door een andere actor dan het fertiliteitscentrum kan dus zeker op de instemming van de spreker rekenen. Die baseert zich op zijn persoonlijke ervaring: pas door het vraagstuk in het kader van een onderzoek van een promovendus te bestuderen, was hij in staat om in zijn benadering van het vraagstuk te evolueren en psychologische hulp te zoeken.

De heer Paul Cosyns (CWB) verwijst naar advies nr. 27 van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, waarin wordt gesteld (blz. 47): "De leden van het Comité achten het wenselijk dat de spermabanken en de

d'adoption afin de régler l'accompagnement en matière de don de gamètes. Si tel est le cas, les Communautés doivent être associées aux débats.

Mme Muriel Gerkens, présidente, constate que plusieurs intervenants ont souligné l'importance de l'accompagnement. La question se pose toutefois de savoir ce que recouvre la notion d'accompagnement. Cette question s'impose d'autant plus si le législateur modifie la nature des responsabilités du donneur, dans la mesure où celui-ci doit savoir à quoi il s'engage, à savoir une relation faite de droits et d'obligation, conséquence d'une démarche individuelle, relationnelle et sociétale.

M. Guy Brusselmans (ASBL "Donorfamilies") tient à souligner la qualité de l'aide assurée par les centres de fertilité belges. Les parents apprécient le travail des centres. Il estime cependant que des progrès doivent être enregistrés dans la planification psychologique. Le seul accompagnement actuellement assuré s'opère avant la naissance.

La rencontre avec le psychologue n'est qu'une condition pour entamer le processus de conception avec donneur. L'examen ainsi opéré n'est pas un accompagnement à proprement parler.

Certains centres de fertilité proposent une forme de conseil (appelée "*counseling*"). L'intervenant estime toutefois que les parents, au moment où ils doivent choisir de faire appel ou non à ce service, n'y sont guère ouverts. Les parents ne cherchent qu'à démarrer le traitement. Au moment où la grossesse survient, les parents considèrent qu'il s'agit de la fin du processus.

Pour M. Brusselmans, il est compréhensible que les équipes psychologiques des centres de fertilité n'assurent pas la planification psychologique après la naissance. Leur rôle est de suivre le traitement de fertilité jusqu'au terme que constitue la naissance de l'enfant. Ce rôle n'est pas de suivre les parents après la naissance. La suggestion d'attribuer à un autre acteur que le centre de fertilité le rôle d'assurer la planification psychologique après la naissance est donc approuvée par l'orateur. Celui-ci s'inspire de son expérience personnelle. Ce n'est qu'en étudiant la question dans le cadre d'une enquête réalisée par un doctorant qu'il a pu évoluer dans son approche de la question et trouver une aide psychologique.

M. Paul Cosyns (CCB) renvoie à l'avis n° 27 du Comité consultatif de Bioéthique, qui indiquait (p. 47): "Les membres du Comité estiment souhaitable que les banques de sperme et les centres pratiquant la

fertiliteitscentra verplicht worden zich in te schrijven bij een overkoepelend orgaan". Dat orgaan zou richtlijnen kunnen ontwikkelen waarmee men de kinderen psychologisch kan begeleiden in de veronderstelling dat hun meer informatie over de donor zou worden verstrekt.

De spreker betwijfelt dat de psychologische teams van de fertiliteitscentra vragende partij zijn om de kinderen psychologisch op te volgen, want zij hebben een andere taak. Tijdens hun opleiding worden de leden van die teams daar niet noodzakelijk op voorbereid. Die teams zijn niet met dat doel samengesteld.

De heer Herman Tournaye (UZ Brussel) bevestigt dat het doel van de fertiliteitscentra en dus hun rol beperkt is tot voortplanting. De psychologische teams begeleiden de ouders in de keuzes die zij maken. De noodzaak van een psychologische opvolging is afhankelijk van elke individuele situatie. Bij lesbische koppels bijvoorbeeld wordt infertiliteit niet als iets moeilijks ervaren en moet niet eerst een vorm van rouwverwerking worden gestart. Betrouwbare studies tonen aan dat kinderen van lesbische koppels minder de behoefte aan ID-donoren voelen.

De spreker denkt niet dat de fertiliteitscentra vragende partij zijn voor de uitoefening van de taak van psychologische follow-up van de kinderen als zij informatie over de donor ontvangen. Een dergelijke opvolging zal de behandeling van situaties inhouden die voor die mensen moeilijk liggen. Hoe moet men aan een kind uitleggen dat zijn verwekker verre van de geïdealiseerde weergave is die hij er zich van maakt?

De heer Willem Lemmens (UA) is het eens met het idee van een overkoepelende organisatie, los van de fertiliteitscentra, gebaseerd op het model dat nu bij adoptie wordt gebruikt. Die organisatie zou met de begeleiding moeten worden belast en worden gekoppeld aan een databank.

Dankzij interviews met kinderen uit gametendonatie en na het lezen van in het buitenland gepubliceerde wetenschappelijke studies heeft de spreker vastgesteld dat die kinderen zich soms gekwetst voelen door de wijze waarop sommige fertiliteitscentra op hun verzoeken om informatie reageren. Er wordt hun geen aandacht geschonken.

fécondation artificielle aient l'obligation de s'inscrire auprès d'un organisme faïtier". Cet organisme pourrait développer des directives permettant l'accompagnement psychologique des enfants, dans l'hypothèse où plus d'informations leur seraient communiquées sur le donneur.

L'intervenant doute que les équipes psychologiques des centres de fertilité seraient demandeurs d'assurer le suivi psychologique des enfants. Leur rôle est différent. La formation des membres de ces équipes ne les y prépare pas nécessairement. Ces équipes n'ont pas été constituées dans cette optique.

M. Herman Tournaye (UZ Brussel) confirme que l'objectif des centres de fertilité et donc leur rôle sont limités à la reproduction. Les équipes psychologiques accompagnent les parents dans le choix qu'ils opèrent. La nécessité d'un suivi psychologique dépend de chaque situation individuelle. Dans le cas de couples lesbiens, par exemple, l'infertilité n'est pas vécue de manière difficile et il n'est pas nécessaire de lancer d'abord une forme de travail de deuil. Des études fiables démontrent que les enfants de couples lesbiens ressentent moins le besoin de donneurs "ID".

L'intervenant ne pense pas que les centres de fertilité seraient demandeurs d'une mission de suivi psychologique des enfants à l'occasion de la transmission d'informations sur le donneur. Un tel suivi impliquera de traiter des situations humainement difficiles. Comment expliquer à un enfant que son géniteur est loin d'être la représentation idéalisée qu'il s'en fait?

M. Willem Lemmens (UA) approuve l'idée d'une organisation faïtière, distincte des centres de fertilité, instituée sur le modèle en vigueur dans le domaine de l'adoption. Cette organisation devrait être chargée de l'accompagnement et être couplée à une banque de données.

Au travers d'entretiens avec des enfants issus d'un don de gamètes et à la suite de la lecture d'études scientifiques publiées à l'étranger, l'intervenant a constaté que ces enfants sont parfois heurtés par la manière dont certains centres de fertilité réagissent à leurs demandes d'information. Aucune oreille attentive ne leur est prêtée.

Mevrouw Valerie Van Peel (N-VA) vraagt de sprekers wat hun standpunt is over de opportuniteit om, naar het voorbeeld van Nederland, een overkoepelende organisatie in te stellen, die zowel met de begeleiding als met de informatieverstrekking van de kinderen is belast. Wat is hun mening over de opvolging van de ouders na de geboorte van het kind, als de kinderwens is gerealiseerd? Wat doen de fertiliteitscentra gewoonlijk aangaande de wijze waarop ouders de fase na de geboorte moeten aanvangen?

Voor de heer *Guido Pennings (UGent)* is het logisch dat in begeleiding van het kind wordt voorzien als het de mogelijkheid krijgt bij een aanspreekpunt informatie te ontvangen. Dat aanspreekpunt zou daar zelf mee moeten worden belast, als intermediaire structuur. Voorts moet in betere psychologische begeleiding worden voorzien ten behoeve van de ouders en de donor.

De spreker blijft zich echter verzetten tegen directieve adviezen (van het type “*counseling*”). De instelling van een dergelijke maatregel zou getuigen van een gebrek aan respect voor de ouders. Een derde (in familiaal verband) moet de ouders niet opleggen hoe zij gezinsverband moeten opvatten. Ook in het kader van de prenatale diagnose wordt psychische begeleiding verstrekt, met eerbiediging van de ouderlijke waarden. Goede opvolging houdt in dat de alternatieven worden uiteengezet en dat wordt gewaarschuwd voor de risico's van elk van die alternatieven. Zo moeten ouders bereid zijn om een vraag van hun kind over de conceptie te beantwoorden.

De rapporteur,

Valerie VAN PEEL

De voorzitter,

Anne DEDRY

Mme Valerie Van Peel (N-VA) demande aux orateurs leur point de vue sur l'opportunité d'instituer, à l'exemple des Pays-Bas, une organisation faïtière chargée à la fois de l'accompagnement et de l'information des enfants. Quelle est leur opinion sur le suivi des parents après la naissance de l'enfant, après la réalisation du désir d'enfant? Quelle est la pratique des centres de fertilité sur la manière dont les parents doivent aborder la phase après la naissance?

Pour *M. Guido Pennings (UGent)*, il est logique qu'un accompagnement de l'enfant soit assuré, si une possibilité lui est ouverte de recevoir des informations auprès d'un point de contact. Ce point de contact devrait lui-même en être chargé, en tant que structure intermédiaire. Un meilleur accompagnement psychologique devrait par ailleurs être assuré au profit des parents et du donneur.

Par contre, l'intervenant persiste à s'opposer à des conseils (de type “*counseling*”) directifs. L'instauration d'une telle mesure serait irrespectueuse pour les parents. Ce n'est pas à un tiers à la relation familiale d'imposer aux parents sa conception de la cohésion familiale. Dans le cadre du diagnostic prénatal également, le suivi psychologique est assuré en respectant les valeurs parentales. Un bon suivi consiste à expliquer les alternatives et à avertir des risques inhérents à chacune. Ainsi, les parents doivent être préparés à répondre à une question provenant de leur enfant sur la conception.

Le rapporteur,

Valerie VAN PEEL

La présidente,

Anne DEDRY